

OBRONA OJCZYZNY

Komentarz

redakcja naukowa Hubert Królikowski

Joanna Bulira, Artur Jagnieża, Eugeniusz Krempeć
Hubert Królikowski, Filip Seredyński

KOMENTARZE

OBRONA OJCZYZNY

Komentarz

OBRONA OJCZYZNY

Komentarz

redakcja naukowa Hubert Królikowski

Joanna Bulira, Artur Jagnieża, Eugeniusz Krempeć
Hubert Królikowski, Filip Seredyński

KOMENTARZE

Stan prawny na 1 stycznia 2023 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Kuba Jałoszyński

Prof. dr hab. inż. Waldemar Kitler

Wydawca

Dagna Kordyasz

Redaktor prowadzący

Kinga Zając

Opracowanie redakcyjne

Violet Design

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Autorami poszczególnych części komentarza są:

Joanna Bulira – art. 53–104, 108–267, 303–331, 430–490, 508–544, 559–599,

618–647, 681–697, 790, 797, 801, 806, 815, 819

Artur Jagnieża – *Kamienie milowe reform polskiej obronności*

– *od Konstytucji 3 maja do czasów współczesnych*

Eugeniusz Krempeć – art. 105–107, 268–302, 332–429, 491–507, 545–558,

671–680, 713, 795, 802, 816

Hubert Królikowski – *Ustawa z 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny – od projektu*

do podpisu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; Preambuła; art. 1–38, 665–670

Filip Seredyński – art. 39–40, 43, 45a–52, 600–617, 648–664, 671–680, 807, 810, 811

Filip Seredyński, Hubert Królikowski – art. 41–42, 44–45

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8286-891-3

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	45
---------------------	----

Kamienie milowe reform polskiej obronności – od Konstytucji 3 maja do czasów współczesnych	55
--	----

Ustawa z 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny – od projektu do podpisu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej	73
---	----

Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny

Dział I

Przepisy ogólne	81
Art. 1. [Zakres przedmiotowy ustawy]	81
Art. 2. [Definicje]	82

Dział II

Obowiązek obrony	100
Art. 3. [Osoby podlegające obowiązkowi obrony Ojczyzny; zakres obowiązku obrony Ojczyzny]	100
Art. 4. [Sposoby spełniania obowiązku obrony Ojczyzny]	101
Art. 5. [Osoby podlegające obowiązkowi obrony Ojczyzny – wiek, stan zdrowia, inne ograniczenia]	101
Art. 6. [Obowiązek osobistego stawienia się na wezwanie organów wojskowych]	103
Art. 7. [Podmioty realizujące zadania z zakresu obronności państwa]	105
Art. 8. [Delegacja ustawowa – sposób wykonywania zadań w ramach obowiązku obrony]	106
Art. 9. [Obowiązek udzielania pomocy organom wojskowym wykonującym zadania w zakresie obronności państwa]	106
Art. 10. [Zasady przetwarzania informacji przez organy wojskowe]	107

Dział III

Siły Zbrojne	109
Art. 11. [Status i zadania Sił Zbrojnych]	109
Art. 12. [Przysięga wojskowa]	112
Art. 13. [Święto Wojska Polskiego]	112
Art. 14. [Inne święta wojskowe; sposób obchodzenia w Siłach Zbrojnych Święta Wojska Polskiego oraz innych świąt wojskowych]	112
Art. 15. [Rodzaje Sił Zbrojnych]	113
Art. 16. [Garnizony]	116
Art. 17. [Wojskowy system telekomunikacyjny]	117
Art. 18. [Stanowiska służbowe dla żołnierzy i pracowników resortu obrony narodowej]	121
Art. 19. [Przeniesienie pracownika resortu obrony narodowej do innej jednostki]	121
Art. 20. [Dowódca Generalny]	123
Art. 21. [Dowódca Operacyjny]	124
Art. 22. [Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej]	124
Art. 23. [Dowódca Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni]	125

Dział IV

Organy Obrony Narodowej	129
Art. 24. [Zadania Prezydenta RP]	129
Art. 25. [Zwierzchnictwo Prezydenta RP nad Siłami Zbrojnymi]	130
Art. 26. [Biuro Bezpieczeństwa Narodowego]	130
Art. 27. [Zadania Rady Ministrów w zakresie obronności]	132
Art. 28. [Zadania Ministra Obrony Narodowej]	136
Art. 29. [Przygotowania do pełnienia funkcji Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych]	136
Art. 30. [Zadania wojewody w zakresie obronności]	137
Art. 31. [Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji; szefowie wojskowych centrów rekrutacji]	138
Art. 32. [Zadania szefów wojskowych centrów rekrutacji]	138
Art. 33. [Podległość służbowa szefów wojskowych centrów rekrutacji oraz Szefa Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji]	139
Art. 34. [Zadania Szefa Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji]	140
Art. 35. [Ośrodki zamiejscowe wojskowych centrów rekrutacji]	141

Dział V

Programowanie i finansowanie rozwoju Sił Zbrojnych	142
Art. 36. [Określenie szczegółowych kierunków przebudowy i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych]	142
Art. 37. [Wprowadzenie programu rozwoju Sił Zbrojnych]	143

Art. 38.	[Realizacja programu rozwoju Sił Zbrojnych]	143
Art. 39.	[Źródła finansowania programu rozwoju Sił Zbrojnych]	144
Art. 40.	[Wydatki z budżetu państwa na finansowanie potrzeb obronnych RP]	146
Art. 41.	[Utworzenie Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych]	152
Art. 42.	[Plan finansowy Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych]	162
Art. 43.	[Przekazywanie skarbowych papierów wartościowych na rzecz Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych]	166
Art. 44.	[Zasady emisji skarbowych papierów wartościowych przekazywanych na rzecz Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych]	167
Art. 45.	[Zaciąganie kredytów lub pożyczek oraz emisja obligacji na rzecz Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych]	168
Art. 45a.	[Zaciąganie innych zobowiązań finansowych na rzecz Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych]	172
Art. 46.	[Świadczenie specjalistycznych usług wojskowych]	173
Art. 47.	[Przekazywanie części kwot ze zbycia akcji lub udziałów spółek przemysłowego potencjału obronnego na finansowanie programu rozwoju Sił Zbrojnych]	176
Art. 48.	[Dotacja na realizację inwestycji określonych w Programie Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa]	177
Art. 49.	[Zaliczki na poczet wykonania zamówień na uzbrojenie, sprzęt wojskowy, newralgiczne usługi, newralgiczne roboty budowlane]	180
Art. 50.	[Wpłaty lub darowizny na Fundusz Wsparcia Sił Zbrojnych]	187
Art. 51.	[Leasing sprzętu wojskowego]	189
Art. 52.	[Pozyskiwanie sprzętu wojskowego w formie leasingu]	195
 Dział VI		
Rejestracja i kwalifikacja wojskowa oraz ewidencja wojskowa		198
 Rozdział 1		
Rejestracja wojskowa		198
Art. 53.	[Osoby podlegające rejestracji wojskowej; organy prowadzące rejestrację wojskową]	198
Art. 54.	[Obowiązek zgłoszenia się do rejestracji]	200
Art. 55.	[Delegacja ustawowa – tryb prowadzenia rejestracji]	201
 Rozdział 2		
Kwalifikacja wojskowa		202
Art. 56.	[Cele kwalifikacji wojskowej; organy prowadzące czynności w ramach kwalifikacji wojskowej]	202
Art. 57.	[Nadzór nad przeprowadzaniem kwalifikacji wojskowej; terminy kwalifikacji wojskowej]	203

Art. 58.	[Czynności wykonywane w ramach kwalifikacji wojskowej; kategorii zdolności do czynnej służby wojskowej]	204
Art. 59.	[Obowiązek stawienia się do kwalifikacji wojskowej]	206
Art. 60.	[Obowiązek stawienia się do kwalifikacji wojskowej w przypadku kobiet]	208
Art. 61.	[Zgłoszenie chęci pełnienia czynnej służby wojskowej – brak potrzeby kierowania na badania lekarskie oraz psychologiczne]	210
Art. 62.	[Badania lekarskie i psychologiczne w ramach kwalifikacji wojskowej]	211
Art. 63.	[Zwolnienie od pracy i dodatkowe wynagrodzenie członków komisji lekarskich; zlecenie przeprowadzenia badań specjalistycznych]	213
Art. 64.	[Doręczenie orzeczenia komisji lekarskiej; odwołanie; zmiana orzeczenia]	215
Art. 65.	[Obowiązki starosty w zakresie przeprowadzenia kwalifikacji wojskowej]	217
Art. 66.	[Obowiązki wojewody w zakresie przeprowadzenia kwalifikacji wojskowej]	218
Art. 67.	[Zmiana miejsca pobytu a obowiązek stawienia się do kwalifikacji wojskowej]	218
Art. 68.	[Delegacja ustawowa – sposób wzywania do kwalifikacji wojskowej oraz jej przebieg]	219
 Rozdział 3		
Ewidencja wojskowa		220
Art. 69.	[Cel prowadzenia ewidencji wojskowej]	220
Art. 70.	[Sposób prowadzenia ewidencji wojskowej; przetwarzanie danych zawartych w ewidencji wojskowej]	220
Art. 71.	[Dane gromadzone i przetwarzane w ewidencji wojskowej; okres przechowywania danych w ewidencji wojskowej]	222
Art. 72.	[Udostępnianie danych osobowych z innych rejestrów i ewidencji w celu ich przetwarzania w ewidencji wojskowej]	226
Art. 73.	[Udostępnianie danych osobowych zgromadzonych w ewidencji wojskowej]	228
Art. 74.	[Odtworzenie ewidencji wojskowej]	229
Art. 75.	[Delegacja ustawowa – sposób prowadzenia ewidencji wojskowej]	229
Art. 76.	[Zawiadamianie o orzeczeniach wydanych w sprawach karnych oraz sprawach nieletnich, dotyczących osób podlegających obowiązkowi służby wojskowej]	230
Art. 77.	[Książeczki wojskowe]	231
Art. 78.	[Karty i tabliczki tożsamości]	232

Dział VII

Rekrutacja do służby wojskowej oraz orzekanie o zdolności

do pełnienia służby wojskowej	235
Art. 79. [Złożenie wniosku o powołanie do służby wojskowej]	235
Art. 80. [Elementy wniosku o powołanie do służby wojskowej]	236
Art. 81. [Zakres postępowania rekrutacyjnego]	237
Art. 82. [Czas trwania i miejsce postępowania rekrutacyjnego]	239
Art. 83. [Warunki powołania do służby wojskowej]	241
Art. 84. [Skierowanie do wojskowej komisji lekarskiej; badania diagnostyczne i konsultacje specjalistyczne]	242
Art. 85. [Zamówienia na realizację świadczeń w zakresie badań diagnostycznych i konsultacji specjalistycznych]	245
Art. 86. [Delegacja ustawowa]	245
Art. 87. [Orzeczenie o zdolności do służby wojskowej]	245
Art. 88. [Badania psychologiczne osoby powołanej do czynnej służby wojskowej]	247
Art. 89. [Poinformowanie pracodawcy o powołaniu pracownika do czynnej służby wojskowej]	248
Art. 90. [Moment uzyskania statusu żołnierza w czynnej służbie wojskowej]	249

Dział VIII

Kształcenie żołnierzy	250
------------------------------------	-----

Rozdział 1

Formy kształcenia	250
Art. 91. [Placówki zapewniające kształcenie kandydatów do zawodowej służby wojskowej oraz żołnierzy zawodowych]	250
Art. 92. [Pierwszeństwo przyjęcia do szkół podoficerskich]	251
Art. 93. [Kierowanie żołnierzy na naukę i szkolenia]	251
Art. 94. [Placówki kształcenia kandydatów na oficerów i podoficerów aktywnej rezerwy i pasywnej rezerwy oraz kandydatów na oficerów obrony terytorialnej oraz żołnierzy obrony terytorialnej]	252

Rozdział 2

Kształcenie osób ubiegających się o przyjęcie do zawodowej służby wojskowej	253
Art. 95. [Postępowanie rekrutacyjne na uczelni wojskowej, w szkole podoficerskiej, centrum szkolenia lub ośrodku szkolenia; rozpoczęcie kształcenia kandydata do zawodowej służby wojskowej]	253
Art. 96. [Uposażenie przysługujące żołnierzom w trakcie kształcenia]	257
Art. 97. [Przepisy stosowane do kandydata do zawodowej służby wojskowej w czasie dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej trwającej przez okres kształcenia]	259

Art. 98. [Nabycie pozostałych uprawnień żołnierzy zawodowych po zakończeniu kształcenia]	259
Art. 99. [Zadania szkół podoficerskich]	259
Art. 100. [Delegacja ustawowa – kształcenie w szkołach podoficerskich]	260
Art. 101. [Opłaty z tytułu egzaminów wstępnych do uczelni wojskowych]	260
Art. 102. [Delegacja ustawowa]	261
Art. 103. [Delegacja ustawowa]	262
Art. 104. [Skierowanie na kurs oficerski absolwenta uczelni wyższej innej niż uczelnia wojskowa]	263
 Rozdział 3	
Doskonalenie zawodowe żołnierzy zawodowych	265
Art. 105. [Pobieranie nauki przez żołnierzy zawodowych i pomoc dowódcy w tym zakresie]	265
Art. 106. [Umowa z żołnierzem zawodowym kierowanym na kształcenie na koszt wojska]	270
Art. 107. [Delegacja ustawowa]	272
 Rozdział 4	
Kształcenie w Szkołach Legii Akademickiej	273
Art. 108. [Ochotnicze szkolenie wojskowe studentów i absolwentów uczelni wyższych]	273
Art. 109. [Przebieg szkolenia w Szkołach Legii Akademickiej]	274
Art. 110. [Delegacja ustawowa – wykaz uczelni realizujących ochotnicze szkolenie wojskowe studentów i absolwentów uczelni wyższych]	275
Art. 111. [Delegacja ustawowa – czas trwania ochotniczego szkolenia wojskowego i sposób kształcenia w Szkołach Legii Akademickiej]	275
 Rozdział 5	
Stypendia dla kandydatów na żołnierzy	276
Art. 112. [Warunki przyznania stypendium dla kandydata na żołnierza]	276
Art. 113. [Delegacja ustawowa – sposób i tryb przyznawania i wypłacania stypendium]	277
 Rozdział 6	
Organizacje proobronne	278
Art. 114. [Partnerska umowa proobronna]	278
Art. 115. [Dane osobowe członków organizacji proobronnych gromadzone i przetwarzane przez MON]	279
Art. 116. [Szkolenia organizowane przez MON w ramach partnerskiej umowy proobronnej, zezwolenie na korzystanie z zasobów i infrastruktury Sił Zbrojnych, wsparcie rzeczowe i finansowe]	280

Art. 117. [Współpraca dowódców jednostek wojskowych z organizacjami proobronnymi]	280
Art. 118. [Delegacja ustawowa]	281
Dział IX	
Służba wojskowa	282
Rozdział 1	
Przepisy ogólne	282
Art. 119. [Dane określone dla stanowiska służbowego żołnierza zawodowego; karta opisu stanowiska służbowego]	282
Art. 120. [Podmioty posiadające uprawnienia i obowiązki dowódców jednostek wojskowych]	283
Art. 121. [Pierwszeństwo w powołaniu do zawodowej służby wojskowej; limit nieobsadzonych stanowisk etatowych przeznaczonych dla żołnierzy zawodowych w jednostce wojskowej]	284
Art. 122. [Odwołanie żołnierza od decyzji; skarga do sądu administracyjnego]	285
Art. 123. [Dowódca jednostki wojskowej jako organ w postępowaniu administracyjnym i strona w postępowaniu cywilnym]	289
Art. 124. [Przedawnienie roszczeń wynikających z przepisów ustawy]	290
Art. 125. [Właściwość rzeczowa wojskowych komisji lekarskich]	291
Art. 126. [Badania psychologiczne żołnierzy w czynnej służbie wojskowej]	293
Art. 127. [Opiniowanie służbowe żołnierza pełniącego czynną służbę wojskową]	293
Art. 128. [Zwolnienie ze służby wojskowej]	297
Rozdział 2	
Rodzaje służby wojskowej	300
Art. 129. [Rodzaje służby wojskowej]	300
Art. 130. [Rodzaje czynnej i zasadniczej służby wojskowej]	301
Art. 131. [Służba w rezerwie]	301
Art. 132. [Ochrona prawna żołnierzy wykonujących obowiązki służbowe]	302
Art. 133. [Delegacja ustawowa – określenie liczby osób powoływanych w danym roku do czynnej służby wojskowej lub pełniących służbę wojskową w rezerwie w ramach odbywania ćwiczeń wojskowych]	303
Rozdział 3	
Stopnie wojskowe	303
Art. 134. [Korpusy oficerów, podoficerów i szeregowych; korpusy osobowe]	303
Art. 135. [Katalog stopni wojskowych]	304
Art. 136. [Nadanie stopnia wojskowego szeregowego; mianowanie na wyższy stopień wojskowy]	306

Art. 137. [Przeniesienie funkcjonariusza innej służby mundurowej do pełnienia służby w ramach zawodowej służby wojskowej]	307
Art. 138. [Stopnie innych służb mundurowych a stopnie wojskowe]	308
Art. 139. [Delegacja ustawowa – stopnie innych służb mundurowych odpowiadające poszczególnym stopniom wojskowym]	309
Art. 140. [Mianowanie na wyższy stopień wojskowy]	309
Art. 141. [Mianowanie na stopień wojskowy odpowiadający stopniowi etatowemu stanowiska służbowego kandydatów na sędziów sądów wojskowych lub kandydatów na prokuratorów do spraw wojskowych]	315
Art. 142. [Utrata i przywrócenie stopnia wojskowego]	315
 Rozdział 4	
Zasadnicza służba wojskowa	316
 Oddział 1	
Dobrowolna zasadnicza służba wojskowa	316
Art. 143. [Czas trwania dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej i szkolenia realizowane w czasie jej trwania]	316
Art. 144. [Skrócenie czasu trwania dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej]	317
Art. 145. [Zmiana wyboru rodzaju czynnej służby wojskowej w trakcie odbywania dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej]	318
Art. 146. [Przerwanie dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej; przeniesienie do innej służby wojskowej lub rezerwy]	318
Art. 147. [Powołanie na stanowisko etatowe do zawodowej służby wojskowej żołnierza po dobrowolnej zasadniczej służbie wojskowej]	320
Art. 148. [Ukończenie nauki równoznaczne z odbyciem dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej]	320
Art. 149. [Pierwszeństwo w zatrudnieniu w urzędach administracji publicznej przysługujące po odbyciu dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej]	321
Art. 150. [Uposażenie przysługujące osobie odbywającej dobrowolną zasadniczą służbę wojskową]	322
Art. 151. [Delegacja ustawowa]	322
 Oddział 2	
Obowiązkowa zasadnicza służba wojskowa	323
Art. 152. [Wprowadzenie obowiązku pełnienia zasadniczej służby wojskowej]	323
Art. 153. [Czas trwania obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	324
Art. 154. [Odbycie służby wojskowej innego rodzaju równoznaczne ze spełnianiem obowiązku odbycia zasadniczej służby wojskowej]	324

Art. 155. [Powołanie do odbycia obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	325
Art. 156. [Przeniesienie do pasywnej rezerwy po odbyciu obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	326
Art. 157. [Osoby niepowoływane do obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	326
Art. 158. [Odroczenie obowiązku pełnienia zasadniczej służby wojskowej]	327
Art. 159. [Powołanie do odbycia obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej po upływie terminu odroczenia; przeniesienie do pasywnej rezerwy]	329
Art. 160. [Obowiązek stawienia się do odbycia obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	329
Art. 161. [Delegacja ustawowa – sposób odbywania obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	330
Art. 162. [Okres samowolnego opuszczenia jednostki wojskowej a czas trwania obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	330
Art. 163. [Zwolnienie z obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej przed upływem okresu jej trwania]	331
Art. 164. [Przeniesienie do rezerwy lub powołanie do służby wojskowej innego rodzaju po odbyciu obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej]	333
Art. 165. [Orzekanie w sprawach odroczenia obowiązku pełnienia zasadniczej służby wojskowej]	334
Art. 166. [Zwolnienie z obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej przedterminowo z pozostawieniem w dyspozycji]	335
Art. 167. [Delegacja ustawowa]	336
Art. 168. [Przeniesienie duchownych lub członków zakonów do pasywnej rezerwy]	337
Art. 169. [Uposażenie i dodatki przysługujące żołnierzom odbywającym obowiązkową zasadniczą służbę wojskową]	337
 Rozdział 5	
Terytorialna służba wojskowa	338
Art. 170. [Osoby mogące pełnić terytorialną służbę wojskową; czas trwania terytorialnej służby wojskowej]	339
Art. 171. [Pełnienie terytorialnej służby wojskowej dyspozycyjnie lub rotacyjnie]	341
Art. 172. [Powołanie do terytorialnej służby wojskowej]	343
Art. 173. [Szkolenie podstawowe; przysięga wojskowa]	345
Art. 174. [Powołanie żołnierza obrony terytorialnej do zawodowej służby wojskowej]	346
Art. 175. [Wezwanie do pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie w trybie natychmiastowego stawiennictwa]	347

Art. 176. [Kierowanie żołnierzy obrony terytorialnej na kursy lub szkolenia; bezpłatne badania lekarskie]	348
Art. 177. [Ustalenie dni pełnienia służby rotacyjnie]	349
Art. 178. [Obowiązek kształcenia się i doskonalenia przez żołnierza pełniącego terytorialną służbę wojskową dyspozycyjnie]	352
Art. 179. [Zaświadczenie o okresie pełnienia terytorialnej służby wojskowej]	353
Art. 180. [Szkolenia w specjalnościach wojskowych w ramach pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie]	353
Art. 181. [Delegowanie żołnierza pełniącego terytorialną służbę wojskową rotacyjnie do wykonywania zadań w innej jednostce wojskowej]	354
Art. 182. [Skierowanie żołnierza pełniącego terytorialną służbę wojskową rotacyjnie w podróż służbową]	355
Art. 183. [Przeniesienie do innej jednostki wojskowej Wojsk Obrony Terytorialnej]	355
Art. 184. [Informowanie dowódcy jednostki wojskowej o zamiarze wyjazdu i pobytu za granicą]	356
 Rozdział 6	
Zawodowa służba wojskowa	357
 Oddział 1	
Powoływanie do zawodowej służby wojskowej	357
Art. 185. [Przesłanki powołania do zawodowej służby wojskowej; czas trwania zawodowej służby wojskowej; powstanie stosunku służbowego żołnierza zawodowego]	357
Art. 186. [Podmioty wydające rozkazy personalne o powołaniu do zawodowej służby wojskowej]	360
Art. 187. [Warunki powołania do zawodowej służby wojskowej]	362
Art. 188. [Powołanie do zawodowej służby wojskowej sędziów w sądach wojskowych – odesłanie]	364
Art. 189. [Wynagrodzenie pracownika powołanego do zawodowej służby wojskowej; wygaśnięcie stosunku pracy]	365
 Oddział 2	
Pełnienie zawodowej służby wojskowej	366
Art. 190. [Ustalenie zdolności fizycznej i psychicznej do pełnienia zawodowej służby wojskowej; skierowanie żołnierza zawodowego do wojskowej komisji lekarskiej]	366
Art. 191. [Sposoby pełnienia zawodowej służby wojskowej]	369
Art. 192. [Wyznaczenie na stanowisko służbowe; model przebiegu służby]	370
Art. 193. [Stopień wojskowy a stopień etatowy wyznaczonego stanowiska służbowego]	374

Art. 194. [Wyznaczenie na niższe stanowisko służbowe]	375
Art. 195. [Wyznaczenie na stanowiska służbowe Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i dowódcy rodzajów Sił Zbrojnych]	376
Art. 196. [Organy właściwe do wyznaczania na stanowiska służbowe i zwalniania z tych stanowisk]	376
Art. 197. [Kadencja na stanowisku służbowym]	377
Art. 198. [Kadencja na stanowiskach służbowych Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, dowódców rodzajów Sił Zbrojnych i dowódców wojsk]	379
Art. 199. [Zwolnienie z zajmowanego stanowiska służbowego]	379
Art. 200. [Przeniesienie do dyspozycji żołnierza zawodowego zwolnionego z dotychczas zajmowanego stanowiska służbowego]	381
Art. 201. [Zawodowa służba wojskowa na stanowiskach służbowych w spółkach kapitałowych wykonujących działalność leczniczą, podmiotach leczniczych, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego albo Służbie Wywiadu Wojskowego]	384
Art. 202. [Delegacja ustawowa]	387
Art. 203. [Wyznaczenie lub skierowanie do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa]	388
Art. 204. [Wyznaczenie żołnierza zawodowego na stanowisko służbowe w organizacjach międzynarodowych, międzynarodowych strukturach wojskowych lub przy siłach zbrojnych państw obcych]	394
Art. 205. [Wskazanie starszego oficera narodowego przez Ministra Obrony Narodowej]	396
Art. 206. [Wskazanie starszego oficera narodowego przez Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego]	397
Art. 207. [Skierowanie do pełnienia służby żołnierza wyznaczonego do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa albo wyznaczonego na stanowisko służbowe w organizacjach międzynarodowych, międzynarodowych strukturach wojskowych lub przy siłach zbrojnych państw obcych]	397
Art. 208. [Powierzenie żołnierzowi czasowego pełnienia obowiązków służbowych na innym stanowisku]	398
Art. 209. [Oddelegowanie żołnierza do pełnienia obowiązków służbowych w instytucji krajowej lub zagranicznej]	402
Art. 210. [Wniosek o oddelegowanie żołnierza do pełnienia obowiązków służbowych w instytucji krajowej lub zagranicznej]	405
Art. 211. [Postępowanie kwalifikacyjne poprzedzające oddelegowanie żołnierza do pełnienia obowiązków służbowych w instytucji zagranicznej]	407
Art. 212. [Czynności Ministra Obrony Narodowej po uwzględnieniu wniosku o oddelegowanie żołnierza do pełnienia obowiązków służbowych w instytucji krajowej lub zagranicznej]	408

Art. 213. [Stanowisko służbowe lub funkcja pełniona przez oddelegowanego żołnierza]	409
Art. 214. [Odwołanie z oddelegowania]	411
Art. 215. [Stanowisko wyznaczone żołnierzowi po odwołaniu z oddelegowania]	412
Art. 216. [Podległość służbowa oddelegowanego żołnierza]	413
Art. 217. [Urlop przysługujący oddelegowanemu żołnierzowi]	415
Art. 218. [Uprawnienia i świadczenia przysługujące oddelegowanemu żołnierzowi]	415
Art. 219. [Przepisy stosowane do żołnierza oddelegowanego do pełnienia obowiązków służbowych w instytucji krajowej]	416
Art. 220. [Utrata prawa do uposażenia i innych należności pieniężnych w czasie oddelegowania do wykonywania zadań służbowych w instytucji zagranicznej]	416
Art. 221. [Ocena wykonywania zadań i obowiązków w czasie trwania oddelegowania]	417
Art. 222. [Zaliczenie żołnierza zawodowego do określonego korpusu osobowego, grupy osobowej i specjalności wojskowej]	417
Art. 223. [Niedopuszczalność powstania stosunku podległości służbowej]	418
Art. 224. [Legitymacja służbowa żołnierza zawodowego]	419

Oddział 3

Zawieszenie żołnierzy zawodowych w czynnościach służbowych i zwalnianie z zawodowej służby wojskowej i uprawnienia związane ze zwolnieniem ze służby	420
Art. 225. [Przesłanki zawieszenia żołnierza zawodowego w czynnościach służbowych; okres zawieszenia]	420
Art. 226. [Obligatoryjne przesłanki zwolnienia żołnierza z zawodowej służby wojskowej]	429
Art. 227. [Dalsze pełnienie zawodowej służby wojskowej przez żołnierza po osiągnięciu 60 lat życia]	439
Art. 228. [Fakultatywne przesłanki zwolnienia żołnierza z zawodowej służby wojskowej]	439
Art. 229. [Decyzja o zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej; dzień zwolnienia]	455
Art. 230. [Wypowiedzenie przez żołnierza stosunku zawodowej służby wojskowej]	458
Art. 231. [Organy właściwe do zwalniania z zawodowej służby wojskowej; okres wypowiedzenia stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej]	459
Art. 232. [Konsekwencje uchylecia lub stwierdzenia nieważności aktu będącego podstawą zwolnienia z zawodowej służby wojskowej; odszkodowanie]	461

Art. 233. [Zwolnienie z zawodowej służby wojskowej sędziego sądu wojskowego lub prokuratora do spraw wojskowych będącego żołnierzem zawodowym]	463
Art. 234. [Delegacja ustawowa – warunki i tryb zwalniania żołnierzy zawodowych z zawodowej służby wojskowej]	464
Art. 235. [Pierwszeństwo w zatrudnieniu na stanowiskach związanych z obronnością kraju w administracji publicznej przysługujące żołnierzom zwolnionym z zawodowej służby wojskowej]	464
Art. 236. [Pomoc w zakresie doradztwa zawodowego, przekwalifikowania zawodowego i pośrednictwa pracy oraz praktyk zawodowych]	467
Art. 237. [Wliczenie okresu pełnienia zawodowej służby wojskowej do okresu zatrudnienia]	474
Art. 238. [Przeniesienie do pasywnej rezerwy żołnierzy zwolnionych z zawodowej służby wojskowej]	476
Art. 239. [Świadectwo służby]	477
 Dział X	
Służba w rezerwie	483
 Rozdział 1	
Służba w aktywnej rezerwie	483
Art. 240. [Podstawa pełnienia służby w aktywnej rezerwie]	483
Art. 241. [Miejsce pełnienia służby w aktywnej rezerwie]	484
Art. 242. [Pełnienie przez żołnierza aktywnej rezerwy służby w Polskich Kontyngentach Wojskowych]	484
Art. 243. [Dni pełnienia służby w aktywnej rezerwie]	485
Art. 244. [Powołanie żołnierza aktywnej rezerwy do zawodowej służby wojskowej]	485
Art. 245. [Ustalenie dni pełnienia służby w aktywnej rezerwie w danej jednostce wojskowej]	485
Art. 246. [Wyznaczenie żołnierza aktywnej rezerwy na stanowisko służbowe; skierowanie żołnierza aktywnej rezerwy w podróż służbową; delegowanie go do wykonywania zadań poza jednostką wojskową lub w innej jednostce wojskowej]	486
Art. 247. [Powstanie stosunku służbowego żołnierza aktywnej rezerwy; pierwszeństwo w powołaniu do pełnienia służby w aktywnej rezerwie]	488
 Rozdział 2	
Służba w pasywnej rezerwie	488
Art. 248. [Sposób pełnienia służby przez żołnierzy pasywnej rezerwy]	488
Art. 249. [Rodzaje ćwiczeń wojskowych]	490

Art. 250. [Miejsce odbywania ćwiczeń wojskowych]	490
Art. 251. [Czas trwania ćwiczeń wojskowych]	491
Art. 252. [Udział żołnierzy pasywnej rezerwy w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, akcjach poszukiwawczych oraz ratowania życia ludzkiego]	491
Art. 253. [Powoływanie duchownych i członków zakonów do odbycia ćwiczeń wojskowych]	491

Dział XI

Psy i konie w Siłach Zbrojnych	492
Art. 254. [Psy i konie używane w Siłach Zbrojnych]	493
Art. 255. [Dobór psów i koni do użycia w Siłach Zbrojnych; szkolenia]	494
Art. 256. [Opiekun psa służbowego, psa kontraktowego lub konia służbowego]	497
Art. 257. [Opiekun psa służbowego lub konia służbowego wycofanego z użycia; powierzenie zwierzęcia organizacji społecznej]	497
Art. 258. [Obowiązek prawidłowego utrzymania zwierzęcia]	499
Art. 259. [Żywienie zwierzęcia używanego w Siłach Zbrojnych lub wycofanego z użycia]	500
Art. 260. [Nabycie przez psa kontraktowego uprawnień w zakresie zapewnienia prawidłowego utrzymania]	502
Art. 261. [Opieka lekarsko-weterynaryjna nad zwierzętami używanymi w Siłach Zbrojnych lub wycofanymi z użycia]	503
Art. 262. [Zakazy nakładane na opiekunów zwierząt i organizacje opiekujące się zwierzętami]	504
Art. 263. [Wycofanie z użycia psa służbowego lub konia służbowego]	505
Art. 264. [Nadzór nad zwierzętami używanymi w Siłach Zbrojnych lub wycofanymi z użycia]	506
Art. 265. [Obowiązek okazania zwierzęcia; obowiązki informacyjne opiekunów zwierząt wycofanych z użycia]	507
Art. 266. [Odebranie zwierzęcia opiekunowi]	507
Art. 267. [Delegacja ustawowa]	509

Dział XII

Uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy	511
---	-----

Rozdział 1

Przepisy ogólne	511
Art. 268. [Tajemnica wojskowa]	511
Art. 269. [Obowiązek poddania się badaniu na zawartość w organizmie alkoholu, środków odurzających, substancji psychotropowych]	513
Art. 270. [Obowiązek noszenia umundurowania oraz odznak i oznak wojskowych]	517

Rozdział 2

Uprawnienia żołnierzy zawodowych	524
Art. 271. [Urlop szkoleniowy]	524
Art. 272. [Urlop szkoleniowy]	526
Art. 273. [Zwolnienie żołnierza zawodowego z dnia służby na udział w zajęciach obowiązkowych]	526
Art. 274. [Wymiar urlopu szkoleniowego]	527
Art. 275. [Czas pracy żołnierzy zawodowych]	529
Art. 276. [Zwolnienie lekarskie]	534
Art. 277. [Zaświadczenie lekarskie o okresie przebywania na zwolnieniu lekarskim] ...	537
Art. 278. [Doręczenie zaświadczenia lekarskiego]	539
Art. 279. [Kontrola prawidłowości orzekania o czasowej niezdolności do służby, prawidłowości wykorzystania zwolnienia lekarskiego]	541
Art. 280. [Urlop wypoczynkowy żołnierzy zawodowych]	545
Art. 281. [Dodatkowy urlop wypoczynkowy żołnierzy zawodowych; urlop zdrowotny i okolicznościowy; zwolnienie od zajęć służbowych w związku z koniecznością sprawowania opieki nad najbliższym członkiem rodziny]	547
Art. 282. [Odwołanie z urlopu wypoczynkowego lub wstrzymanie udzielenia urlopu]	553
Art. 283. [Delegacja ustawowa]	554
Art. 284. [Urlop macierzyński, ojcowski, rodzicielski; uprawnienia żołnierzy zawodowych – kobiet w ciąży lub karmiących piersią]	556
Art. 285. [Urlop bezpłatny na okres ciąży i połogu]	558
Art. 286. [Urlop wychowawczy]	559
Art. 287. [Ubezpieczenie zdrowotne żołnierzy zawodowych]	561
Art. 288. [Bezpłatne badania profilaktyczne, świadczenia zdrowotne i bezpłatne zaopatrzenie w produkty lecznicze]	564
Art. 289. [Bezpłatne dodatkowe świadczenia stomatologiczne oraz materiały stomatologiczne]	571
Art. 290. [Bezpłatne szczepienia ochronne]	573
Art. 291. [Dodatek za rozłąkę; zwrot kosztów przejazdów]	574
Art. 292. [Uprawnienie do ulgowych przejazdów środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego]	582
Art. 293. [Inne świadczenia socjalno-bytowe na członków rodziny żołnierza zawodowego]	582
Art. 294. [Źródło finansowania świadczeń]	587
Art. 295. [Delegacja ustawowa]	588
Art. 296. [Zwrot kosztów poniesionych na pomoc prawną]	589
Art. 297. [Bezpłatna pomoc prawna przysługująca żołnierzowi zawodowemu pokrzywdzonemu przestępstwem w związku z wykonywaniem zadań lub czynności służbowych]	592

Art. 298. [Prawo do zakwaterowania – odesłanie]	595
Art. 299. [Przestrzeganie przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy]	596
Art. 300. [Urlopy udzielane żołnierzom zawodowym w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	597
Art. 301. [Bezpłatne świadczenia zdrowotne w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	599
Art. 302. [Uposażenie i inne należności przysługujące żołnierzom zawodowym w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	600
 Rozdział 3	
Uprawnienia i obowiązki żołnierzy niebędących żołnierzami zawodowymi	603
Art. 303. [Ochrona stosunku pracy osoby powołanej do pełnienia zasadniczej służby wojskowej albo terytorialnej służby wojskowej]	603
Art. 304. [Urlop bezpłatny na czas szkolenia w ramach dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej]	604
Art. 305. [Urlop bezpłatny na czas pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie]	605
Art. 306. [Ochrona stosunku pracy małżonka żołnierza odbywającego obowiązkową zasadniczą służbę wojskową]	605
Art. 307. [Zakaz skreślenia z listy studentów lub uczniów, zwolnienia lub wydalenia ze szkoły]	606
Art. 308. [Pomoc przysługująca żołnierzom zwolnionym z zasadniczej służby wojskowej albo terytorialnej służby wojskowej wskutek niezdolności do służby]	607
Art. 309. [Świadczenie przysługujące pracodawcy zatrudniającemu pracownika będącego żołnierzem rezerwy albo będącego żołnierzem obrony terytorialnej pełniącym służbę wojskową rotacyjnie]	609
Art. 310. [Świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny]	612
Art. 311. [Zwolnienie od pracy]	612
Art. 312. [Rekompensata utraconego wynagrodzenia za okres pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie]	613
Art. 313. [Wliczenie czasu odbywania służby wojskowej do stażu pracowniczego]	616
Art. 314. [Pierwszeństwo w zakresie pośrednictwa pracy w przypadku żołnierzy zwolnionych z czynnej służby wojskowej]	617
Art. 315. [Obowiązek zatrudnienia pracownika powołanego do czynnej służby wojskowej na poprzednio zajmowanym stanowisku lub stanowisku równorzędnym]	618
Art. 316. [Zwrot kosztów poniesionych na pomoc prawną]	619

Art. 317. [Zakaz eksmisji członków rodziny żołnierza odbywającego obowiązkową zasadniczą służbę wojskową]	620
Art. 318. [Kierowanie do odbycia szkolenia (kursu) w celu uzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych]	620
Art. 319. [Zwrot kosztów dojazdu do miejsca pełnienia terytorialnej służby wojskowej rotacyjnie; zaliczenie okresu urlopu bezpłatnego do okresu pracy]	621
Art. 320. [Ekwiwalent pieniężny z tytułu poniesionych kosztów uzyskania kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych]	622
Art. 321. [Skierowanie do odbycia kursu lub szkolenia poza Siłami Zbrojnymi]	623
Art. 322. [Delegacja ustawowa]	625
Art. 323. [Dofinansowanie kosztów nauki i kursów]	625
Art. 324. [Ubezpieczenie zdrowotne żołnierzy]	627
Art. 325. [Wybór lekarza, pielęgniarki, szpitala; prawo do świadczeń opieki zdrowotnej poza kolejnością]	628
Art. 326. [Bezpłatne zaopatrzenie w produkty lecznicze, wyroby medyczne i wyposażenie wyrobów medycznych]	629
Art. 327. [Obowiązek przestrzegania przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy]	630
Art. 328. [Członkostwo żołnierza w partiach politycznych i związkach zawodowych; udział w ruchach obywatelskich, zgromadzeniach o charakterze politycznym]	630
Art. 329. [Zasady wydawania i noszenia umundurowania i wyekwipowania wojskowego oraz odznak i oznak wojskowych]	632
Art. 330. [Uprawnienia żołnierzy do żywienia, umundurowania i wyekwipowania wojskowego]	633
Art. 331. [Urlopy udzielane żołnierzom niebędącym żołnierzami zawodowymi]	634
 Rozdział 4	
Obowiązki żołnierzy zawodowych	637
Art. 332. [Obowiązek utrzymywania sprawności fizycznej]	637
Art. 333. [Uprawnienie i obowiązek noszenia umundurowania przez żołnierzy zawodowych]	640
Art. 334. [Wyposażenie w umundurowanie, wyekwipowanie, uzbrojenie, żywienie albo równoważnik pieniężny]	643
Art. 335. [Praca zarobkowa lub działalność gospodarcza żołnierza zawodowego]	646
Art. 336. [Ograniczenia w pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej żołnierzy zawodowych zwolnionych ze służby]	651
Art. 337. [Zakaz pełnienia funkcji w organach spółek i innych podmiotów; zakaz uczestnictwa w zgromadzeniach akcjonariuszy lub zgromadzeniach wspólników]	655

Art. 338. [Oświadczenie o stanie majątkowym]	657
Art. 339. [Obowiązek poinformowania przełożonego o niemożności stawienia się do służby]	661
Art. 340. [Obowiązek informowania o zamiarze wyjazdu i pobytu za granicą; zakaz wyjazdu za granicę]	662
 Rozdział 5	
Publiczna działalność żołnierzy zawodowych	665
Art. 341. [Zakaz członkostwa w organizacjach politycznych i prowadzenia działalności politycznej]	665
Art. 342. [Przynależność żołnierza zawodowego do stowarzyszeń i innych organizacji]	666
Art. 343. [Zakaz tworzenia i zrzeszania się w związkach zawodowych]	668
Art. 344. [Tworzenie organów przedstawicielskich korpusów kadry zawodowej Sił Zbrojnych]	670
Art. 345. [Kodeks Honorowy Żołnierza Zawodowego Wojska Polskiego]	673
Art. 346. [Kandydowanie do Sejmu, Senatu, Parlamentu Europejskiego, na inne stanowiska kierownicze w państwie]	674
Art. 347. [Przynależność do kościołów i innych związków wyznaniowych]	676
 Dział XIII	
Dyscyplina wojskowa	678
 Rozdział 1	
Przepisy ogólne	678
Art. 348. [Odpowiedzialność dyscyplinarna żołnierza]	678
Art. 349. [Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów sądów wojskowych oraz prokuratorów do spraw wojskowych będących żołnierzami zawodowymi]	682
Art. 350. [Odpowiedzialność dyscyplinarna na podstawie ustawy a odpowiedzialność dyscyplinarna za naruszenie odrębnych przepisów]	683
Art. 351. [Odpowiedzialność dyscyplinarna a odpowiedzialność karna oraz odpowiedzialność za wykroczenia]	687
Art. 352. [Przewinienia dyscyplinarne mniejszej wagi; rozmowa dyscyplinująca]	689
Art. 353. [Naruszenie dyscypliny wojskowej; obowiązek odmowy wykonania rozkazu lub innego polecenia]	692
Art. 354. [Zawinione przewinienie dyscyplinarne]	696
Art. 355. [Zakres odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierza]	697
Art. 356. [Obowiązki przełożonego dyscyplinarnego i rzecznika dyscyplinarnego; domniemanie niewinności obwinionego]	698

Art. 357. [Dwa lub więcej zachowań jako jedno przewinienie dyscyplinarne]	699
Art. 358. [Przełożeni dyscyplinarni]	699
Art. 359. [Właściwość przełożonych dyscyplinarnych w sprawach dyscyplinarnych]	706
Art. 360. [Obowiązek przestrzegania dyscypliny wojskowej; obowiązki przełożonego i żołnierza starszego stopniem wojskowym w zakresie dyscypliny wojskowej]	707
Art. 361. [Odpowiedzialność za kształtowanie dyscypliny w jednostce wojskowej; reagowanie dyscyplinarne]	709
 Rozdział 2	
Kary i środki dyscyplinarne	710
Art. 362. [Katalog kar dyscyplinarnych]	710
Art. 363. [Sposób wymierzenia kary upomnienia i kary nagany]	713
Art. 364. [Kara pieniężna]	714
Art. 365. [Kara ostrzeżenia o niepełnej przydatności na zajmowanym stanowisku służbowym]	717
Art. 366. [Kara zwolnienia z zajmowanego stanowiska służbowego]	718
Art. 367. [Kara ostrzeżenia o niepełnej przydatności do dobrowolnych form służby wojskowej]	719
Art. 368. [Kara zwolnienia z dobrowolnych form służby wojskowej]	720
Art. 369. [Zakaz opuszczania miejsca zakwaterowania]	722
Art. 370. [Podstawy rozstrzygnięć w postępowaniach dyscyplinarnych]	724
Art. 371. [Zaostrzenie i złagodzenie wymiaru kary]	725
Art. 372. [Właściwość w zakresie wymierzania kar dyscyplinarnych]	727
Art. 373. [Środki dyscyplinarne]	729
 Rozdział 3	
Dyscyplinarne środki zapobiegawcze	731
Art. 374. [Rodzaje dyscyplinarnych środków zapobiegawczych]	731
Art. 375. [Niedopuszczenie do wykonywania czynności służbowych]	733
Art. 376. [Osadzenie w izbie zatrzymań]	737
Art. 377. [Poddanie żołnierza badaniom na obecność alkoholu lub narkotyku w organizmie]	739
Art. 378. [Zażalenie na postanowienie o zastosowaniu dyscyplinarnego środka zapobiegawczego]	741
Art. 379. [Delegacja ustawowa]	742
 Rozdział 4	
Postępowanie dyscyplinarne	744
Art. 380. [Wszczęcie i cele postępowania dyscyplinarnego]	744
Art. 381. [Czynności wyjaśniające]	748

Art. 382. [Przedawnienie karalności przewinienia dyscyplinarnego]	752
Art. 383. [Negatywne przesłanki wszczęcia postępowania dyscyplinarnego]	754
Art. 384. [Wydanie orzeczenia bez wszczynania postępowania dyscyplinarnego; dobrowolne poddanie się karze dyscyplinarnej]	756
Art. 385. [Przebieg rozmowy dyscyplinującej; sprzeciw]	759
Art. 386. [Powołanie rzecznika dyscyplinarnego]	763
Art. 387. [Odwołanie rzecznika dyscyplinarnego]	766
Art. 388. [Wyłączenie przełożonego dyscyplinarnego lub rzecznika dyscyplinarnego z udziału w postępowaniu dyscyplinarnym]	768
Art. 389. [Wyłączenie od udziału w postępowaniu dyscyplinarnym – przejście kompetencji na inne podmioty]	770
Art. 390. [Postanowienie o wszczęciu postępowania dyscyplinarnego]	771
Art. 391. [Czynności rzecznika dyscyplinarnego w toku postępowania]	773
Art. 392. [Uprawnienia obwinionego w toku postępowania dyscyplinarnego]	778
Art. 393. [Wnioski dowodowe]	782
Art. 394. [Termin zamknięcia postępowania dowodowego]	784
Art. 395. [Zawieszenie postępowania dyscyplinarnego]	785
Art. 396. [Wyłączenie czynu do odrębnego postępowania dyscyplinarnego]	787
Art. 397. [Usprawiedliwiona nieobecność obwinionego, świadka lub innego uczestnika postępowania dyscyplinarnego]	788
Art. 398. [Zapoznanie obwinionego z aktami postępowania dyscyplinarnego]	789
Art. 399. [Usunięcie stwierdzonych braków w materiale dowodowym]	793
Art. 400. [Orzeczenie przełożonego dyscyplinarnego]	793
Art. 401. [Raport dyscyplinarny]	795
Art. 402. [Zwolnienie z obowiązku stawiennictwa do raportu dyscyplinarnego]	797
Art. 403. [Dokumentacja dyscyplinarna; ewidencja dyscyplinarna]	797
Art. 404. [Umorzenie postępowania dyscyplinarnego]	802
Art. 405. [Okoliczności uwzględniane przy wymierzaniu kary dyscyplinarnej]	804
Art. 406. [Elementy orzeczenia dyscyplinarnego; sprostowanie oczywistych pomyłek]	806
Art. 407. [Odwołanie od orzeczenia dyscyplinarnego]	809
Art. 408. [Wniesienie odwołania w terminie]	814
Art. 409. [Uwzględnienie odwołania w całości]	815
Art. 410. [Podstawy rozpoznania sprawy w postępowaniu odwoławczym]	817
Art. 411. [Orzeczenie wydawane po rozpatrzeniu odwołania albo wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy]	818
Art. 412. [Uprawomocnienie się orzeczenia lub postanowienia kończącego postępowanie dyscyplinarne]	821
Art. 413. [Włączenie odpisu orzeczenia do akt postępowania dyscyplinarnego; informowanie innych podmiotów o wydanym orzeczeniu]	823

Art. 414. [Osoba upoważniona do przeprowadzenia raportu dyscyplinarnego]	823
Art. 415. [Posiłkowe stosowanie przepisów Kodeksu postępowania karnego]	825
Art. 416. [Zatarcie kary dyscyplinarnej]	827
Art. 417. [Przesłanki wznowienia postępowania dyscyplinarnego]	830
Art. 418. [Procedura wznowienia postępowania dyscyplinarnego]	833
Art. 419. [Przeprowadzenie postępowania po jego wznowieniu; nowe orzeczenie]	835
Art. 420. [Uchylenie orzeczenia dyscyplinarnego w razie uniewinnienia żołnierza]	837
Art. 421. [Delegacja ustawowa]	838
Art. 422. [Regulaminy wojskowe]	839
 Rozdział 5	
Wyróżnianie żołnierzy oraz pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych	840
Art. 423. [Przesłanki udzielenia wyróżnienia]	840
Art. 424. [Katalog wyróżnień]	842
Art. 425. [Wyróżnianie jednostek wojskowych, pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych]	844
Art. 426. [Katalog wyróżnień dla jednostek wojskowych, pododdziałów, oddziałów i instytucji wojskowych]	846
Art. 427. [Podmioty udzielające wyróżnień]	846
Art. 428. [Fundusz na wyróżnienia]	848
Art. 429. [Delegacja ustawowa]	850
 Dział XIV	
Uposażenie żołnierzy i inne należności pieniężne	852
 Rozdział 1	
Uposażenie i inne należności żołnierzy zawodowych	852
Art. 430. [Wysokość przeciętnego uposażenia]	852
Art. 431. [Elementy uposażenia; wyrównanie uposażenia]	854
Art. 432. [Inne niż uposażenie należności pieniężne]	856
Art. 433. [Podmioty wypłacające uposażenie i inne należności pieniężne]	858
Art. 434. [Odsetki za zwłokę w wypłacie uposażenia i innych należności]	859
Art. 435. [Powstanie i wygaśnięcie prawa do uposażenia; termin zmiany wysokości uposażenia]	861
Art. 436. [Wyłączenie możliwości zwrotu uposażenia i innych należności pieniężnych]	862
Art. 437. [Ustalenie wysokości uposażenia]	863
Art. 438. [Wysokość uposażenia w przypadku zaszeregowania do niższej grupy uposażenia]	867

Art. 439. [Dodatki do uposażenia zasadniczego]	868
Art. 440. [Terminy i sposób wypłaty uposażenia]	881
Art. 441. [Zasiłek na zagospodarowanie]	883
Art. 442. [Dodatkowe uposażenie roczne]	884
Art. 443. [Nagrody uznaniowe i zapomogi]	887
Art. 444. [Nagrody jubileuszowe]	889
Art. 445. [Ryczałt z tytułu przeniesienia; diety; zasiłek osiedleniowy; zwrot kosztów przejazdu]	892
Art. 446. [Gratyfikacja urlopowa]	901
Art. 447. [Dodatkowe wynagrodzenie w przypadku czasowego pełnienia dodatkowych obowiązków służbowych]	903
Art. 448. [Świadczenie teleinformatyczne]	906
Art. 449. [Świadczenie motywacyjne]	911
Art. 450. [Świadczenia w okresie pozostawania w dyspozycji albo w okresie urlopu]	915
Art. 451. [Podstawa obliczenia uposażenia żołnierza przebywającego na zwolnieniu lekarskim]	917
Art. 452. [Wysokość uposażenia żołnierza przebywającego na zwolnieniu lekarskim]	921
Art. 453. [Przeznaczenie środków finansowych uzyskanych ze zmniejszenia uposażenia żołnierzy przebywających na zwolnieniu lekarskim]	922
Art. 454. [Uposażenie w okresie sprawowania opieki nad najbliższym członkiem rodziny, urlopu rodzicielskiego]	923
Art. 455. [Świadczenia przysługujące żołnierzom skierowanym na studia, naukę, staż, kurs]	925
Art. 456. [Uposażenie wypłacane żołnierzowi zawieszonemu w czynnościach służbowych lub tymczasowo aresztowanemu]	928
Art. 457. [Zawieszenie wypłaty lub zmniejszenie uposażenia]	930
Art. 458. [Odprawa]	932
Art. 459. [Inne świadczenia przysługujące żołnierzowi zawodowemu zwalnianemu z zawodowej służby wojskowej]	937
Art. 460. [Inne świadczenia przysługujące żołnierzowi zawodowemu zwalnianemu z zawodowej służby wojskowej]	938
Art. 461. [Podstawa wymiaru należności w przypadku wypowiedzenia przez żołnierza zawodowego stosunku służbowego zawodowej służby wojskowej po uprzednim objęciu wyższego stanowiska służbowego]	946
Art. 462. [Odprawa pośmiertna]	947
Art. 463. [Zasiłek pogrzebowy]	949
Art. 464. [Zasiłek pogrzebowy w razie śmierci po zwolnieniu z zawodowej służby wojskowej]	950
Art. 465. [Zasiłek pogrzebowy w razie śmierci członka rodziny]	950
Art. 466. [Organizacja i pokrycie kosztów pogrzebu żołnierza zawodowego]	951

Art. 467. [Delegacja ustawowa – sposób dokumentowania uprawnień do zasiłków pogrzebowych; warunki pokrywania kosztów pogrzebu żołnierza zawodowego]	951
Art. 468. [Świadczenia przysługujące żołnierzom wyznaczonym do pełnienia zawodowej służby wojskowej poza granicami państwa; dodatek wojenny]	952
Art. 469. [Potrącenia z uposażenia]	957
Art. 470. [Organy właściwe w sprawach uposażenia i innych należności pieniężnych żołnierzy zawodowych]	959

Rozdział 2

Uposażenie i inne należności pieniężne żołnierzy niebędących

żołnierzami zawodowymi	961
Art. 471. [Składniki uposażenia żołnierzy; inne należności pieniężne]	962
Art. 472. [Nagrody i zapomogi]	963
Art. 473. [Warunki przyznania nagród i zapomóg]	966
Art. 474. [Należności za podróże służbowe]	967
Art. 475. [Możliwość pobierania tylko jednego uposażenia]	967
Art. 476. [Powstanie prawa do uposażenia; wypłata uposażenia; zmiana wysokości uposażenia]	968
Art. 477. [Wygaśnięcie prawa do uposażenia]	969
Art. 478. [Wyłączenie możliwości zwrotu uposażenia lub innych należności pieniężnych]	970
Art. 479. [Uposażenie przysługujące żołnierzom odbywającym ćwiczenia wojskowe oraz pełniącym służbę w aktywnej rezerwie]	971
Art. 480. [Uposażenie i dodatki przysługujące żołnierzom obrony terytorialnej pełniącym służbę wojskową rotacyjnie]	972
Art. 481. [Organizacja i pokrycie kosztów pogrzebu żołnierza]	973
Art. 482. [Organizacja i pokrycie kosztów pogrzebu żołnierza zmarłego po zwolnieniu ze służby wojskowej]	975
Art. 483. [Delegacja ustawowa]	975
Art. 484. [Prawo do uposażenia i innych należności pieniężnych w razie choroby, urlopu i zwolnienia od zajęć służbowych]	976
Art. 485. [Uposażenie i inne należności pieniężne w razie zawieszenia w czynnościach służbowych lub tymczasowego aresztowania]	977
Art. 486. [Uposażenie w razie odbywania kary aresztu wojskowego]	977
Art. 487. [Zawieszenie wypłaty uposażenia w razie samowolnego opuszczenia jednostki]	978
Art. 488. [Potrącenia z uposażenia]	979
Art. 489. [Potrącenia z uposażenia w przypadku pobrania przez żołnierza zaliczek]	979
Art. 490. [Delegacja ustawowa]	980

Dział XV

Odpowiedzialność majątkowa żołnierzy 981

Rozdział 1

Przepisy ogólne 981

Art. 491. [Zakres odpowiedzialności majątkowej żołnierzy] 981

Art. 492. [Uzupełniające stosowanie przepisów Kodeksu pracy
i Kodeksu cywilnego] 989

Rozdział 2

Zasady odpowiedzialności majątkowej żołnierza 991

Art. 493. [Granice odpowiedzialności majątkowej żołnierza] 991

Art. 494. [Obowiązki organów jednostek organizacyjnych związane
z odpowiedzialnością majątkową żołnierzy] 995

Art. 495. [Okoliczności wyłączające odpowiedzialność majątkową żołnierza] 996

Art. 496. [Wyrządzenie szkody przez kilku żołnierzy] 997

Art. 497. [Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną nieumyślnie] 998

Art. 498. [Obniżenie wysokości odszkodowania] 1000

Art. 499. [Obowiązek naprawienia w pełnej wysokości szkody wyrządzonej
umyślnie] 1001

Art. 500. [Naprawienie szkody wyrządzonej przez żołnierza osobie trzeciej] 1001

Rozdział 3

Odpowiedzialność majątkowa za szkodę wyrządzoną w mieniu

powierzonym żołnierzowi 1003

Art. 501. [Zasady odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną w mieniu
powierzonym żołnierzowi] 1003

Art. 502. [Wspólna odpowiedzialność majątkowa żołnierzy za mienie
powierzone im łącznie] 1005

Art. 503. [Odpowiedzialność za szkodę wyrządzoną w mieniu powierzonym
żołnierzowi – stosowanie innych przepisów ustawy] 1006

Art. 504. [Delegacja ustawowa – szczegółowe warunki i tryb powierzania
żołnierzom mienia] 1006

Rozdział 4

Dochodzenie roszczeń o odszkodowanie 1007

Art. 505. [Czynności podejmowane po stwierdzeniu zaistnienia szkody] 1007

Art. 506. [Umorzenie, odroczenie spłaty lub rozłożenie na raty należności
stanowiącej odszkodowanie] 1010

Art. 507. [Sądy rozpoznające spory dotyczące odpowiedzialności
majątkowej żołnierzy] 1013

Dział XVI**Świadczenia odszkodowawcze pozostające w związku ze służbą wojskową 1014****Rozdział 1**

Przepisy ogólne	1014
Art. 508. [Definicja wypadku]	1014
Art. 509. [Rodzaje świadczeń odszkodowawczych; osoby uprawnione do świadczeń]	1017
Art. 510. [Członkowie rodziny żołnierza uprawnieni do świadczeń odszkodowawczych]	1018
Art. 511. [Stały lub długotrwały uszczerbek na zdrowiu]	1019
Art. 512. [Delegacja ustawowa – wykazy chorób pozostających w związku ze służbą wojskową]	1020
Art. 513. [Negatywne przesłanki przyznania świadczeń]	1020
Art. 514. [Świadczenia przewidziane w ustawie a świadczenia dla żołnierzy pełniących służbę wojskową poza granicami państwa]	1023
Art. 515. [Uzupełniające stosowanie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego]	1023

Rozdział 2

Jednorazowe odszkodowanie	1024
Art. 516. [Warunki przysługiwania jednorazowego odszkodowania]	1024
Art. 517. [Wysokość jednorazowego odszkodowania]	1024
Art. 518. [Wysokość jednorazowego odszkodowania dla członków rodziny]	1026
Art. 519. [Ograniczenia czasowe]	1027
Art. 520. [Podwyższenie lub przyznanie jednorazowego odszkodowania w sytuacjach szczególnych]	1028
Art. 521. [Dochodzenie zwrotu wypłaconego jednorazowego odszkodowania od sprawcy przestępstwa lub wykroczenia]	1030

Rozdział 3

Odszkodowanie za utracone całkowicie, zniszczone lub uszkodzone przedmioty osobistego użytku oraz przedmioty służące do wykonywania zawodu	1031
Art. 522. [Odszkodowanie za szkody na przedmiotach osobistego użytku oraz służących do wykonywania zawodu]	1031
Art. 523. [Ustalenie wysokości odszkodowania za utracone, zniszczone lub uszkodzone przedmioty]	1032

Rozdział 4

Postępowanie w sprawie odszkodowania	1033
Art. 524. [Komisja powypadkowa; ustalenie zawartości w organizmie alkoholu i innych substancji]	1033

Art. 525. [Kompetencje wojskowych komisji lekarskich i lekarzy-orzeczników ZUS]	1034
Art. 526. [Wszczęcie postępowania w sprawie świadczeń odszkodowawczych]	1036
Art. 527. [Ustalenie prawa do świadczenia odszkodowawczego i jego wysokości; odwołanie do sądu]	1036
Art. 528. [Obowiązki informacyjne wobec organów ustalających prawo do świadczenia odszkodowawczego]	1038
Art. 529. [Wypłata odszkodowań]	1038
Art. 530. [Delegacja ustawowa]	1039

Dział XVII

Służba wojskowa w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny	1040
Art. 531. [Nadanie przydziału mobilizacyjnego]	1040
Art. 532. [Powołanie do służby wojskowej; zaciąg ochotniczy]	1044
Art. 533. [Sposób powołania do służby wojskowej pełnionej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny]	1045
Art. 534. [Nadawanie i uchylanie przydziałów mobilizacyjnych w czasie pokoju]	1047
Art. 535. [Obowiązki osób z przydziałem mobilizacyjnym]	1048
Art. 536. [Przedłużenie okresu pozostania w czynnej służbie wojskowej]	1050
Art. 537. [Przeznaczenie żołnierzy do służby w jednostkach zmilitaryzowanych]	1050
Art. 538. [Powołanie do służby wojskowej duchownych, członków zakonów, słuchaczy seminariów i szkół duchownych]	1050
Art. 539. [Kwalifikacja wojskowa]	1051
Art. 540. [Odroczenie czynnej służby wojskowej]	1052
Art. 541. [Wyłączenie z obowiązku pełnienia służby wojskowej]	1052
Art. 542. [Świadczenia socjalno-bytowe przysługujące pracownikowi resortu obrony narodowej z nadanym pracowniczym przydziałem mobilizacyjnym]	1055
Art. 543. [Dodatek za przydział mobilizacyjny]	1056
Art. 544. [Ubezpieczenie zdrowotne żołnierzy odbywających służbę wojskową w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny]	1056

Dział XVIII

Służba wojskowa żołnierzy zawodowych w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny	1057
Art. 545. [Nadanie przydziałów mobilizacyjnych żołnierzom zawodowym]	1057
Art. 546. [Procedury dotyczące żołnierzy posiadających przydziały mobilizacyjne w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1060

Art. 547. [Przepisy stosowane do żołnierzy zawodowych w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1061
Art. 548. [Stanowiska służbowe zajmowane w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1065
Art. 549. [Wyznaczanie na stanowiska służbowe w czasie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1066
Art. 550. [Zwolnienie z zajmowanego stanowiska służbowego w czasie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1070
Art. 551. [Delegacja ustawowa]	1070
Art. 552. [Mianowanie na wyższy stopień wojskowy w związku z wyznaczeniem na wyższe stanowisko służbowe]	1072
Art. 553. [Opiniowanie służbowe]	1073
Art. 554. [Zapoznanie żołnierza z treścią opinii]	1074
Art. 555. [Wymiar czasu służby żołnierzy zawodowych w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1076
Art. 556. [Zwolnienie żołnierza zawodowego ze służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny]	1077
Art. 557. [Decyzja o zwolnieniu żołnierza zawodowego ze służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji, ogłoszenia stanu wojennego i w czasie wojny; odwołanie od decyzji]	1079
Art. 558. [Skreślenie zmarłego żołnierza zawodowego z ewidencji wojskowej; ewidencja strat osobowych]	1081
Dział XIX	
Służba zastępcza	1086
Rozdział 1	
Przepisy ogólne	1086
Art. 559. [Istota służby zastępczej]	1086
Art. 560. [Podmioty, w których odbywa się służbę zastępczą]	1087
Art. 561. [Czas trwania służby zastępczej]	1087
Art. 562. [Ochrona stosunku pracy osoby odbywającej służbę zastępczą; wliczenie czasu odbywania służby zastępczej do stażu pracowniczego]	1088
Rozdział 2	
Służba zastępcza w podmiocie	1088
Art. 563. [Zadania marszałków województw]	1088
Art. 564. [Delegacja ustawowa]	1089

Art. 565. [Właściwość miejscowa szefa wojskowego centrum rekrutacji w zakresie służby zastępczej]	1089
Art. 566. [Wniosek podmiotu o wyrażenie zgody na odbywanie u niego służby zastępczej; rozpatrzenie wniosku]	1090
Art. 567. [Umowa o wykonywanie pracy przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej]	1091
Art. 568. [Obowiązki podmiotu wobec osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej]	1092
Art. 569. [Powołanie i odwołanie komisji wojewódzkiej do spraw służby zastępczej]	1092
Art. 570. [Skład komisji wojewódzkiej do spraw służby zastępczej]	1093
Art. 571. [Złożenie wniosku o przeznaczenie do służby zastępczej]	1093
Art. 572. [Termin złożenia i rozpatrzenia wniosku o przeznaczenie do służby zastępczej]	1094
Art. 573. [Odwołanie do komisji do spraw służby zastępczej]	1095
Art. 574. [Wynagrodzenie za udział w pracach komisji do spraw służby zastępczej]	1096
Art. 575. [Rozpatrzenie przez komisję wojewódzką do spraw służby zastępczej wniosku o przeznaczenie do służby zastępczej]	1096
Art. 576. [Delegacja ustawowa]	1097
Art. 577. [Zwolnienie od pracy]	1097
Art. 578. [Karta skierowania do odbycia służby zastępczej; dzień skierowania do odbycia służby zastępczej]	1098
Art. 579. [Stawienie się do odbycia służby zastępczej]	1098
Art. 580. [Odroczenie odbycia służby zastępczej]	1099
Art. 581. [Szkolenie osób podlegających kwalifikacji wojskowej przeznaczonych do odbycia służby zastępczej w zakresie zwalczania klęsk żywiołowych]	1101
Art. 582. [Dzień rozpoczęcia odbywania służby zastępczej; obowiązki podmiotu, do którego stawiała się osoba w celu odbycia służby zastępczej]	1101
Art. 583. [Zakres stosowania przepisów Kodeksu pracy do osób odbywających służbę zastępczą]	1102
Art. 584. [Zakaz pełnienia funkcji kierowniczej przez osobę odbywającą służbę zastępczą; zawieszenie członkostwa w związku zawodowym; ograniczenie prawa do udziału w strajku]	1103
Art. 585. [Świadczenia przysługujące osobie odbywającej służbę zastępczą]	1103
Art. 586. [Zwolnienie od pracy]	1104
Art. 587. [Nieobecność w pracy osoby odbywającej służbę zastępczą]	1104
Art. 588. [Dzień zwolnienia z odbywania służby zastępczej]	1105
Art. 589. [Przeniesienie do pasywnej rezerwy]	1105

Rozdział 3

Służba w formacjach uzbrojonych	1106
Art. 590. [Wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej w formacji uzbrojonej]	1106
Art. 591. [Dzień rozpoczęcia odbywania służby zastępczej w formacji uzbrojonej]	1107
Art. 592. [Uprawnienia osób pełniących służbę zastępczą w formacjach uzbrojonych i członków ich rodzin]	1107
Art. 593. [Delegacja ustawowa]	1107
Art. 594. [Odroczenie obowiązku pełnienia służby zastępczej w formacji uzbrojonej; przeniesienie do pasywnej rezerwy]	1109
Art. 595. [Ubezpieczenie zdrowotne osób pełniących służbę w formacjach uzbrojonych]	1110
Art. 596. [Stosowanie innych przepisów do stosunku służbowego osób pełniących służbę zastępczą w formacjach uzbrojonych]	1110
Art. 597. [Dzień zwolnienia z odbywania służby zastępczej w formacji uzbrojonej]	1110
Art. 598. [Przeniesienie do pasywnej rezerwy]	1111
Art. 599. [Wybór lekarza, pielęgniarki, szpitala]	1111

Dział XX

Militaryzacja i ochrona obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa

lub obronności państwa	1113
Art. 600. [Objęcie jednostek militaryzacją]	1113
Art. 601. [Kontrola stanu przygotowania do militaryzacji]	1118
Art. 602. [Delegacja ustawowa]	1118
Art. 603. [Przygotowanie jednostek przewidzianych do militaryzacji do realizacji zadań]	1119
Art. 604. [Status jednostki zmilitaryzowanej]	1120
Art. 605. [Przydziały organizacyjno-mobilizacyjne]	1121
Art. 606. [Powołanie do służby w jednostkach objętych militaryzacją]	1123
Art. 607. [Zwolnienie ze służby w jednostce objętej militaryzacją]	1124
Art. 608. [Stosunek służbowy militaryzacji]	1124
Art. 609. [Przepisy stosowane do osób pełniących służbę w jednostkach zmilitaryzowanych]	1126
Art. 610. [Wyznaczanie na inne stanowiska służby; przeniesienie do innej jednostki zmilitaryzowanej]	1127
Art. 611. [Wynagrodzenia osób pełniących służbę w jednostce zmilitaryzowanej]	1128
Art. 612. [Wymiar i rozkład czasu służby w jednostkach zmilitaryzowanych]	1129
Art. 613. [Szczególna ochrona obiektów uznanych za szczególnie ważne dla obronności lub bezpieczeństwa państwa]	1129

Art. 614. [Wniosek o uznanie obiektu za szczególnie ważny dla bezpieczeństwa lub obronności państwa]	1132
Art. 615. [Wykaz obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa]	1133
Art. 616. [Kategoryzacja obiektów szczególnie ważnych dla obronności lub bezpieczeństwa państwa]	1134
Art. 617. [Delegacja ustawowa]	1134
 Dział XXI	
Świadczenia na rzecz obrony	1135
 Rozdział 1	
Świadczenia osobiste w czasie pokoju	1135
Art. 618. [Obowiązek świadczeń osobistych]	1135
Art. 619. [Czas wykonywania świadczeń osobistych]	1136
Art. 620. [Decyzja o nałożeniu obowiązku wykonania świadczenia osobistego]	1136
Art. 621. [Decyzja o przeznaczeniu osoby do wykonania świadczeń osobistych]	1138
Art. 622. [Ryczałt i należność za wykonanie świadczenia osobistego]	1139
Art. 623. [Zwolnienie od pracy na czas wykonania świadczenia osobistego]	1140
Art. 624. [Świadczenia zdrowotne i z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych]	1141
Art. 625. [Osoby niepodlegające obowiązkowi świadczeń osobistych]	1141
Art. 626. [Delegacja ustawowa]	1143
Art. 627. [Koordynacja działań w zakresie planowania i nakładania obowiązku świadczeń osobistych]	1143
 Rozdział 2	
Świadczenia rzeczowe w czasie pokoju	1144
Art. 628. [Obowiązek i przedmiot świadczeń rzeczowych]	1144
Art. 629. [Czas wykonywania świadczeń rzeczowych]	1149
Art. 630. [Decyzja o przeznaczeniu nieruchomości lub rzeczy ruchomej na cele świadczeń rzeczowych]	1149
Art. 631. [Wezwanie do wykonania świadczenia rzeczowego]	1151
Art. 632. [Informowanie o rozporządzeniu nieruchomością lub rzeczą ruchomą przeznaczoną na cele świadczeń rzeczowych]	1152
Art. 633. [Obowiązki biorącego przedmiot świadczenia]	1153
Art. 634. [Ryczałt za używanie przedmiotu świadczenia rzeczowego]	1155
Art. 635. [Koordynacja działań w zakresie planowania i nakładania obowiązku świadczeń rzeczowych]	1155
Art. 636. [Delegacja ustawowa]	1156

Rozdział 3

Świadczenia w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny	1157
Art. 637. [Powołanie do wykonania prac doraźnych]	1157
Art. 638. [Zobowiązanie do wykonania świadczeń rzeczowych w razie mobilizacji i wojny]	1158
Art. 639. [Dobra kultury jako przedmiot świadczeń rzeczowych]	1159
Art. 640. [Nałożenie obowiązku świadczeń osobistych i rzeczowych]	1160
Art. 641. [Świadczenia zdrowotne i z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych]	1162

Rozdział 4

Świadczenia szczególne	1163
Art. 642. [Przedmiot świadczeń szczególnych]	1163
Art. 643. [Nakładanie obowiązków i zadań na przedsiębiorcę]	1163
Art. 644. [Kontrola sprawowana przez Ministra Obrony Narodowej]	1164

Rozdział 5

Ewidencja dotycząca świadczeń	1165
Art. 645. [Ewidencja osób, rzeczy ruchomych, nieruchomości]	1165
Art. 646. [Dane gromadzone i przetwarzane w ewidencji]	1166
Art. 647. [Przekazywanie do ewidencji danych o pojazdach]	1167

Dział XXII**Organizowanie zadań realizowanych przez przedsiębiorców na rzecz**

Sił Zbrojnych	1169
----------------------------	-------------

Rozdział 1

Zadania na rzecz Sił Zbrojnych realizowane przez przedsiębiorców	1169
Art. 648. [Zakres zadań realizowanych przez przedsiębiorców na rzecz Sił Zbrojnych]	1169
Art. 649. [Zadania przedsiębiorcy w zakresie militaryzacji]	1174
Art. 650. [Zadania przedsiębiorców w zakresie ochrony obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa]	1175

Rozdział 2

Plan zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców	1177
Art. 651. [Elementy, opracowanie i aktualizacja Planu zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców]	1177
Art. 652. [Realizacja zadań na rzecz służb specjalnych]	1183
Art. 653. [Delegacja ustawowa]	1184
Art. 654. [Decyzja o uruchomieniu Planu zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców]	1186

Art. 655. [Selektywne lub pełne uruchomienie Planu zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców]	1189
Art. 656. [Identyfikacja potrzeb Sił Zbrojnych wykraczających poza możliwości produkcyjno-naprawcze przedsiębiorców]	1192
Rozdział 3	
Wymagania wobec przedsiębiorców	1195
Art. 657. [Przedsiębiorcy realizujący zadania na rzecz Sił Zbrojnych]	1195
Rozdział 4	
Obowiązki przedsiębiorców	1200
Art. 658. [Obowiązki przedsiębiorców realizujących zadania na rzecz Sił Zbrojnych]	1200
Rozdział 5	
Finansowanie zadań na rzecz Sił Zbrojnych	1202
Art. 659. [Przyznanie przedsiębiorcy dotacji celowej]	1202
Art. 660. [Pomniejszenie kosztów realizacji zadań na rzecz Sił Zbrojnych oraz służb specjalnych o wartość otrzymanych w ramach rezerw strategicznych surowców i materiałów]	1209
Rozdział 6	
Nadzór i kontrola	1210
Art. 661. [Minister Obrony Narodowej jako organ nadzoru i kontroli]	1210
Art. 662. [Zakres kontroli nad realizacją zadań na rzecz Sił Zbrojnych oraz służb specjalnych wykonywanych przez przedsiębiorcę]	1211
Art. 663. [Upoważnienie do przeprowadzenia czynności kontrolnych]	1213
Art. 664. [Przebieg czynności kontrolnych; uprawnienia osób upoważnionych do przeprowadzania kontroli]	1215
Dział XXIII	
Udzielanie zgody obywatelom polskim na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej	
Art. 665. [Udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej]	1219
Art. 666. [Warunki udzielenia zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej]	1220
Art. 667. [Warunki udzielenia zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej]	1220
Art. 668. [Procedura udzielenia zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej]	1221

Art. 669. [Udzielenie zgody na służbę w obcym wojsku lub obcej organizacji wojskowej a odpowiedzialność organów RP za następstwa podjęcia tej służby]	1222
Art. 670. [Delegacja ustawowa]	1223

Dział XXIV

Medale	1224
Art. 671. [Rodzaje medali]	1224
Art. 672. [Medal „Za zasługi dla obronności kraju”]	1225
Art. 673. [Utrata medalu „Za zasługi dla obronności kraju”]	1226
Art. 674. [Medal „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”]	1228
Art. 675. [Przesłanki nadania medalu „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”]	1228
Art. 676. [Utrata medalu „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”]	1229
Art. 677. [Przesłanki nadania Medalu Wojska Polskiego]	1231
Art. 678. [Stopnie Medalu Wojska Polskiego]	1232
Art. 679. [Zasady nadawania Medalu Wojska Polskiego; delegacja ustawowa]	1233
Art. 680. [Ewidencja nadanych medali]	1234

Dział XXV

Przepisy karne i przepisy o karach pieniężnych	1237
Art. 681. [Naruszenie obowiązków związanych z kwalifikacją wojskową]	1237
Art. 682. [Uchylenie się od ćwiczeń i szkoleń wojskowych]	1241
Art. 683. [Naruszenie obowiązków związanych ze świadczeniami osobistymi lub rzeczowymi]	1243
Art. 684. [Stosowanie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia]	1245
Art. 685. [Naruszenie obowiązków związanych z kwalifikacją wojskową w celu trwałego uchylenia się od obowiązku służby wojskowej]	1246
Art. 686. [Uchylenie się od szkolenia]	1248
Art. 687. [Uchylenie się od zgłoszenia do służby wojskowej w czasie mobilizacji lub wojny]	1248
Art. 688. [Działania w celu trwałego uchylenia się od obowiązku służby wojskowej w czasie mobilizacji lub wojny]	1249
Art. 689. [Naruszenie obowiązków związanych ze świadczeniami osobistymi lub rzeczowymi w czasie mobilizacji lub wojny]	1251
Art. 690. [Bieg terminu przedawnienia i wyrokowania]	1253
Art. 691. [Odpowiedzialność za przestępstwa popełnione w związku ze służbą w jednostkach zmilitaryzowanych w czasie mobilizacji lub wojny]	1253
Art. 692. [Właściwość sądów wojskowych]	1254

Art. 693. [Naruszenie przepisów o ograniczeniach w pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej żołnierzy zawodowych zwolnionych ze służby]	1255
Art. 694. [Podanie nieprawdy w oświadczeniu o stanie majątkowym]	1256
Art. 695. [Kara pieniężna za niewywiązanie się z obowiązków realizacji nałożonego zadania na rzecz Sił Zbrojnych lub służb specjalnych]	1258
Art. 696. [Nakładanie kar pieniężnych; odsetki za zwłokę; egzekucja kar pieniężnych]	1259
Art. 697. [Wpływy z tytułu kar pieniężnych jako dochód budżetu państwa; uzupełniające stosowanie przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego]	1259

Dział XXVI

Zmiany w przepisach, przepisy przejściowe, dostosowujące i końcowe	1262
---	------

Rozdział 1

Zmiany w przepisach	1262
Art. 698. [Zmiany w ustawie o opłatach w sprawach karnych]	1262
Art. 699. [Zmiany w ustawie o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin]	1262
Art. 700. [Zmiany w Kodeksie pracy]	1263
Art. 701. [Zmiany w ustawie o odznakach i mundurach]	1264
Art. 702. [Zmiany w ustawie o Państwowej Inspekcji Sanitarnej]	1265
Art. 703. [Zmiany w ustawie o drogach publicznych]	1266
Art. 704. [Zmiany w ustawie o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych]	1266
Art. 705. [Zmiany w ustawie o gwarancjach wolności sumienia i wyznania]	1266
Art. 706. [Zmiany w ustawie o Policji]	1266
Art. 707. [Zmiany w ustawie o Straży Granicznej]	1267
Art. 708. [Zmiany w ustawie o kombatanach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego]	1267
Art. 709. [Zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób fizycznych]	1268
Art. 710. [Zmiany w ustawie o podatku dochodowym od osób prawnych]	1268
Art. 711. [Zmiany w ustawie o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin]	1268
Art. 712. [Zmiany w ustawie o prawie autorskim i prawach pokrewnych]	1269
Art. 713. [Zmiany w ustawie o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej]	1270
Art. 714. [Zmiany w ustawie o urzędzie Ministra Obrony Narodowej]	1277
Art. 715. [Zmiany w ustawie o Radzie Ministrów]	1277
Art. 716. [Zmiany w ustawie o zawodach lekarza i lekarza dentysty]	1277
Art. 717. [Zmiany w Kodeksie karnym wykonawczym]	1278

Art. 718. [Zmiany w Kodeksie postępowania karnego]	1278
Art. 719. [Zmiany w Prawie o ruchu drogowym]	1278
Art. 720. [Zmiany w Prawie o ustroju sądów wojskowych]	1279
Art. 721. [Zmiany w ustawie o Narodowym Banku Polskim]	1279
Art. 722. [Zmiany w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych]	1280
Art. 723. [Zmiany w ustawie o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa]	1280
Art. 724. [Zmiany w ustawie o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa]	1282
Art. 725. [Zmiany w ustawie o szczególnych zasadach, warunkach i trybie mianowania na wyższe stopnie wojskowe żołnierzy uczestniczących w walkach o wolność i niepodległość Polski podczas II wojny światowej i w okresie powojennym]	1282
Art. 726. [Zmiany w ustawie o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium]	1283
Art. 727. [Zmiany w ustawie o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw]	1287
Art. 728. [Zmiany w ustawie o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”]	1287
Art. 729. [Zmiany w ustawie o podatku od czynności cywilnoprawnych]	1287
Art. 730. [Zmiany w ustawie o przetwarzaniu informacji kryminalnych]	1287
Art. 731. [Zmiany w Prawie o ustroju sądów powszechnych]	1287
Art. 732. [Zmiany w ustawie o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych]	1288
Art. 733. [Zmiany w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia]	1288
Art. 734. [Zmiany w ustawie o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego]	1288
Art. 735. [Zmiany w Prawie lotniczym]	1289
Art. 736. [Zmiany w ustawie o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej]	1289
Art. 737. [Zmiany w Prawie o postępowaniu przed sądami administracyjnymi]	1289
Art. 738. [Zmiany w Prawie upadłościowym]	1290
Art. 739. [Zmiany w ustawie o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych]	1290
Art. 740. [Zmiany w ustawie o dochodach jednostek samorządu terytorialnego]	1290
Art. 741. [Zmiany w ustawie o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych]	1290

Art. 742. [Zmiany w ustawie o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego]	1293
Art. 743. [Zmiany w ustawie o opłacie skarbowej]	1294
Art. 744. [Zmiany w ustawie o służbie cywilnej]	1294
Art. 745. [Zmiany w ustawie o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi]	1295
Art. 746. [Zmiany w ustawie o wojewodzie i administracji rządowej w województwie]	1295
Art. 747. [Zmiany w ustawie o finansach publicznych]	1295
Art. 748. [Zmiany w ustawie o Służbie Więziennej]	1296
Art. 749. [Zmiany w ustawie o ochronie informacji niejawnych]	1296
Art. 750. [Zmiany w ustawie o ewidencji ludności]	1297
Art. 751. [Zmiany w ustawie o kierujących pojazdami]	1297
Art. 752. [Zmiany w Kodeksie wyborczym]	1298
Art. 753. [Zmiany w ustawie o działalności leczniczej]	1298
Art. 754. [Zmiany w ustawie o systemie informacji w ochronie zdrowia]	1298
Art. 755. [Zmiany w ustawie o weteranach działań poza granicami państwa]	1299
Art. 756. [Zmiany w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej]	1299
Art. 757. [Zmiany w Prawie restrukturyzacyjnym]	1299
Art. 758. [Zmiany w ustawie o Agencji Mienia Wojskowego]	1299
Art. 759. [Zmiany w Prawie o zgromadzeniach]	1302
Art. 760. [Zmiany w ustawie o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej]	1302
Art. 761. [Zmiany w Prawie o prokuraturze]	1302
Art. 762. [Zmiany w ustawie o działaniach antyterrorystycznych]	1303
Art. 763. [Zmiany w Prawie oświatowym]	1303
Art. 764. [Zmiany w ustawie o podstawowej opiece zdrowotnej]	1303
Art. 765. [Zmiany w ustawie o Służbie Ochrony Państwa]	1303
Art. 766. [Zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu]	1304
Art. 767. [Zmiany w ustawie o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa]	1304
Art. 768. [Zmiany w Prawie o szkolnictwie wyższym i nauce]	1304
Art. 769. [Zmiany w ustawie o Rządowym Funduszu Rozwoju Dróg]	1305
Art. 770. [Zmiany w ustawie o dokumentach publicznych]	1305
Art. 771. [Zmiany w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych]	1306
Art. 772. [Zmiany w ustawie o zawodzie farmaceuty]	1306
Art. 773. [Zmiany w ustawie o rezerwach strategicznych]	1306

Art. 774. [Zmiany w ustawie o służbie zagranicznej]	1309
Art. 775. [Zmiany w ustawie o szczególnych rozwiązaniach związanych z organizacją XI sesji Światowego Forum Miejskiego w Katowicach w roku 2022]	1310
Art. 776. [Zmiany w ustawie o szczególnych zasadach wynagradzania osób realizujących zadania z zakresu cyberbezpieczeństwa]	1310
 Rozdział 2	
Przepisy przejściowe i dostosowujące	1311
Art. 777. [Zmiany instytucjonalne]	1311
Art. 778. [Należności i zobowiązania znoszonych jednostek; przejście praw i obowiązków]	1311
Art. 779. [Niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy sprawy prowadzone przez wojskowych komendantów uzupełnień, szefów wojewódzkich sztabów wojskowych, Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego]	1312
Art. 780. [Mienie i nieruchomości będące w dyspozycji lub wykorzystywane przez znoszone jednostki]	1312
Art. 781. [Zakończenie postępowań kwalifikacyjnych do pracy w wojskowych komendach uzupełnień i wojewódzkich sztabach wojskowych]	1312
Art. 782. [Przejście zadań wojskowych komendantów uzupełnień i szefów wojewódzkich sztabów wojskowych na szefów wojskowych centrów rekrutacji i Szefa Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji]	1313
Art. 783. [Likwidacja Centralnej Wojskowej Pracowni Psychologicznej i wojskowych pracowni psychologicznych]	1313
Art. 784. [Dotychczasowe ewidencje wojskowe]	1314
Art. 785. [Dotychczasowa ewidencja związana z obowiązkami świadczeń na rzecz obrony]	1314
Art. 786. [Dotychczasowa ewidencja żołnierzy poległych i zmarłych]	1314
Art. 787. [Likwidacja Centralnego Rejestru Szczepień Żołnierzy Zawodowych]	1314
Art. 788. [Utworzenie ewidencji medali]	1315
Art. 789. [Dalsze pełnienie na dotychczasowych stanowiskach służbowych zawodowej służby wojskowej jako służby stałej]	1315
Art. 790. [Powołanie do zawodowej służby wojskowej żołnierzy pełniących służbę kontraktową]	1315
Art. 791. [Żołnierze pełniący przed dniem wejścia w życie ustawy zawodową służbę wojskową na stanowiskach służbowych podoficerów młodszych, podoficerów i podoficerów starszych]	1318

Art. 792. [Żołnierze pełniący przed dniem wejścia w życie ustawy zawodową służbę wojskową na stanowiskach służbowych w instytucjach cywilnych]	1318
Art. 793. [Żołnierze pełniący przed dniem wejścia w życie ustawy służbę kandydacką]	1319
Art. 794. [Ustanowienie Pakietu Wzmocnienia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2023–2025]	1319
Art. 795. [Stosowanie dotychczasowych przepisów do żołnierzy zawodowych przeniesionych do rezerwy kadrowej albo do dyspozycji]	1320
Art. 796. [Żołnierze rezerwy pełniący w dniu wejścia w życie ustawy okresową służbę wojskową]	1322
Art. 797. [Żołnierze rezerwy wykonujący w dniu wejścia w życie ustawy obowiązki w ramach Narodowych Sił Rezerwowych]	1322
Art. 798. [Żołnierze pełniący terytorialną służbę wojskową przed dniem wejścia w życie ustawy]	1323
Art. 799. [Kontynuacja niezakończonego kształcenia w ramach służby przygotowawczej]	1324
Art. 800. [Uzyskanie statusu żołnierzy pasywnej rezerwy przez żołnierzy rezerwy w rozumieniu dotychczasowych przepisów]	1324
Art. 801. [Stosowanie dotychczasowych przepisów do niezakończonych lub zaplanowanych na 2022 r. ćwiczeń wojskowych]	1324
Art. 802. [Ważność decyzji, zgód i innych rozstrzygnięć wydanych na podstawie dotychczasowych przepisów]	1326
Art. 803. [Ważność dotychczasowych dokumentów wojskowych]	1328
Art. 804. [Postępowania dyscyplinarne niezakończone przed dniem wejścia w życie ustawy]	1328
Art. 805. [Ważność rozkazów personalno-mobilizacyjnych, kart mobilizacyjnych oraz kart przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych wydanych na podstawie dotychczasowych przepisów]	1329
Art. 806. [Zwrot pracodawcy równowartości odprawy wypłaconej pracownikowi powołanemu do terytorialnej służby wojskowej]	1329
Art. 807. [Ważność decyzji i umów zawartych na podstawie dotychczasowych przepisów o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców]	1330
Art. 808. [Pierwsze wyznaczenie pełnomocników ds. HNS, pierwsze posiedzenie NKK HNS]	1330
Art. 809. [Ważność umów zawartych przez MON z organizacjami proobrobnymi przed dniem wejścia w życie ustawy]	1330
Art. 810. [Likwidacja Funduszu Modernizacji Sił Zbrojnych]	1330
Art. 811. [Plan finansowy Funduszu Wsparcia Sił Zbrojnych na 2022 r.]	1331

Art. 812. [Możliwość zwiększenia w 2022 r. dotacji podmiotowych dla uczelni wojskowych]	1332
Art. 813. [Przeniesienie w 2022 r. planowanych wydatków budżetowych na zadania dotyczące kwalifikacji wojskowej]	1333
Art. 814. [Odszkodowanie w przypadku uszczerbku na zdrowiu żołnierzy pełniących służbę w jednostkach podporządkowanych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji lub pozostających w dyspozycji tego ministra]	1333
Art. 815. [Zachowanie ciągłości służby w przypadku przeniesienia funkcjonariusza innej służby mundurowej do pełnienia służby w ramach zawodowej służby wojskowej]	1334
Art. 816. [Ograniczenie stosowania przepisów w zakresie odprawy mieszkaniowej]	1335
Art. 817. [Wliczanie do okresu zatrudnienia okresów pełnienia czynnej służby wojskowej pełnionej na podstawie dotychczasowych przepisów]	1335
Art. 818. [Ważność dokumentów etatowych jednostek organizacyjnych oraz komórek organizacyjnych podlegających przekształceniu]	1336
Art. 819. [Stosowanie dotychczasowych przepisów w sprawach niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy]	1336
Art. 820. [Utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych]	1337
Art. 821. [Utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych]	1337
Art. 822. [Utrzymanie w mocy przepisów wykonawczych]	1338
 Rozdział 3	
Przepisy końcowe	1339
Art. 823. [Derogacja]	1339
Art. 824. [Wejście w życie]	1340
 Bibliografia	1341
 Autorzy	1373

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

k.c.	– ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
k.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.)
k.k.s.	– ustawa z 10.09.1999 r. – Kodeks karny skarbowy (Dz.U. z 2022 r. poz. 859 ze zm.)
Konstytucja RP	– Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
k.p.	– ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
k.p.a.	– ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2000 ze zm.)
k.p.c.	– ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
k.p.k.	– ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.)
k.p.w.	– ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2022 r. poz. 1124)
k.s.h.	– ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)
k.w.	– ustawa z 20.05.1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2022 r. poz. 2151 ze zm.)
k. wyb.	– ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1277 ze zm.)
p.p.s.a.	– ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2022 r. poz. 329 ze zm.)
pr. adw.	– ustawa z 26.05.1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.)
pr. bank.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324 ze zm.)

pr. prok.	– ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1247 ze zm.)
pr. przeds.	– ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r. poz. 162 ze zm.)
pr. rest.	– ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 2309)
pr. sp.	– ustawa z 16.09.1982 r. – Prawo spółdzielcze (Dz.U. z 2021 r. poz. 648 ze zm.)
pr. stow.	– ustawa z 7.04.1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2020 r. poz. 2261)
pr. up.	– ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.)
pr. weksl.	– ustawa z 28.04.1936 r. – Prawo wekslowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 282)
p.s.w.n.	– ustawa z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2022 r. poz. 574 ze zm.)
p.u.s.p.	– ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. z 2020 r. poz. 2072 ze zm.)
p.u.s.w.	– ustawa z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2250)
p.z.p.	– ustawa z 11.09.2019 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1710 ze zm.)
r.c.s.ż.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 26.06.2008 r. w sprawie czasu służby żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1044)
r.d.e.d.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 25.03.2010 r. w sprawie dokumentacji i ewidencji dyscyplinarnej (Dz.U. Nr 60, poz. 375 ze zm.)
r.d.u.z.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 28.12.2016 r. w sprawie dodatków do uposażenia zasadniczego żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 966 ze zm.)
regulamin SZ RP	– Regulamin Ogólny Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej; zob. załącznik do decyzji nr 445/MON Ministra Obrony Narodowej z 30.12.2013 r. w sprawie wprowadzenia do użytku Regulaminu Ogólnego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.Urz. MON poz. 398)
r.m.	– rozporządzenie Rady Ministrów z 28.04.2022 r. w sprawie militaryzacji (Dz.U. poz. 1198)
r.n.p.ż.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 6.07.2022 r. w sprawie należności pieniężnych żołnierzy zawodowych za przeniesienia, przesiedlenia i podróże służbowe (Dz.U. poz. 1464)
r.n.u.ż.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 20.05.2022 r. w sprawie noszenia umundurowania przez żołnierzy (Dz.U. poz. 1237)

r.n.ż.z.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 15.09.2014 r. w sprawie nauki żołnierzy zawodowych (Dz.U. poz. 1352)
RODO	– rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (Dz.Urz. UE L 119, s. 1, ze sprost.)
r.o.m.ż.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 21.11.2001 r. w sprawie odpowiedzialności majątkowej żołnierzy za wyrządzone przez nich szkody (Dz.U. Nr 138, poz. 1557)
r.o.p.z.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 22.04.2022 r. w sprawie opracowania Planu zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców (Dz.U. poz. 949)
r.o.p.ż.z.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 28.06.2004 r. w sprawie organów przedstawicielskich żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2015 r. poz. 1184)
r.o.s.w.	– rozporządzenie Rady Ministrów z 21.04.2022 r. w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony (Dz.U. poz. 880)
rozporządzenie nr 1931/2006	– rozporządzenie (WE) nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z 20.12.2006 r. ustanawiające przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen (Dz.Urz. UE L 405, s. 1, ze zm.)
r.o.z.s.w.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 7.06.2022 r. w sprawie orzekania o zdolności do służby wojskowej i trybu postępowania wojskowych komisji lekarskich w tych sprawach (Dz.U. poz. 1243 ze zm.)
r.r.p.d.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 8.02.2010 r. w sprawie regulaminu postępowania dyscyplinarnego (Dz.U. Nr 24, poz. 121)
r.s.t.n.p.	– rozporządzenie Rady Ministrów z 24.05.2022 r. w sprawie sposobu i trybu nadawania przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych oraz sporządzania zapotrzebowania na uzupełnienie potrzeb jednostek przewidzianych do militaryzacji i zmilitaryzowanych (Dz.U. poz. 1197)
r.s.w.ż.z.	– rozporządzenie Rady Ministrów z 10.08.2017 r. w sprawie służby wojskowej żołnierzy zawodowych wyznaczonych na stanowiska służbowe w instytucjach cywilnych (Dz.U. poz. 1633)
r.ś.s.b.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 30.04.2010 r. w sprawie świadczeń socjalno-bytowych dla żołnierzy zawodowych (Dz.U. Nr 87, poz. 565 ze zm.)

r.u.r.d.c.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 24.05.2022 r. w sprawie udzielania i rozliczania dotacji celowej na pokrycie kosztów ponoszonych przez przedsiębiorców realizujących zadania na rzecz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 1187)
r.u.ż.z.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 8.10.2020 r. w sprawie urlopów żołnierzy zawodowych (Dz.U. poz. 1755)
r.w.d.p.d.	– rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 1.09.2022 r. w sprawie wzorów dokumentów sporządzanych w postępowaniu dyscyplinarnym (Dz. U. poz. 2252)
TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47)
u.AMW	– ustawa z 10.07.2015 r. o Agencji Mienia Wojskowego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2061)
u.a.p.	– ustawa z 27.10.1994 r. o autostradach płatnych oraz o Krajowym Funduszu Drogowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 2483 ze zm.)
u.b.m.	– ustawa z 18.08.2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz.U. z 2022 r. poz. 515 ze zm.)
u.BGK	– ustawa z 14.03.2003 r. o Banku Gospodarstwa Krajowego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2153)
u.d.a.	– ustawa z 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2632)
u.d.p.	– ustawa z 22.11.2018 r. o dokumentach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1394 ze zm.)
u.d.p.p.w.	– ustawa z 24.04.2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1327 ze zm.)
u.d.w.	– ustawa z 9.10.2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1489)
u.f.p.	– ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1634 ze zm.)
u.k.s.c.	– ustawa z 28.07.2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1125)
u.KRS	– ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1683 ze zm.)
u.KSC	– ustawa z 5.07.2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa (Dz.U. z 2022 r. poz. 1863)
u.KZP	– ustawa z 11.08.2021 r. o kasach zapomogowo-pożyczkowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1666)
u.o.	– ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2022 r. poz. 2244)
u.o.d.	– ustawa z 4.02.2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2022 r. poz. 1324 ze zm.)
u.o.i.n.	– ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 742 ze zm.)

-
u.o.m.	– ustawa z 21.12.1978 r. o odznakach i mundurach (Dz.U. z 2016 r. poz. 38 ze zm.)
u.o.m.f.	– ustawa z 7.05.1999 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy Policji, Straży Granicznej, Straży Marszałkowskiej, Służby Celno-Skarbowej, Służby Ochrony Państwa, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego i Centralnego Biura Antykorupcyjnego (Dz.U. z 2018 r. poz. 2349)
u.o.m.f.p.	– ustawa z 20.01.2011 r. o odpowiedzialności majątkowej funkcjonariuszy publicznych za rażące naruszenie prawa (Dz.U. z 2016 r. poz. 1169)
u.o.m.ż.	– ustawa z 25.05.2001 r. o odpowiedzialności majątkowej żołnierzy (Dz.U. z 2018 r. poz. 85)
u.o.O.	– ustawa z 11.03.2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. poz. 2305)
u.o.o.m.	– ustawa z 22.08.1997 r. o ochronie osób i mienia (Dz.U. z 2021 r. poz. 1995)
u.P	– ustawa z 6.04.1990 r. o Policji (Dz.U. z 2021 r. poz. 1882 ze zm.)
u.p.d.o.f.	– ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2647 ze zm.)
u.PG	– ustawa z 15.12.2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2100)
u.p.m.t.	– ustawa z 25.05.2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 161)
u.p.n.	– ustawa z 29.07.2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz.U. z 2020 r. poz. 2050 ze zm.)
u.p.o.o.	– ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2021 r. poz. 372 ze zm.)
u.p.s.	– ustawa z 21.11.2008 r. o pracownikach samorządowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 530)
u.p.u.p.	– ustawa z 16.09.1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2290 ze zm.)
u.r.	– ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2021 r. poz. 217 ze zm.)
u.r.p.	– ustawa z 6.07.1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166)
u.r.s.	– ustawa z 17.12.2020 r. o rezerwach strategicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1513 ze zm.)
u.sam.g.	– ustawa z 8.03.1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 559 ze zm.)
u.sam.p.	– ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1526)
-

u.sam.w.	– ustawa z 5.06.1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2094)
u.s.c.	– ustawa z 21.11.2008 r. o służbie cywilnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1691)
u.SG	– ustawa z 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1061 ze zm.)
u.SKW	– ustawa z 9.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz.U. z 2022 r. poz. 502 ze zm.)
u.s.i.r.	– ustawa z 4.07.2019 r. o systemie instytucji rozwoju (Dz.U. z 2022 r. poz. 2183 ze zm.)
u.s.p.	– ustawa z 29.06.1995 r. o statystyce publicznej (Dz.U. z 2022 r. poz. 459 ze zm.)
u.s.u.s.	– ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.)
u.s.w.	– ustawa z 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2091)
u.s.w.ż.z.	– ustawa z 11.09.2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 536 ze zm.)
u.s.z.w.	– ustawa z 2.12.2021 r. o szczególnych zasadach wynagradzania osób realizujących zadania z zakresu cyberbezpieczeństwa (Dz.U. poz. 2333 ze zm.)
u.ś.o.	– ustawa z 11.04.2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową (Dz.U. z 2017 r. poz. 1950)
u.ś.p.u.s.	– ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2022 r. poz. 1732 ze zm.)
u.u.MON	– ustawa z 14.12.1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1438)
u.u.s.r.	– ustawa z 20.12.1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. z 2022 r. poz. 933 ze zm.)
u.u.ż.n.	– ustawa z 17.12.1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych (Dz.U. z 2017 r. poz. 2146 ze zm.)
u.w.o.z.k.	– ustawa z 31.07.1981 r. o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1215 ze zm.)
u.w.r.	– ustawa z 7.10.1999 r. o wspieraniu restrukturyzacji przemysłowego potencjału obronnego i modernizacji technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2020 r. poz. 1663 ze zm.)
u.w.t.p.a.	– ustawa z 26.10.1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U. z 2021 r. poz. 1119 ze zm.)

u.z.e.ż.	– ustawa z 10.12.1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz.U. z 2022 r. poz. 2528 ze zm.)
u.z.k.	– ustawa z 26.04.2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 261 ze zm.)
u.z.p.w.o.	– ustawa z 23.09.1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojuszniczym i organizacjom międzynarodowym (Dz.U. z 2018 r. poz. 2110 ze zm.)
u.z.SZ	– ustawa z 22.06.1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1623)
u.z.u.p.	– ustawa z 17.12.1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz.U. z 2021 r. poz. 396 ze zm.)
u.z.z.	– ustawa z 23.05.1991 r. o związkach zawodowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 854)
u.z.z.m.p.	– ustawa z 16.12.2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (Dz.U. z 2021 r. poz. 1933 ze zm.)
u.ŻW	– ustawa z 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1214 ze zm.)

Czasopisma i publikatory

Dz.Pr.K.P.	– Dziennik Praw Królestwa Polskiego
Dz.Pr.P.P.	– Dziennik Praw Państwa Polskiego
Dz.U.	– Dziennik Ustaw
ONSA	– Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego
OSNKW	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Karna i Wojskowa
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Seria A

Inne

ABW	– Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego
AMW	– Agencja Mienia Wojskowego
AR	– aktywna rezerwa
ARP	– Agencja Rozwoju Przemysłu
AW	– Agencja Wywiadu
BGK	– Bank Gospodarstwa Krajowego
CBA	– Centralne Biuro Antykorupcyjne
CBD HNS	– Centralna Baza Danych HNS
COVID	– coronavirus disease (choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2)

CPK HNS	– Centralny Punkt Kontaktowy HNS
CSIRT	– Computer Security Incident Response Team (Zespół Reagowania na Incydenty Bezpieczeństwa Komputerowego)
DPZ MON	– Departament Polityki Zbrojeniowej MON
FMS	– Foreign Military Sales (Zagraniczna Sprzedaż Wojskowa)
FMSZ	– Fundusz Modernizacji Sił Zbrojnych
FON	– Fundusz Obrony Narodowej
FRP	– fundusze rynku pieniężnego
FWSZ	– Fundusz Wsparcia Sił Zbrojnych
HNS	– Host-Nation Support (wsparcie państwa gospodarza)
HSBC	– Hongkong and Shanghai Banking Corporation
ING	– Internationale Nederlanden Groep
IW SZ	– Inspektorat Wsparcia Sił Zbrojnych
KFD	– Krajowy Fundusz Drogowy
KOSS	– karta opisu stanowiska służbowego
KRS	– Krajowy Rejestr Sądowy
LOA	– Letter of Offer and Acceptance (list ofertowy i akceptacyjny)
MON	– Ministerstwo Obrony Narodowej
NATO	– North Atlantic Treaty Organization (Organizacja Traktatu Północno-atlantyckiego)
NCBiR	– Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NCN	– Narodowe Centrum Nauki
NKK HNS	– Narodowy Komitet Koordynujący HNS
NSA	– Naczelny Sąd Administracyjny
NSIP	– NATO Security Investment Programme (Program Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego w Dziedzinie Bezpieczeństwa)
NSPA	– NATO Support and Procurement Agency (Agencja Wsparcia i Zamówień NATO)
NSPO	– NATO Support and Procurement Organisation (Organizacja Wsparcia i Zamówień NATO)
ORP	– Okręt Rzeczypospolitej Polskiej
OT	– obrona terytorialna
PESEL	– Powszechny Elektroniczny System Ewidencji Ludności
PFR	– Polski Fundusz Rozwoju S.A.
PFR TFI	– PFR Towarzystwo Funduszy Inwestycyjnych S.A.
PK HNS	– punkty kontaktowe HNS
PKB	– produkt krajowy brutto
PMG	– program mobilizacji gospodarki
PR	– pasywna rezerwa
PZL	– Państwowe Zakłady Lotnicze
RM	– Rada Ministrów

SA	– sąd apelacyjny
SAMM	– Security Assistance Management Manual (Podręcznik zarządzania pomocą w zakresie bezpieczeństwa)
SARS-CoV	– severe acute respiratory syndrome coronavirus (koronawirus ciężkiego ostrego zespołu oddechowego)
SG	– Straż Graniczna
SG WP	– Sztab Generalny Wojska Polskiego
SKW	– Służba Kontrwywiadu Wojskowego
SN	– Sąd Najwyższy
SO	– sąd okręgowy
SOF	– Special Operations Forces (siły operacji specjalnych)
SOP	– Służba Ochrony Państwa
SpW	– sprzęt wojskowy
SWW	– Służba Wywiadu Wojskowego
SZ RP	– Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej
UE	– Unia Europejska
USA	– United States of America (Stany Zjednoczone Ameryki)
VAT	– <i>value-added tax</i> (podatek od towarów i usług)
WOT	– Wojska Obrony Terytorialnej
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny
ZIOTP	– Zakład Inwestycji Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego
ŻW	– Żandarmeria Wojskowa

KAMIENIE MIŁOWE REFORM POLSKIEJ OBRONNOŚCI – OD KONSTYTUCJI 3 MAJA DO CZASÓW WSPÓŁCZESNYCH

Bezpośrednia groźba utraty państwowości, jaka pojawiła się w świadomości części polskich elit wraz z pierwszym rozbiorem Polski w 1772 r., stała się impulsem do podjęcia dzieła reformy i modernizacji państwa, w tym reform w dziedzinie obronności. Na czele obozu zmian stanął król Stanisław August Poniatowski. Ostatni monarcha I Rzeczypospolitej w swoich *Pamiętnikach* napisał: „Wedle mego przekonania każdy człowiek wyższego urodzenia – w szczególności w wolnym kraju – i każdy syn panującego winien odbyć kampanię wojenną, gdy tylko nadarzy się okazja, a nawet przez czas pewien służyć w jakimś korpusie. Nie należy lekceważyć szczegółów służby jako zbędnej pedanterii, a wyuczyć się ich można jedynie w praktyce. To one stanowią konieczną podstawę wszelkich działań oraz całej szlachetnej sztuki wojennej”¹. Monarcha zatem, będąc świadom wagi zagadnień obronnych, podjął wraz ze współpracownikami wysiłek na rzecz naprawy stanu obronności Rzeczypospolitej.

W pierwszej kolejności podjęto inicjatywę legislacyjną „Porządku traktowania skarbowych materii na sejmie”, chcąc zasady bieżącego zarządzania budżetem wyjąć z kompetencji sejmu, aby ominąć obstrukcję *liberum veto*, a następnie w ramach powołanej Komisji Skarbu rozpocząć proces uzdrawiania finansów, w tym zwiększenia nakładów na wojsko². Mimo obstrukcji obcych dworów, wykorzystując *via iudicaria*, król podjął kilka fundamentalnych decyzji na rzecz obronności państwa. Przede wszystkim 15.03.1765 r. z inicjatywy monarchy powołano do życia Szkołę Rycerską, której siedzibą został przekazany przez króla na użytek placówki Pałac Kazimierzowski. Szkoła Rycerska w swym założeniu miała być kuźnią kadr państwowych, kładąc nacisk na wychowanie wokół wartości i zasad. Idee moralne Szkoły Rycerskiej zostały zawarte w *Katechizmie Kadeckim*, obowiązującym

¹ *Pamiętniki króla Stanisława Augusta. Antologia*, Warszawa 2016, s. 49.

² *Królewska relacja o sejmie 1766 r.* [w:] *Królewskie diagnozy. Pisma publicystyczne Stanisława Augusta*, red. P. Skowroński, Warszawa 2019, s. 64.

wszystkich absolwentów. Na początku przyjęto założenie, że okres kształcenia kadetów będzie trwał trzy lata. Potem czas edukacji wydłużono do lat siedmiu, gdzie słuchacze szkoły mieli do wyboru dwie specjalności: prawniczą oraz techniczno-wojskową.

Rozumiejąc wagę budowy przygotowanych kadr dla potrzeb armii, w 1780 r. Stanisław August Poniatowski przejął finansowanie Korpusu Kadetów Grodzieńskich. W 1782 r. z jego inicjatywy podjęto decyzję o przeniesieniu Korpusu Kadetów Grodzieńskich do Wilna. W dwa lata później władca zaczął finansować z monarszych środków budowę koszar dla wojska na Muranowie oraz przeznaczył na cele wojskowe będący w zarządzaniu królewskim Zamek Ujazdowski. W 1786 r. powstała Królewska Manufaktura Broni Palnej, a w 1788 r. na jej miejscu z inicjatywy króla została założona fabryka broni w Kozienicach. Z kolei już w czasie obrad Sejmu Wielkiego w 1789 r. król podjął decyzję o utworzeniu w Wilnie Szkoły Artylerii i Inżynierii Wojskowej.

Zwieńczeniem wysiłku reformatorskiego było uchwalenie Konstytucji 3 maja 1791 r. Autorzy Konstytucji zagadnieniom obronnym poświęcili dedykowany rozdział XI „Siła zbrojna narodowa”. Zapisano w nim: „Naród winien jest sobie samemu obronę od napaści i dla przestrzegania całości swojej. Wszyscy przeto obywatele są obrońcami całości i swobód narodowych. Wojsko nic innego nie jest, tylko wyciągnięta siła obronna i porządna z ogólnej siły narodu. Naród winien wojsku swemu nagrodę i poważanie za to, iż się poświęca jedynie dla jego obrony. Wojsko winno narodowi strzeżenie granic i spokojności powszechnej, słowem winno być jego najsilniejszą tarczą. Aby przeznaczenia tego dopełniało niemylnie, powinno zostawać ciągle pod posłuszeństwem władzy wykonawczej, stosownie do opisów prawa, powinno wykonać przysięgę na wierność narodowi i królowi i na obronę Konstytucji narodowej. Użytym być więc wojsko narodowe może na ogólną kraju obronę, na strzeżenie fortec i granic lub na pomoc prawu, gdyby kto egzekucji jego nie był posłusznym”³. Rozwiązania zawarte w rozdziale XI Konstytucji 3 maja należy zaliczyć do bardzo nowoczesnych, a zarazem dojrzałych strategicznie. Za najbardziej istotne należy uznać wprowadzenie konstytucyjnego postulatu potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa obronnego państwa przez samych Polaków. W tym zakresie propozycja twórców Konstytucji 3 maja stanowi testament polskiej myśli obronnej i ma charakter ponadczasowy. O jej aktualności świadczy fakt, że w obowiązującej od maja 2020 r. nowej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* postulat organizacji obrony powszechnej stał się myślą przewodnią konstrukcji dokumentu. Z kolei przebieg trwającej od 24.02.2022 r. wojny na Ukrainie potwierdza, że prowadzenie obrony przed agresją potężnego mocarstwa przez państwo słabsze jest możliwe m.in. dzięki zbudowaniu systemu obrony powszechnej, który obejmuje całe terytorium oraz całe zorganizowane na nim obronnie społeczeństwo. W chwili próby nikt i nic nie zastąpi wysiłku obronnego narodu będącego przedmiotem napaści.

³ M. Borucki, *Konstytucje polskie 1791–1997*, Warszawa 2002, s. 30.

Odwołując się do tradycji Konstytucji 3 maja i jej znaczenia dla dorobku polskiej myśli niepodległościowej, rzadko przypomina się zapis zawarty w preambule ustawy, gdzie autorzy, uzasadniając dzieło Konstytucji, zapisali *passus*: „wolni od hańbiących obcej przemocy nakazów”. W zwrocie tym zawarty jest cały dramatyzm I Rzeczypospolitej XVIII wieku, który doprowadził państwo do katastrofy. Zapis ten stanowi jednocześnie ostrzeżenie dla następnych pokoleń, aby rozumiały, że sąsiadujące z Polską mocarstwa ościenne przede wszystkim będą miały na względzie interes własny, a nie interes wspólny, i jeśli zajdzie taka konieczność, będą w realizacji tych interesów wykorzystywać w stosunku do Polski siłę celem narzucania Warszawie własnej woli, gwałcąc po drodze traktaty międzynarodowe. Z tego względu wspomniany już zapis z rozdziału XI Konstytucji 3 maja, że „wojsko winno narodowi strzeżenie granic i spokojności powszechnej, słowem winno być jego najsilniejszą tarczą”, determinuje powinności władzy państwowej w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa militarnego państwa. Konsekwencją takiego myślenia było rozwiązanie zawarte w rozdziale VII „Król, władza wykonawcza” majowej Konstytucji, w którym powołano radę królewską w postaci Straży, w skład której na stałe wchodził prymas, pięciu ministrów, tj. ministrowie policji, pieczęci, wojny, skarbu oraz spraw zagranicznych, oraz dwóch sekretarzy, z których jeden był odpowiedzialny za protokół Straży, a drugi za protokół spraw zagranicznych. Ponadto celem zapewnienia sprawności władzy wykonawczej ustanowiono oddzielne, podporządkowane Straży stałe komisje edukacji, policji, wojska i skarbu, na czele których mieli stać komisarze wybierani przez sejm. Jednocześnie dla zabezpieczenia ciągłości procesu zarządzania państwem na czas wojny przewidziano, że sejm poza obowiązkiem zwoływania posiedzeń co dwa lata musi być gotowy do zebrania się „w gwałtownej potrzebie do prawa narodów ściągającej się, a szczególnie w przypadku wojny ościennej”. Mimo ogromnego wysiłku prawodawczego, a co za tym idzie organizacyjnego, dzieło Konstytucji 3 maja zostało zniszczone w wyniku wojskowej interwencji rosyjskiej w 1792 r., zawiązania konfederacji targowickiej oraz dokonania w 1793 r. drugiego rozbioru.

Ostatnią próbą ratowania państwa było ogłoszenie przez Tadeusza Kościuszkę 24.03.1794 r. w Krakowie insurekcji narodowej. Po złożeniu uroczystej przysięgi na Rynku Głównym udał się on do miejskiego ratusza, gdzie podpisał „Akt powstania obywateli mieszkańców województwa krakowskiego”. Akt w czternastu punktach ustanowił zasady organizacji władz powstania oraz określał ich obowiązki szczególnie w zakresie sił zbrojnych i pozostałych zagadnień obronnych. Zgodnie z jego postanowieniami Tadeusz Kościuszko został wybrany najwyższym i jedynym naczelnikiem i rządcą całego powstania (pkt 1 Aktu). Do jego kompetencji należało m.in.: powołanie Najwyższej Rady Narodowej i wybór do niej członków, organizacja sił zbrojnych, mianowanie osób na wszystkie stopnie wojskowe, a także decydowanie o sposobie użycia sił zbrojnych przeciw nieprzyjaciółom ojczyzny (pkt 2–3 Aktu). Tym samym, używając nomenklatury współczesnej, naczelnik pełnił funkcję naczelnego wodza. Przy naczelniku zachowano władzę stanowienia krygsrechtów i sztandrechtów zgodnie z obowiązującym prawem wojskowym oraz ustawami (pkt 10 Aktu).

Autorzy Aktu założyli, że w przypadku choroby lub innej przyczyny, która powodowałaby niemożność pełnienia przez naczelnika obowiązków, będzie on mógł wyznaczyć swojego zastępcę, natomiast w przypadku nagłej śmierci lub niewoli dowodzenie nad armią miał przejąć najwyższy rangą oficer w korpusie przy naczelniku. Ponadto na taką okoliczność Akt przewidywał, że Rada Najwyższa Narodowa mianuje nowego naczelnika, z którego to zapisu skorzystano po klęsce maciejowickiej, powołując na tę funkcję Tomasza Wawrzeckiego (pkt 4 Aktu). W zakresie spraw obronnych do kompetencji Rady Najwyższej Narodowej należało zapewnienie finansów na potrzeby sił zbrojnych. Rada mogła ustanawiać tymczasowe podatki oraz wszelkie pożyczki wewnętrzne i zewnętrzne na potrzeby powstania. Rada była władna wydawać nakazy dostarczania przez województwa rekruta na potrzeby sił zbrojnych, a także do jej obowiązków należało zapewnienie siłom zbrojnym wszelkich potrzeb wojennych, takich jak broń, amunicja, umundurowanie oraz wyżywienie (pkt 5 Aktu). W zakresie ówczesnie rozumianej polityki informacyjnej naczelnik oraz Rada Najwyższa Narodowa byli zobowiązani do wydawania częstych odezwo do narodu celem informowania o aktualnej sytuacji powstania, z zastrzeżeniem niezatajania informacji o trudnościach lub niepowodzeniach (pkt 10 Aktu)⁴. Zwrot „najnieszczęśliwsze wypadki” dotyczył prawdopodobnie obowiązku przekazywania informacji w przedmiocie przegranych ważnych bitew, jak np. przegrana szczekocińska 6.06.1794 r.⁵ Klęska pod Maciejowicami 10.10.1794 r. oraz zdobycie Pragi połączone z rzezią jej mieszkańców 5.11.1794 r. zakończyły w praktyce militarną historię powstania. Tym samym zdławienie przez wojska rosyjsko-pruskie insurekcji kościuszkowskiej, dokonanie trzeciego rozbioru 1795 r. oraz abdykacja króla Stanisława Augusta Poniatowskiego przypieczętowały koniec I Rzeczypospolitej.

Kolejną nadzieję na odbudowę państwowości polskiej dało pojawienie się na scenie europejskiej Napoleona, który geniuszem swojego oręża pokonał w kolejnych bitwach pod Austerlitz (2.12.1805), Jeną-Auerstedt (14.10.1806) oraz Frydlandem (14.06.1807) armie państw zaborczych, umożliwiając na podstawie podpisanych z Rosją i Prusami traktatów w Tyłży (7–9.07.1807) powstanie Księstwa Warszawskiego. Władze utworzonego Księstwa Warszawskiego podjęły ogromny wysiłek na rzecz zbudowania własnego potencjału obronnego. Z pewnością pomagała temu nadana Księstwu z inicjatywy Napoleona Ustawa konstytucyjna Księstwa Warszawskiego z 22.07.1807 r. W art. 11 nowej konstytucji umocowano w składzie Rady Stanu stanowisko ministra wojny, podkreślając tym samym znaczenie tej problematyki dla nowego organizmu państwowego. Jeszcze ważniejszy był zapis art. 79, w którym określono wysokość stałego wojska na trzydzieści tysięcy ludzi, nie wliczając w tę wysokość wojsk gwardii narodowych⁶. Co znamienne, od początku uruchomiono funkcjonowanie dwóch szkół kadetów w Kaliszu i Chełmnie oraz dwie wyższe szkoły wojskowe w Warszawie, tj. Szkołę Elementarną Artylerii i Inżynierii, a także Wyższą

⁴ *Akt powstania obywateli mieszkańców województwa krakowskiego* [w:] S. Herbst, *Z dziejów wojskowych powstania kościuszkowskiego 1794 roku*, Warszawa 1983, s. 52–53.

⁵ S. Herbst, *Z dziejów wojskowych powstania kościuszkowskiego 1794 roku*, Warszawa 1983, s. 167–172.

⁶ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 44.

Szkołę Aplikacyjną Artylerii i Inżynierii, których celem było kształcenie przyszłych wykwalifikowanych kadr wojskowych. Absolwentami tych szkół zostali m.in. Józef Prądzyński oraz Józef Bem. Jednocześnie za pomocą administracji powiatowej prowadzono listy rezerw osobowych. Ponadto celem ujednolicenia systemu szkolenia zaczęto opracowywać z francuską pomocą regulaminy wojskowe. Presja Napoleona, zagrożenie rosyjskie oraz świadomość wagi problematyki wojskowej pozwoliły w szybkim czasie zbudować sprawny aparat urzędniczy⁷. Praca administracji wojskowej Księstwa Warszawskiego musiała być rzetelna, skoro jego armia i przywództwo polityczne w dramatycznych okolicznościach uderzenia austriackiego w 1809 r. zdołały wygrać ostatecznie wojnę, co z kolei pozwoliło powiększyć terytorium Księstwa o ziemie zaboru austriackiego. Wysiłek Księstwa Warszawskiego doprowadził do powiększenia jego armii do blisko siedemdziesięciu pięciu tysięcy żołnierzy na początku 1812 r., ponad stu tysięcy w przeddzień wyprawy na Moskwę, a po katastrofie wyprawy w 1812 r. umożliwił w 1813 r. odtworzenie wojska do wysokości blisko trzydziestu czterech tysięcy żołnierzy.

Przegrana i ostateczny upadek Napoleona w 1815 r. przekreśliły szansę odbudowania suwerennego państwa przy pomocy Francji. Niemniej to właśnie postawa wojska w czasie walk z armią carską oraz wysiłek obronny Księstwa Warszawskiego były istotnymi czynnikami, które legły u podstaw utworzenia pod berłem cesarza rosyjskiego Królestwa Polskiego oraz wydania przez cara Aleksandra I Ustawy konstytucyjnej Królestwa Polskiego z 27.11.1815 r. Autorzy konstytucji Królestwa (wśród nich prawdopodobnie książę Adam Czartoryski) z uwagi na zawarte w niej rozwiązania musieli posiadać dużą wiedzę z obszaru problematyki obronności państwa. Z tego względu na tyle, na ile było to ówczesnie możliwe, zadbano o zabezpieczenie w tym zakresie polskich interesów. Dla przykładu, w art. 9 konstytucji zapisano, że: „Sam tylko panujący będzie miał prawo oznaczyć uczestnictwo Królestwa Polskiego do wojen przez Rosję toczonych”⁸, co w zamyśle miało uchronić polską armię od pokusy wykorzystywania jej przez rosyjskich dygnitarzy poza jurysdykcją moskiewskiego monarchy. Z kolei doświadczenie obecności wojsk francuskich na terytorium Księstwa Warszawskiego w latach 1806–1812, a także casus wysłania polskich legionów do tłumienia powstania w kolonii San Domingo zaowocowały treścią zapisu art. 10 w brzmieniu: „W każdym przypadku wprowadzenia wojsk rosyjskich do Polski lub wojsk polskich do Rosji, lub w przypadku przechodu tychże wojsk przez jaką prowincję jednego z dwóch Państw, utrzymanie ich i kosztą przechodu ponoszone zostaną całkowicie przez kraj, do którego należeć będą. Wojsko polskie nie będzie nigdy użyte poza granicami Europy”⁹. Zapis dotyczący kosztów przemarszu był tak naprawdę skierowany wyłącznie w stronę armii rosyjskiej, ponieważ o ile można było sobie wyobrazić kolejny pochód wojsk carskich na zachód Europy, o tyle trudno było sobie wyobrazić taki pochód wojska polskiego w kierunku wschodnim. W trosce o zachowanie polskiego charakteru

⁷ M. Kukiel, *Zarys historii wojskowości w Polsce*, Kraków 1987, s. 213–214.

⁸ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 50.

⁹ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 50.

administracji i sił zbrojnych w art. 29 konstytucji zapisano, że: „Urzędy publiczne, cywilne i wojskowe, będą mogły być sprawowane jak tylko przez Polaków”¹⁰. Dotyczyło to m.in. urzędników zatrudnionych w wydziałach rządowych, w tym pracowników Komisji Wojny (art. 76). W stosunku do wojska car mógł jednak na swoją korzyść interpretować zapis art. 38 konstytucji w brzmieniu: „Kierunek siły zbrojnej w pokoju i wojnie, jako też mianowanie dowódców i oficerów należą wyłącznie do Króla”¹¹. Do monarchy należało też wyłącznie prawo stanowienia o wojnie (art. 40).

Zagadnieniem wojska poświęcono cały ostatni VI rozdział (tytuł) konstytucji. W art. 153 określono, że: „Siła zbrojna składa się z wojska czynnego na stopie zupełnego żołdu i milicji gotowych go wzmocnić w przypadku potrzeby”¹². Taka konstytucyjna struktura armii w teorii wychodziła naprzeciw optymalnej strukturze sił zbrojnych, którą powinna stanowić armia zawodowa oraz przeszkolona i zorganizowana rezerwa, nazywana w zależności od państw obroną krajową, obroną terytorialną, milicją lub gwardią narodową. Artykuł 154 stanowił że: „Siła wojskowa na koszcie krajowym oznaczona jest przez Panującego, w miarę potrzeby i w stosunku do dochodów w budżecie umieszczonych”¹³. Ten z kolei zapis stanowił monarszy bezpiecznik, który pozwalał władcy pilnować, aby armia Królestwa nie mogła być rozbudowywana wbrew wizji Moskwy. Co prawda regulacja ta zabezpieczała konstytucyjnie finansowanie sił zbrojnych z budżetu, ale jednocześnie, w przeciwieństwie do rozwiązania napoleońskiego, nie określała wysokości sił zbrojnych. Fakt ten stanowił zarzewie sporu, ponieważ było naturalne, że strona polska w miarę rozwoju gospodarczego Królestwa wcześniej czy później musiała podjąć działania mające na celu zwiększenie jego siły zbrojnej, co z kolei musiało spotkać się ze sprzeciwem strony rosyjskiej. Wyprzedzając fakty, trudno nie zgodzić się z opinią, że właśnie ograniczenia finansowe, a co za tym idzie – ograniczenie możliwości awansów, stanowiły istotną przyczynę, która doprowadziła do powstania spisku podchorążych w 1830 r. Z drugiej strony zapis art. 154 stanowił merytoryczne narzędzie edukacji obronnej elit Królestwa Polskiego, ponieważ zmuszał do takiego myślenia o wojsku, które miałoby podstawy w racjonalnym rachunku ekonomicznym w kontekście planowania wydatków budżetowych na armię. Trudno też nie docenić edukacyjno-obronnego waloru art. 155 w brzmieniu: „Rozłożenie wojska zastosowane będzie do połączonej dogodności mieszkańców, systemu wojskowego i administracji”¹⁴. Propozycja ta pokazywała rozumienie przez autorów konstytucji faktu, że lokalizacja określonego garnizonu ma wymiar nie tylko wojskowy, lecz także ekonomiczny i społeczny. Nie bez znaczenia była także potrzeba związania planowanych lokalizacji garnizonów wojskowych z systemem administracyjnym nowo powstałego Królestwa. Z kolei odpowiednio w art. 156 oraz 160 zagwarantowano utrzymanie narodowego

¹⁰ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 52.

¹¹ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 54.

¹² M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 66.

¹³ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 66.

¹⁴ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 67.

charakteru armii poprzez zachowanie w wojsku barw narodowych, właściwego ubioru, a także utrzymanie polskich cywilnych i wojskowych orderów, tj. Orła Białego, Świętego Stanisława i krzyża wojskowego *Virtuti Militari*¹⁵.

Istnienie armii pozwalało też zachować Królestwu Polskiemu ośrodki edukacji wojskowej. Udało się utrzymać funkcjonowanie Korpusu Kadetów w Kaliszu. Równolegle utworzono Szkołę Podchorążych Piechoty i Jazdy w Warszawie, chociaż nie reprezentowały one wysokiego poziomu nauczania. Wysoki poziom edukacyjny reprezentowała natomiast powstała w 1820 r. Szkoła Aplikacyjna Artylerii i Inżynierii w Warszawie. Ponadto w 1825 r. utworzono Zimową Szkołę Artylerii w Warszawie, która pełniła rolę placówki doskonalącej wiedzę obejmującą zagadnienia artyleryjskie i fortyfikacyjne¹⁶.

Bez względu na praktykę funkcjonowania nadanej przez cara konstytucji oraz jej jawne łamanie przez stronę rosyjską przyjęte w niej rozwiązania połączone z pracą polskich urzędników i oficerów pozwoliły na doprowadzenie do sytuacji, w której armia Królestwa Polskiego stanowiła bardzo sprawny komponent militarny. Niewątpliwą słabością systemu obronnego Królestwa Polskiego był brak na jego terytorium fabryk broni oraz brak dbałości o stan twierdz, do czego przyczyniała się celowa polityka caratu. Ostatecznie dorobek lat 1815–1830 przekreśliła klęska powstania listopadowego. W konsekwencji zniesiono konstytucję, zlikwidowano sejm oraz siły zbrojne Królestwa Polskiego, ogłoszono stan wojenny, wprowadzono wszechogarniającą inwigilację, a w praktyce nieograniczoną władzę przekazano lokalnie powiatowym naczelnikom wojskowym.

Okres odwilży posewastopolskiej, jaki nastąpił po przegranej przez Rosję wojnie krymskiej, wzbudzenie patriotyczne w latach 1860–1861, którego pierwszym wydarzeniem był warszawski pogrzeb generałowej Katarzyny Sowińskiej 11.06.1860 r., oraz próby umiarkowanych reform podejmowane przez Aleksandra Wielopolskiego w 1862 r. nie były w stanie zaspokoić odrodzonych aspiracji narodowych Polaków. Decyzja o zarządzeniu branki 6.10.1862 r., która w zamyśle miała sparaliżować organizację polskiego państwa podziemnego, tylko przyspieszyła decyzję o wybuchu powstania, co ostatecznie nastąpiło 22.01.1863 r. Walka od początku przybrała charakter nieregularnych starć prowadzonych przez małe oddziały powstańcze. Jej efektywność po stronie polskiej osłabiała organizacja wojskowa powstania, dająca dużą swobodę działania dowódcom poszczególnych partii powstańczych, co utrudniało koordynację wysiłku powstańczego w skali poszczególnych województw. Celem uporządkowania działań zbrojnych powstania sprawujący od 17.10.1863 r. władzę dyktatorską Romuald Traugutt wydał 15.12.1864 r. najważniejszy z punktu widzenia organizacji wojskowej w czasie insurekcji dekret, który reformował zasady i organizację sił zbrojnych powstania. Od tego momentu armia powstańcza miała zostać podzielona na cztery korpusy: I lubelsko-podlaski, II sandomiersko-kielecko-kaliski,

¹⁵ M. Borucki, *Konstytucje...*, s. 67.

¹⁶ E. Kozłowski, M. Wrzosek, *Historia oręża polskiego 1795–1939*, Warszawa 1984, s. 175–178.

III augustowski oraz IV mazowiecko-płocki. Każdy z korpusów miał być z kolei zorganizowany w terytorialne dywizje, pułki, bataliony oraz szwadrony kawalerii w przypadku jazdy. Tym samym wprowadzając mechanizm powszechności i terytorialności organizacji wojskowej, Romuald Traugutt sięgał do sprawdzonej idei rozwiązań stosowanych przez Tadeusza Kościuszkę. Tak potrzebna i trafna reforma wojskowa R. Traugutta została niestety podjęta za późno. W praktyce w terenie powstał tylko jeden, II korpus, którego twórcą, a zarazem dowódcą był generał Józef Hauke-Bosak¹⁷. Powstanie w obliczu miażdżącej rosyjskiej przewagi militarnej oraz rozbicia aresztowaniami ostatniego Rządu Narodowego, którym kierował Romuald Traugutt, upadło. Tym samym polska myśl legislacyjna w obszarze obronności została unicestwiona na ponad pięćdziesiąt lat.

Powrót na mapę Europy państwa polskiego w listopadzie 1918 r. determinował konieczność uporządkowania zasad organizacji sił zbrojnych nowego państwa oraz kierowania nim w okresie krystalizowania się granic. Upředzając ten fakt, Rada Regencyjna już 27.10.1918 r. wprowadziła w obieg prawny Tymczasową ustawę o powszechnym obowiązku służby wojskowej (Dz.Pr.K.P. Nr 13, poz. 28). Zgodnie z ustawą służba wojskowa była obowiązkiem każdego obywatela państwa polskiego, a obowiązek ten musiał być dopełniony przez każdego obywatela (art. 1). Ustawa wprowadzała służbę wojskową czynną oraz pomocniczą (art. 3). Regulowała m.in. zasady służby wojskowej czynnej, która obejmowała z kolei służbę w wojsku stałym, zapasie, rezerwie, w obronie krajowej oraz w pospolitym ruszeniu (art. 4–16), zasady służby wojskowej pomocniczej (art. 17), przygotowania wyszkolenia wojskowego młodzieży, które miało obejmować młodzież już od 16. roku życia (art. 18), organizację poboru i związane z tym czynności organizacyjno-administracyjne (art. 19–58 oraz 76–80), zasady odroczenia i zwolnienia ze służby wojskowej (art. 59–69), zasady przeniesienia poborowego do zapasu, rezerwy, obrony krajowej i pospolitego ruszenia (art. 73–75), a także precyzowała zasady służby jednorocznej oraz ochotniczej (art. 87–103).

Uzupełnieniem Tymczasowej ustawy o powszechnym obowiązku służby wojskowej był Dekret w sprawie niektórych zmian w Tymczasowej ustawie o powszechnym obowiązku służby wojskowej (Dz.Pr.P.P. z 1919 r. Nr 8, poz. 119), którego najważniejszy zapis w art. 3 wprowadzał zmianę zapisu w art. 67 ustawy w brzmieniu: „W razie ogłoszenia mobilizacji odroczenia służby wojskowej tracą moc. Powołanie do szeregów nastąpi na podstawie osobnego rozporządzenia Ministra Spraw Wojskowych”. Biorąc pod uwagę pilną konieczność budowy od podstaw sił zbrojnych w listopadzie 1918 r., przyjęte rozwiązania były w tym czasie niezbędnym narzędziem prawnym, które pozwalało realizować sprawnie proces rozbudowy sił zbrojnych.

Równolegle podjęto działania mające na celu uporządkowanie zasad najwyższych władz w państwie. Zgodnie z Dekretem z 22.11.1918 r. o najwyższej władzy reprezentacyjnej Republiki Polskiej (Dz.P.P.P. Nr 17, poz. 41) Józef Piłsudski objął urząd Tymczasowego

¹⁷ S. Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*, Warszawa 1970, s. 679–681.

Naczelnika Państwa, będący najwyższą władzą Republiki Polskiej do czasu zwołania sejmiku ustawodawczego (art. 1). Jednocześnie zgodnie z art. 2 dekretu rząd Republiki Polskiej stanowili mianowani przez Tymczasowego Naczelnika Państwa i odpowiedzialni przed nim prezydent ministrów (czyli premier) oraz ministrowie. Dekret w art. 8 określał zasady przyjęcia pierwszego budżetu nowego państwa, który po uchwaleniu przez rząd podlegał zatwierdzeniu przez Tymczasowego Naczelnika Państwa. Zapis ten był szczególnie istotny w sytuacji, w której budowano od podstaw siły zbrojne młodego państwa, do czego były niezbędne środki budżetowe.

Dalszemu porządkowaniu procesu rządzenia państwem służyła Uchwała Sejmu z 20.02.1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa (Dz.Pr.P.P. Nr 19, poz. 226). Zgodnie z jej postanowieniami sejm po przyjęciu do wiadomości oświadczenia Józefa Piłsudskiego, że składa w ręce sejmiku urząd Naczelnika Państwa, wyraził mu podziękowanie za pełne trudów sprawowanie urzędu w służbie dla Ojczyzny. Jednocześnie do czasu ustawowego uchwalenia konstytucji sejm powierzył Józefowi Piłsudskiemu dalsze sprawowanie urzędu Naczelnika Państwa na następujących pięciu zasadach:

- „1. Władzą suwerenną i ustawodawczą w Państwie Polskim jest Sejm Ustawodawczy; ustawy ogłasza Marszałek z kontrasygnacją Prezydenta Ministrów i odnośnego Ministra fachowego.
2. Naczelnik Państwa jest przedstawicielem Państwa i najwyższym wykonawcą uchwał Sejmu w sprawach cywilnych i wojskowych.
3. Naczelnik Państwa powołuje Rząd w pełnym składzie na podstawie porozumienia z Sejmem.
4. Naczelnik Państwa oraz Rząd są odpowiedzialni przed Sejmem za sprawowanie swego urzędu.
5. Każdy akt państwowy Naczelnika Państwa wymaga podpisu odnośnego Ministra”.

Przyjęte rozwiązania odwołujące się do tradycji kierowania państwem w okresie powstania kościuszkowskiego w praktyce dawały nieograniczoną władzę Naczelnikowi Państwa w zakresie organizacji sił zbrojnych oraz prowadzenia operacji wojskowych. Historia potwierdziła trafność przyjętych rozwiązań, ponieważ Józef Piłsudski jak nikt inny rozumiał naturę Rosji bolszewickiej oraz jej chęć podpalenia rewolucją całej Europy przy jednoczesnym zniszczeniu odradzającego się suwerennego państwa polskiego.

Zwycięstwo w wojnie polsko-rosyjskiej 1919–1920, przypieczętowane podpisaniem traktatu w Rydze 18.03.1921 r., zbiegło się w czasie z przyjęciem ustawy z 17.03.1921 r. – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 44, poz. 267). Konstytucja marcowa wprowadziła szereg nowych regulacji dotyczących sił zbrojnych oraz obszaru obronności państwa. Ustalanie stanu liczebnego wojska oraz zezwalanie na coroczny pobór rekruta mogło nastąpić wyłącznie w drodze ustawodawczej (art. 5 Konstytucji). Prezydent RP był

zarazem najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych, ale nie mógł sprawować naczelnego dowództwa w czasie wojny. Naczelnego Wodza sił zbrojnych na wypadek wojny mianował Prezydent na wniosek Rady Ministrów przedstawiony przez Ministra Spraw Wojskowych. Naczelnny Wódz za akty związane z dowództwem w czasie wojny, jak też za wszelkie sprawy kierownictwa wojskowego odpowiadał przed sejmem (art. 46 Konstytucji). Zapis ten jak widać bardzo komplikował i przedłużał proces wyboru Naczelnego Wodza, co stało w sprzeczności z rozwiązaniami zawartymi w obowiązującej dotychczas uchwale z 20.02.1919 r. o powierzeniu Józefowi Piłsudskiemu dalszego sprawowania urzędu Naczelnika Państwa i musiało budzić wątpliwości, czy przyjęte rozwiązanie będzie rozwiązaniem praktycznym w przypadku wybuchu wojny.

Zgodnie z Konstytucją marcową Prezydent mógł wypowiedzieć wojnę i zawrzeć pokój tylko za zgodą sejmu (art. 50). Radę Ministrów tworzyli ministrowie pod przewodnictwem Prezesa Rady Ministrów (art. 55). Rada Ministrów ponosiła solidarną odpowiedzialność konstytucyjną i parlamentarną, a ponadto ponosił ją każdy minister oddzielnie z zakresu swojej odpowiedzialności, co dotyczyło także ministra spraw wojskowych (art. 56). Tylko na żądanie władz cywilnych, przy ścisłym zachowaniu ustaw, siły zbrojne mogły być użyte do uśmierzania rozruchów lub przymusowego wykonywania przepisów prawnych. Wyjątki od tej zasady dopuszczalne były na mocy ustaw o stanie wyjątkowym i wojennym (art. 123). Należy też podkreślić, że nowa ustawa zasadnicza wprowadziła zapis zobowiązujący wszystkich obywateli do pełnienia służby wojskowej, przy czym rodzaj i sposób, porządek i czas trwania służby, jak też zwolnienie od tego obowiązku miała określić ustawa celowa (art. 91). Autorzy Konstytucji przewidzieli też, że organizację sądów wojskowych, jak też ich właściwości, tok postępowania oraz prawa i obowiązki członków tych sądów określa osobne ustawy (art. 85).

Uzupełnieniem rozwiązań przyjętych w Konstytucji marcowej była Ustawa przechodnia z 18.05.1921 r. do Ustawy Konstytucyjnej z 17.03.1921 r. w sprawie tymczasowej organizacji władzy zwierzchniej Rzeczypospolitej (Dz.U. Nr 44, poz. 268), w której określono, że prawa i obowiązki obecnego Naczelnika Państwa, określone w uchwale z 20.02.1919 r., trwają do chwili objęcia urzędu przez Prezydenta Rzeczypospolitej, wybranego na podstawie Konstytucji marcowej. Ponadto celem uporządkowania i dostosowania zasad odbywania służby wojskowej w czasie pokoju parlament przyjął nową ustawę z 23.05.1924 r. o powszechnym obowiązku służby wojskowej (Dz.U. Nr 61, poz. 609), uchylając obowiązujące dotychczas w tym zakresie regulacje uchwalone w latach 1918–1919, a także będące nadal w obrocie prawnym przepisy z czasów zaborów, jak chociażby ustawę austriacką z 28.06.1890 r. dotyczącą kar za niesłuchanie rozkazu, powołującego do służby wojskowej i uwiedzenie do tego przestępstwa (art. 114).

Zamach majowy 1926 r. zaowocował przyjęciem przez parlament sierpniowej noweli Konstytucji poprzez uchwalenie przez parlament ustawy z 2.08.1926 r. zmieniającej i uzupełniającej Konstytucję Rzeczypospolitej z 17.03.1921 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 442) oraz ustawy

z 2.08.1926 r. o upoważnieniu Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy (Dz.U. Nr 78, poz. 443). Na podstawie powyższych nowych prerogatyw zostało wydane najpierw rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 6.08.1926 r. o wydawaniu dekretów w zakresie Najwyższego Zwierzchnictwa sił zbrojnych Państwa (Dz.U. Nr 79, poz. 444). Zgodnie z tym rozporządzeniem akty Prezydenta Rzeczypospolitej regulujące w sposób ogólny sprawy w zakresie Najwyższego Zwierzchnictwa sił zbrojnych państwa (art. 46 Konstytucji), niezastrzeżone w Konstytucji dla władzy ustawodawczej, wydawane miały być w postaci dekretów Prezydenta Rzeczypospolitej, kontrasygnowanych przez Ministra Spraw Wojskowych i ogłaszanych w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej (art. 1). Następnie został wydany dekret Prezydenta Rzeczypospolitej z 6.08.1926 r. o sprawowaniu dowództwa nad siłami zbrojnymi w czasie pokoju i o ustanowieniu Generalnego Inspektora sił zbrojnych (Dz.U. Nr 79, poz. 445), który w sposób zasadniczy zmieniał zasady organizacji sposobu kierowania siłami zbrojnymi w państwie zarówno w czasie pokoju, jak i na czas wojny. Zgodnie z dekretem Prezydent Rzeczypospolitej jako najwyższy zwierzchnik sił zbrojnych sprawował nad nimi dowództwo poprzez Ministra Spraw Wojskowych (art. 1). Minister Spraw Wojskowych dowodził bezpośrednio siłami zbrojnymi. Do Ministra Spraw Wojskowych lub osób przez niego upoważnionych należało też mianowanie i zwalnianie ze stanowisk wojskowych, za wyjątkiem osób leżących w wyłącznej kompetencji Prezydenta Rzeczypospolitej (art. 2). Dekret powoływał do życia nową funkcję w systemie kierowania siłami zbrojnymi, jaką był Generalny Inspektor Sił Zbrojnych, który był osobą przewidzianą do objęcia funkcji Naczelnego Wodza. Generalny Inspektor Sił Zbrojnych był stałym zastępcą Ministra Spraw Wojskowych we wszystkich sprawach dotyczących przygotowania sił zbrojnych i państwa do obrony na wypadek konfliktu zbrojnego (art. 3). Podlegali mu Sztab Generalny z Szefem Sztabu Generalnego oraz inspektorowie armii wraz z podległymi oficerami (art. 4). Wnioski dotyczące obsady dowódców pułku i wyższych Minister Spraw Wojskowych miał uzgadniać z Generalnym Inspektorem Sił Zbrojnych. W istocie oznaczało to, że Generalny Inspektor Sił Zbrojnych zachowywał decydujący wpływ na obsadę stanowisk dowódczych w polskiej armii (art. 5). Ponadto dekret postanawiał, że Minister Spraw Wojskowych oraz Generalny Inspektor Sił Zbrojnych byli stałymi członkami Komitetu Obrony Państwa (art. 6). W praktyce od sierpnia 1926 r. władza nad siłami zbrojnymi znalazła się w rękach Marszałka Józefa Piłsudskiego.

Marszałek Józef Piłsudski od 1926 r. konsekwentnie dążył do wzmocnienia władzy własnego obozu politycznego, wzmocnienia władzy wykonawczej w państwie oraz ograniczenia roli opozycji. Konsekwencją tego myślenia było przyjęcie tuż przed śmiercią Marszałka Ustawy konstytucyjnej z 23.04.1935 r. (Dz.U. Nr 30, poz. 227), w treści której znalazły się istotne dla systemu obronnego zapisy. Zgodnie z postanowieniami nowej Konstytucji na czele państwa stał Prezydent Rzeczypospolitej, do którego obowiązków należała m.in. troska o gotowość obronną (art. 2 ust. 1 i 3). Siły Zbrojne pozostawały pod zwierzchnictwem Prezydenta, będąc organami państwa (art. 3 i 12). Do prerogatyw Prezydenta należało mianowanie i zwalnianie Naczelnego Wodza oraz Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych (art. 13 ust. 2 lit. d). Nowa Konstytucja poświęcała siłom zbrojnym cały rozdział VIII.

Siły zbrojne miały stać na straży bezpieczeństwa i praw zwierzchnich Rzeczypospolitej, a wszyscy obywatele byli zobowiązani do służby wojskowej i świadczeń na rzecz obrony państwa (art. 61). Prezydent zarządzał corocznie pobór rekruta w granicach ustalonego kontyngentu (art. 62). Ponadto Prezydent Rzeczypospolitej miał prawo wydawać dekrety w zakresie zwierzchnictwa sił zbrojnych oraz postanawiał o użyciu sił zbrojnych do obrony państwa (art. 63 ust. 1 i 2). Co istotne, w momencie mianowania Naczelnego Wodza prawo dysponowania siłami zbrojnymi przechodziło na niego (art. 63 ust. 3).

Konstytucja w rozdziale XII określała stany zagrożenia państwa. W razie konieczności użycia sił zbrojnych do obrony państwa Prezydent Rzeczypospolitej zarządzał stan wojenny na obszarze całego państwa lub jego części (art. 79 ust. 1). Podczas trwania stanu wojennego Prezydent miał prawo wydawać, bez upoważnienia izb ustawodawczych, dekrety w zakresie ustawodawstwa państwowego, z wyjątkiem zmian Konstytucji, miał prawo przedłużyć kadencję izb ustawodawczych do czasu zawarcia pokoju oraz otwierać, odraczać i zamykać sesje sejm i senat w terminach dostosowanych do potrzeb obrony państwa, jak również powoływać do rozstrzygania spraw wchodzących w zakres działania izb ustawodawczych sejm i senat w zmniejszonym składzie, wyłonionym przez te izby (art. 79 ust. 1 i 2). Ponadto nowa Konstytucja zakładała korzystanie przez rząd z uprawnień przewidzianych ustawą o stanie wyjątkowym, a ponadto z uprawnień szczególnych określonych ustawą o stanie wojennym (art. 79 ust. 3). Konsekwencją uchwalenia nowej Konstytucji było przyjęcie ustawy z 9.04.1938 r. o powszechnym obowiązku obrony (Dz.U. Nr 25, poz. 220), w której określono, że siły zbrojne stoją na straży bezpieczeństwa i praw zwierzchnich Rzeczypospolitej, są obroną i ostoją jej niepodległości i wolności oraz szkołą wychowania żołnierskiego i obywatelskiego (art. 1 ust. 1). Ustawa określała szczegółowo zakres powszechnego obowiązku wojskowego (art. 7–14), zakres rejestracji poborowych (art. 15–24), organizację poboru (art. 25–57), organizację zasadniczej służby wojskowej, służby wojskowej w rezerwie, służby wojskowej w pospolitym ruszeniu, pomocniczej służby wojskowej oraz uzupełniającej służby wojskowej (art. 58–112), a także zastępczy obowiązek wojskowy (art. 146–154). Równoległe do powszechnego obowiązku służby wojskowej w ramach sił zbrojnych powołano do życia szkoły wojskowe, w murach których żołnierze służby czynnej, jak też żołnierze rezerwy mogli doskonalić swoje umiejętności w zakresie obronności. Służyły temu m.in. szkoły podchorążych rezerwy zlokalizowane w Ostrowie Mazowieckim, Tomaszowie Mazowieckim, Krakowie, Zaleszczykach, Śremie, Berezie Kartuskiej, Łukowie oraz Gródku Jagiellońskim¹⁸.

W obliczu bezpośredniego zagrożenia wojennego ze strony Niemiec uchwalono ustawę z 23.06.1939 r. o stanie wojennym (Dz.U. Nr 57, poz. 366). Zgodnie z ustawą Prezydent Rzeczypospolitej zarządzał stan wojenny na obszarze całego państwa lub jego części na wniosek Rady Ministrów, uchwalony z inicjatywy Ministra Spraw Wojskowych. Zarządzenie Prezydenta oprócz ogłoszenia w Dzienniku Ustaw RP należało obwieścić w gminach

¹⁸ *Szkoły podchorążych piechoty*, „Wielka Księga Piechoty Polskiej 1918–1939”, t. 49, s. 10.

objętych stanem wojennym. Zarządzenie wchodziło w życie na obszarze powiatu z dniem obwieszczenia go w miejscowości będącej siedzibą powiatowej władzy ogólnej. Samo obwieszczenie powinno wymieniać swobody obywatelskie, które ulegają zawieszeniu, oraz skutki, jakie zawieszenie tych swobód pociąga za sobą (art. 1). Ustawodawca, przewidując eskalację zagrożenia państwa, przed wybuchem wojny uchwalił, że zarządzenie stanu wojennego na obszarze objętym stanem wyjątkowym powoduje z mocy prawa wygaśnięcie zarządzenia o stanie wyjątkowym (art. 7 ust. 1). Ustawa na czas stanu wojennego przewidywała prymat potrzeb wojskowych. Rząd, korzystając z uprawnień nadanych ustawą, był zobowiązany stosować się do postulatów Naczelnego Wodza. Podkreślimy, że to właśnie na podstawie ustawy z 23.06.1939 r. o stanie wojennym Ignacy Mościcki wydał zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 1.09.1939 r. o stanie wojennym (Dz.U. Nr 86, poz. 544) w związku z rozpoczęciem agresji Niemiec na Polskę.

Kłęska w wojnie 1939 r. spowodowana agresją na Polskę Niemiec i Rosji, katastrofa powstania warszawskiego 1944 r. oraz postanowienia konferencji w Jałcie i Poczdamie spowodowały, że Polska znalazła się w rosyjskiej strefie wpływów, utrzymując państwowość o statusie ograniczonej suwerenności. Potwierdzeniem tego stanu rzeczy była Konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalona przez Sejm Ustawodawczy 22.07.1952 r. (Dz.U. Nr 33, poz. 232), która w preambule odwoływała się m.in. do działań Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, którego aktywność w całości była inspirowana i kontrolowana przez sowieckie służby i ich agenturę¹⁹. Zgodnie z nową konstytucją deklaratywnie siły zbrojne Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej stały na straży suwerenności i niepodległości Narodu Polskiego, jego bezpieczeństwa i pokoju (art. 6), obrona ojczyzny była najświętszym obowiązkiem każdego obywatela, a służba wojskowa była zaszczytnym obowiązkiem patriotycznym obywateli Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (art. 78 ust. 1–2). Użycie wojska do tłumienia protestów robotniczych najpierw w Poznaniu 1956 r., a potem w Gdyni 1970 r. zaprzeczało konstytucyjnym zobowiązaniom sił zbrojnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Ograniczenie suwerenności Polski potwierdzało także ogłoszenie w 1976 r. jednolitego tekstu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej²⁰, gdzie zapisano, że Polska Rzeczpospolita Ludowa w swej polityce nawiązuje do szczytnych tradycji solidarności z siłami wolności i postępu, umacnia przyjaźń i współpracę ze Związkiem Socjalistycznych Republik Radzieckich i innymi państwami socjalistycznymi (art. 6 ust. 2). Ustawa zasadnicza regulowała zarówno przesłanki, jak też tryb wprowadzenia stanu wojennego. Postanowienie o stanie wojennym mogło być powzięte jedynie w razie zbrojnego napadu na Polską Rzeczpospolitą Ludową albo gdy z umów międzynarodowych wynikała konieczność wspólnej obrony przeciwko agresji. Postanowienie takie uchwalać miał sejm, a gdy sejm nie obradował – Rada Państwa (art. 33 ust. 1). Rada Państwa mogła wprowadzić stan wojenny na części lub na całym terytorium Polskiej Rzeczypospolitej

¹⁹ Ustawa z 21.07.1944 r. o utworzeniu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (Dz.U. Nr 1, poz. 1).

²⁰ Obwieszczenie Przewodniczącego Rady Państwa z 16.02.1976 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu Konstytucji Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej uchwalonej przez Sejm Ustawodawczy 22.07.1952 r. (Dz.U. Nr 7, poz. 36).

Ludowej, jeśli wymagał tego wzgląd na obronność lub bezpieczeństwo państwa. Z tych samych powodów Rada Państwa mogła ogłosić częściową lub powszechną mobilizację (art. 33 ust. 2). Co ważne, w okresach między sesjami sejmu Rada Państwa mogła wydawać dekrety z mocą ustawy, przy czym Rada Państwa miała obowiązek przedstawiać dekrety sejmowi na najbliższej sesji do zatwierdzenia (art. 31 ust. 1). Powyższe zapisy były o tyle istotne, że potem stanowiły podstawę do uznania przez Trybunał Konstytucyjny, iż dekret z 12.12.1981 r. o stanie wojennym (Dz.U. Nr 29, poz. 154) był niezgodny z Konstytucją²¹.

Druga połowa lat sześćdziesiątych XX w. to próba odrodzenia polskiej legislacji obronnej w realiach państwa komunistycznego. Zwieńczeniem tego procesu stało się przyjęcie przez sejm ustawy z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. Nr 44, poz. 220), która w sposób kompleksowy regulowała zagadnienie wypełniania przez obywateli konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny, a także organizację zarządzania sprawami obronnymi państwa zarówno na szczeblu ogólnopaństwowym, jak i wojewódzkim i lokalnym. W ustawie określono, że obowiązek służby wojskowej polega na odbywaniu zasadniczej służby wojskowej, odbywaniu wojskowego przeszkolenia poborowych, odbywaniu wojskowego szkolenia studentów, odbywaniu służby wojskowej żołnierzy rezerwy oraz pełnieniu służby wojskowej w razie wprowadzenia stanu bezpośredniego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny (art. 45). Młodzież szkolna uczęszczająca do szkół średnich była objęta przysposobieniem wojskowym (art. 154 ust. 1), a wszystkie osoby zdolne ze względu na stan zdrowia były zobowiązane do uczestniczenia w szkoleniu i ćwiczeniach praktycznych mających na celu uzyskanie niezbędnych umiejętności w zakresie powszechnej samoobrony (art. 160 ust. 1). Ustawa powołała do życia Komitet Obrony Kraju jako komitet Rady Ministrów do spraw obronności. Do zakresu działania Komitetu Obrony Kraju należało w szczególności: ustalanie generalnych założeń obrony państwa oraz kierowanie całokształtem spraw dotyczących obronności kraju, rozpatrywanie zagadnień dotyczących obronności kraju i wytyczanie kierunków działania w tej dziedzinie, ustalanie założeń organizacji sił zbrojnych i samoobrony ludności, a także koordynowanie działalności naczelnych i terenowych organów administracji państwowej w zakresie obronności kraju (art. 5 ust. 1). Dla kierowania sprawami obronności na terenie województw Komitet Obrony Kraju powoływał wojewódzkie komitety obrony, a w miarę potrzeb komitety obrony miast wyłączonych z województw. Z kolei dla kierowania sprawami obronności na terenie powiatów, miast, dzielnic, osiedli, gromad oraz zakładów pracy wojewódzkie komitety mogły powoływać powiatowe, miejskie, dzielnicowe, osiedlowe, gromadzkie i zakładowe komitety obrony. Ponadto wojewódzkie komitety obrony mogły przekazywać powiatowym komitetom obrony uprawnienie do powoływania osiedlowych, gromadzkich i zakładowych komitetów obrony (art. 11 ust. 1–2). Należy oddać, że w realiach państwa komunistycznego ustawa dobrze służyła zagadnieniom polskiej obronności, biorąc pod uwagę punkt wyjścia, z jakiego twórcy ustawy startowali w latach sześćdziesiątych.

²¹ Wyrok TK z 16.03.2011 r., K 35/08, OTK-A 2011/2, poz. 10.

Co jednak najistotniejsze, ustawa o powszechnym obowiązku obrony z 1967 r. okazała się bardzo żywotnym źródłem prawa i ze zmianami dotrwała w polskim porządku prawnym do marca 2022 r. Po odzyskaniu niepodległości w 1989 r. podlegała ona kilkukrotnym nowelizacjom, łącznie z dostosowaniem swoich zapisów najpierw do Ustawy konstytucyjnej z 17.10.1992 r. o wzajemnych stosunkach między władzą ustawodawczą i wykonawczą Rzeczypospolitej Polskiej oraz o samorządzie terytorialnym (Dz.U. Nr 84, poz. 426), a potem do Konstytucji z 1997 r.

Zgodnie z Ustawą konstytucyjną z 1992 r., która miała obowiązywać w okresie przejściowym do czasu uchwalenia nowej konstytucji, sejm mógł podjąć uchwałę o stanie wojny jedynie w razie zbrojnego napadu na Rzeczpospolitą Polską albo gdy z umów międzynarodowych wynikała konieczność wspólnej obrony przeciw agresji. Gdy sejm nie obradował, o stanie wojny postanawiał Prezydent (art. 24). Ustawa dawała duże prerogatywy w obszarze obronności Prezydentowi. Prezydent sprawował ogólne kierownictwo w dziedzinie zewnętrznego i wewnętrznego bezpieczeństwa państwa, a organem doradczym Prezydenta w tym zakresie była Rada Bezpieczeństwa Narodowego (art. 34), był najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych, w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej mianował i zwalniał Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, a na wniosek Ministra Obrony Narodowej mianował i zwalniał zastępców Szefa Sztabu Generalnego, dowódców rodzajów sił zbrojnych oraz dowódców okręgów wojskowych. Ponadto Prezydent na okres wojny mianował i zwalniał Naczelnego Wodza (art. 35), w razie zagrożenia zewnętrznego państwa mógł wprowadzić stan wojenny na części lub całym terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a także ogłosić częściową lub powszechną mobilizację (art. 36). Zgodnie z przyjętymi rozwiązaniami konstytucyjnymi Rada Ministrów zapewniała bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa (art. 52 ust. 2 pkt 8).

Obowiązująca aktualnie Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej została uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe 2.04.1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym 25.05.1997 r. oraz podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej 16.07.1997 r. Rozwiązania przyjęte w obecnej Konstytucji RP są odzwierciedleniem kompromisu, jaki wypracowały ówczesne elity polityczne. Mimo panującego przekonania o istnieniu w Polsce klasycznego podziału władzy na władzę wykonawczą, ustawodawczą oraz sądowniczą w praktyce ten konstytucyjny imperatyw rozmija się z rzeczywistością, ponieważ problem systemowym wpisanym wprost do polskiej ustawy zasadniczej jest zagwarantowany w niej dodatkowy podział władzy wykonawczej na dwa ośrodki, jakimi są Prezydent Rzeczypospolitej oraz rząd. Konstytucyjny podział władzy wykonawczej w Polsce na dwa ośrodki decyzyjne w sposób szczególnie naraża na turbulencje kompetencyjne obszar obronności i sił zbrojnych. Ma to swoje odzwierciedlenie w zapisach konkretnych artykułów obowiązującej Konstytucji. Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (art. 134 ust. 1), jednakże w czasie pokoju sprawuje zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej (art. 134 ust. 2). Pośrednictwo to jest ograniczone przez fakt, że Minister Obrony

Narodowej jest członkiem Rady Ministrów (art. 147 ust. 1), której prace koordynuje i kontroluje Prezes Rady Ministrów (art. 148 pkt 5), co oznacza, że Minister Obrony Narodowej w procesie bieżącego zarządzania siłami zbrojnymi ma w praktyce dwóch przełożonych. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów sił zbrojnych na czas określony, ale czas trwania kadencji Szefa Sztabu Generalnego, tryb i warunki jego odwołania przed upływem kadencji określa ustawa (art. 134 ust. 3). Z kolei na czas wojny Prezydent Rzeczypospolitej mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych na wniosek Prezesa Rady Ministrów (art. 134 ust. 4). Prezydent Rzeczypospolitej nadaje określone w ustawach stopnie wojskowe, ale także na wniosek Ministra Obrony Narodowej (art. 134 ust. 5). Aby kontrolować poprzez parlament prerogatywy Prezydenta Rzeczypospolitej nad siłami zbrojnymi, twórcy ustawy zasadniczej wprowadzili zapis, że kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej związane ze zwierzchnictwem nad siłami zbrojnymi szczegółowo określa ustawa (art. 134 ust. 6). Ta regulacja daje rządowi i większości parlamentarnej, w zależności od konstelacji politycznej, możliwość praktycznego ograniczenia zwierzchności prezydenta nad siłami zbrojnymi do minimum, a jej jedynym gwarantem jest potencjalne skuteczne weto Prezydenta Rzeczypospolitej, pod warunkiem że strona rządowa nie będzie posiadała wymaganej większości w parlamencie do jego odrzucenia.

Prezydent Rzeczypospolitej w razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie sił zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej (art. 136), przy czym znowu jest to prerogatywa niewyłączna, ponieważ odbywa się to na wniosek Prezesa Rady Ministrów. Dla porządku należy dodać, że organem doradczym Prezydenta RP w zakresie wewnętrznego i zewnętrznego bezpieczeństwa państwa jest Rada Bezpieczeństwa Narodowego (art. 135). Rada Bezpieczeństwa Narodowego ma jednak charakter opiniodawczo-doradczy i pełni w procesie decyzyjnym wyłącznie funkcję konsultacyjną. W przypadku wybuchu realnego konfliktu wojennego, kiedy zaistniałaby konieczność podejmowania szybkich decyzji, wydaje się bardzo prawdopodobne, że Rada Bezpieczeństwa Narodowego mogłaby się w ogóle nie zebrać.

Zgodnie z Konstytucją Rada Ministrów prowadzi politykę wewnętrzną i zagraniczną Rzeczypospolitej Polskiej (art. 146 ust. 1), a w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach Rada Ministrów w szczególności zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa (art. 146 ust. 4 pkt 8), sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju oraz określa corocznie liczbę obywateli powoływanych do czynnej służby wojskowej (art. 146 ust. 4 pkt 11).

W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji, Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Rady Ministrów może wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa (art. 229). Konstytucja RP reguluje, że w czasie pokoju Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej (art. 134 ust. 2),

natomiast w żadnym miejscu nie odnosi się do wymogu realizacji prerogatywy zwierzchnictwa Prezydenta nad siłami zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej w czasie wojny. Można zatem próbować wywnioskować, że twórcy ustawy zasadniczej celowo pominęli pośrednictwo Ministra Obrony Narodowej na czas wojny właśnie po to, aby nie było wątpliwości, że w stanie wojennym zwierzchnikiem sił zbrojnych zgodnie z obowiązującą Konstytucją RP jest Prezydent Rzeczypospolitej. W tym miejscu należy przyjąć, że z tej prerogatywy ustawowej Prezydent nie zrezygnuje tym bardziej, iż kierowanie obroną państwa z założenia odbywa się na terytorium państwa, ale w uzasadnionych okolicznościach wyższego rzędu może odbywać się poza jego terytorium, co jest możliwe w sytuacji ciągłości władzy państwowej, którą konstytucyjnie gwarantuje Prezydent Rzeczypospolitej (art. 126 ust. 1). Dla porządku dodajmy, że kwestię funkcjonowania państwa w okresie stanu wojennego zgodnie z nową Konstytucją uregulowała dopiero ustawa z 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 156, poz. 1301), nad którą prace przyspieszyły po ataku 11.09.2001 r. na World Trade Center, kiedy skonstatowano, że kwestie funkcjonowania państwa w czasie wojny nadal określa dekret o stanie wojennym z 1981 r.

Tymczasem rosyjska agresja na Ukrainę 24.02.2022 r. przyspieszyła prace legislacyjne nad zmianami prawnymi w polskiej obronności. Przyjęcie przez parlament ustawy o obronie Ojczyzny z 11.03.2022 r. wpisuje się zatem w proces doskonalenia polskiego systemu obronnego i stanowi kolejny krok na przestrzeni dziejów, którego intencją jest zapewnienie optymalnego bezpieczeństwa militarnego państwa w obliczu odradzającego się zagrożenia, którego źródłem tym razem jest terytorium Rosji. Fakt uchwalenia ustawy przez przytłaczającą większość posłów mimo istnienia wyrazistych podziałów politycznych daje nadzieję, że dalsze prace mające na celu doskonalenie polskiego systemu obronnego będą przebiegały w duchu porozumienia.

USTAWA Z 11.03.2022 R. O OBRONIE OJCZYZNY – OD PROJEKTU DO PODPISU PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

W dniu 22.02.2022 r. Rada Ministrów przyjęła projekt ustawy o obronie Ojczyzny (numer projektu UD304)¹. Organem odpowiedzialnym za opracowanie tego projektu było Ministerstwo Obrony Narodowej, a osobą odpowiedzialną Minister Obrony Narodowej Mariusz Błaszczak. W *Wykazie prac legislacyjnych i programowych Rady Ministrów* planowany termin przyjęcia projektu przez rząd określono na czwarty kwartał 2021 r.²

Projekt ustawy o obronie Ojczyzny zakładał skodyfikowanie znajdujących się dotychczas w różnych ustawach przepisów prawa wojskowego. Wcześniej obowiązująca ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, normująca problematykę obowiązku obrony, zawierała, jak stwierdzał wnioskodawca, archaiczne i nieprzystające do współczesnych potrzeb Sił Zbrojnych regulacje oraz była wielokrotnie nowelizowana. W związku z powyższym podjęta została inicjatywa stworzenia nowej regulacji, która miała wyjść naprzeciw wyzwaniom współczesnego świata, obejmując swym zakresem szeroko rozumiane kwestie związane z obronnością, w tym również przepisy dotyczące służby wojskowej.

W projektowanej ustawie przewidywano unormowanie problematyki realizowania obowiązku obrony Ojczyzny, która wprost wywodzi się z przepisu art. 85 Konstytucji RP, ustanawiającego zasadę powszechności tego obowiązku. **Przepis ten ustanawia obywatelski obowiązek obrony Ojczyzny, który jest nie tylko obowiązkiem o charakterze prawnym, lecz także moralnym i patriotycznym.** Obrona Ojczyzny jest również przejawem realizacji obowiązków ujętych w art. 82 Konstytucji RP, tj. wierności Rzeczypospolitej Polskiej oraz troski o dobro wspólne.

¹ Projekt komentowanej ustawy został skierowany do uzgodnień międzyresortowych i konsultacji publicznych 12.11.2021 r.; <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12353254> (dostęp: 3.10.2022 r.).

² <https://www.gov.pl/web/premier/wplip-rm> (dostęp: 3.10.2022 r.).

Projekt ustawy o obronie Ojczyzny wpisywał się też w przyjętą w Ministerstwie Obrony Narodowej koncepcję kodyfikacji przepisów dotyczących obronności kraju oraz służby wojskowej *sensu largo*. Istota rozwiązań ujętych w projekcie UD304 została wyrażona poprzez regulacje dotyczące m.in.:

- w odniesieniu do obowiązku obrony – kwestii związanych z prowadzeniem procesu rejestracji i kwalifikacji wojskowej, przebiegiem procesu rekrutacji do służby wojskowej, a także dotyczących powinności obronnych obywateli i innych podmiotów prawa niezwiązanych wprost ze służbą wojskową, a dotyczących różnych rodzajów obowiązku obrony Ojczyzny, np. służby w jednostkach zmilitaryzowanych; projektowana ustawa miała także regulować kwestie dotyczące organizacji i składu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej oraz organów właściwych w sprawach obrony państwa i ich zadania;
- w odniesieniu do służby wojskowej – wszelkich kwestii dotyczących szeroko rozumianej służby wojskowej, w tym zasad powoływania do służby, jej przebiegu i zasad zwalniania ze służby, zasad otrzymywania przez żołnierzy uposażenia i innych świadczeń, ich uprawnień i obowiązków służbowych, zakresu odpowiedzialności majątkowej, zasad i sposobu wyróżniania żołnierzy oraz ponoszenia przez nich odpowiedzialności dyscyplinarnej, a także zakresu świadczeń odszkodowawczych pozostających w związku ze służbą wojskową;
- programowania i finansowania Sił Zbrojnych, tj. zagadnień zawartych do tej pory w ustawie o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej z 2001 r. W związku z sytuacją geopolityczną wokół Polski istotnego znaczenia nabiera intensyfikacja procesu rozbudowy potencjału obronnego kraju, w tym procesu modernizacji technicznej Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, oraz zwiększenie stanu osobowego żołnierzy. Powyższe działania wymagają zwiększenia wysiłku finansowego Polski w zakresie zabezpieczenia potrzeb obronnych³.

Dnia 28.02.2022 r. wpłynął do Sejmu rządowy projekt ustawy o obronie Ojczyzny (IX kadencja, druk sejm. nr 2052) i w tym samym dniu został skierowany do I czytania, które odbyło się 3.03.2022 r. podczas 49. posiedzenia Sejmu IX kadencji. Projekt ustawy o obronie Ojczyzny został skierowany do sejmowej Komisji Obrony Narodowej. Przedstawicielem komisji sejmowej powołanym do zreferowania na plenarnym posiedzeniu sejmu opinii i wniosków komisji dotyczących projektu ustawy o obronie Ojczyzny został jej przewodniczący Michał Jach. Sprawozdanie komisji (druk sejm. nr 2079 z 10.03.2022 r.) zostało przedstawione Sejmowi, a załączony projekt ustawy o obronie Ojczyzny został 11.03.2022 r. poddany II czytaniu na 50. posiedzeniu Sejmu. Posłowie podjęli decyzję o ponownym skierowaniu projektu do komisji w celu przedstawienia sprawozdania i rozpatrzenia poprawek. W tym samym dniu poseł sprawozdawca Michał Jach przedstawił druk nr 2079-A, będący sprawozdaniem z prac komisji, wraz z wnioskiem o przyjęcie

³ <https://www.gov.pl/web/premier/projekt-ustawy-o-obronie-ojczyzny2> (dostęp: 3.10.2022 r.).

części poprawek. Również 11.03.2022 r. przeprowadzono III czytanie na posiedzeniu Sejmu. Głosowaniu (nr 159) poddano całość projektu ustawy o obronie Ojczyzny. Wynik głosowania był następujący: 450 za, 0 przeciw, 5 wstrzymało się. Tym samym ustawa o obronie Ojczyzny została uchwalona, przyjęto też poprawki. Ustawę przekazano Prezydentowi i Marszałkowi Senatu 14.03.2022 r. Trzy dni później, 17.03.2022 r., Senat Rzeczypospolitej Polskiej podjął decyzję o niewnoszeniu poprawek do ustawy o obronie Ojczyzny. Tego samego dnia ustawę o obronie Ojczyzny przekazano Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej do podpisu. Prezydent podpisał ustawę 18.03.2022 r.⁴

Ustawa o obronie Ojczyzny weszła w życie z dniem 23.04.2022 r.⁵

Ponieważ ustawa o obronie Ojczyzny była pomyślana jako akt prawny zastępujący ustawę o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, warto też zwrócić uwagę, że ustawa o obronie Ojczyzny zastąpiła m.in. również ustawę o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych oraz ustawę o dyscyplinie wojskowej, dokonując tym samym kodyfikacji wszystkich przepisów regulujących służbę wojskową – zawodową i niezawodową. W zaistniałym stanie prawnym w jednej ustawie uregulowano całokształt sytuacji służbowej żołnierzy, bez względu na formę pełnienia tej służby, tworząc regulację koherentną, choć przy tym bardzo rozległą. Poza regulacją ustawy pozostały zagadnienia nie tak ściśle związane z pełnieniem służby, tj. zakwaterowanie żołnierzy oraz zaopatrzenie emerytalne.

Poniżej lista ustaw, których zmianę spowodowało przyjęcie ustawy o obronie Ojczyzny, oraz lista ustaw, które zostały uchylone w wyniku przyjęcia ustawy o obronie Ojczyzny.

Zmienione zostały:

- ustawa z 23.06.1973 r. o opłatach w sprawach karnych;
- ustawa z 29.05.1974 r. o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin;
- ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy;
- ustawa z 21.12.1978 r. o odznakach i mundurach;
- ustawa z 14.03.1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
- ustawa z 21.03.1985 r. o drogach publicznych;
- ustawa z 31.01.1989 r. o gospodarce finansowej przedsiębiorstw państwowych;
- ustawa z 17.05.1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania;
- ustawa z 6.04.1990 r. o Policji;
- ustawa z 12.10.1990 r. o Straży Granicznej;
- ustawa z 24.01.1991 r. o kombatantach oraz niektórych osobach będących ofiarami represji wojennych i okresu powojennego;

⁴ <https://sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=2052> (dostęp: 3.10.2022 r.).

⁵ K. Sobczak, *Ustawa o obronie ojczyzny już obowiązuje*, <https://www.prawo.pl/prawo/ustawa-o-obronie-ojczyzny-opublikowana,511406.html> (dostęp: 3.10.2022 r.).

- ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych;
- ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych;
- ustawa z 10.12.1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin;
- ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych;
- ustawa z 22.06.1995 r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- ustawa z 14.12.1995 r. o urzędzie Ministra Obrony Narodowej;
- ustawa z 8.08.1996 r. o Radzie Ministrów;
- ustawa z 5.12.1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentysty;
- ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks karny wykonawczy;
- ustawa z 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego;
- ustawa z 20.06.1997 r. – Prawo o ruchu drogowym;
- ustawa z 21.08.1997 r. – Prawo o ustroju sądów wojskowych;
- ustawa z 29.08.1997 r. o Narodowym Banku Polskim;
- ustawa z 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych;
- ustawa z 17.12.1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa;
- ustawa z 25.06.1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa;
- ustawa z 24.07.1999 r. o szczególnych zasadach, warunkach i trybie mianowania na wyższe stopnie wojskowe żołnierzy uczestniczących w walkach o wolność i niepodległość Polski podczas II wojny światowej i w okresie powojennym;
- ustawa z 23.09.1999 r. o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznikom i organizacjom międzynarodowym;
- ustawa z 23.12.1999 r. o kształtowaniu wynagrodzeń w państwowej sferze budżetowej oraz o zmianie niektórych ustaw;
- ustawa z 8.09.2000 r. o komercjalizacji i restrukturyzacji przedsiębiorstwa państwowego „Polskie Koleje Państwowe”;
- ustawa z 9.09.2000 r. o podatku od czynności cywilnoprawnych;
- ustawa z 6.07.2001 r. o przetwarzaniu informacji kryminalnych;
- ustawa z 27.07.2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych;
- ustawa z 24.08.2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych;
- ustawa z 24.08.2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia;
- ustawa z 21.06.2002 r. o materiałach wybuchowych przeznaczonych do użytku cywilnego;
- ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze;
- ustawa z 29.08.2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej;
- ustawa z 30.08.2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi;

- ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe;
- ustawa z 22.05.2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych;
- ustawa z 13.11.2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego;
- ustawa z 27.08.2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych;
- ustawa z 9.06.2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego;
- ustawa z 16.11.2006 r. o opłacie skarbowej;
- ustawa z 21.11.2008 r. o służbie cywilnej;
- ustawa z 5.12.2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi;
- ustawa z 23.01.2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie;
- ustawa z 27.08.2009 r. o finansach publicznych;
- ustawa z 9.04.2010 r. o Służbie Więziennej;
- ustawa z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych;
- ustawa z 24.09.2010 r. o ewidencji ludności;
- ustawa z 5.01.2011 r. o kierujących pojazdami;
- ustawa z 5.01.2011 r. – Kodeks wyborczy;
- ustawa z 15.04.2011 r. o działalności leczniczej;
- ustawa z 28.04.2011 r. o systemie informacji w ochronie zdrowia;
- ustawa z 19.08.2011 r. o weteranach działań poza granicami państwa;
- ustawa z 24.05.2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej;
- ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne;
- ustawa z 10.07.2015 r. o Agencji Mienia Wojskowego;
- ustawa z 24.07.2015 r. – Prawo o zgromadzeniach;
- ustawa z 11.09.2015 r. o działalności ubezpieczeniowej i reasekuracyjnej;
- ustawa z 28.01.2016 r. – Prawo o prokuraturze;
- ustawa z 10.06.2016 r. o działaniach antyterrorystycznych;
- ustawa z 14.12.2016 r. – Prawo oświatowe;
- ustawa z 27.10.2017 r. o podstawowej opiece zdrowotnej;
- ustawa z 8.12.2017 r. o Służbie Ochrony Państwa;
- ustawa z 1.03.2018 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu;
- ustawa z 5.07.2018 r. o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa;
- ustawa z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce;
- ustawa z 23.10.2018 r. o Rządowym Funduszu Rozwoju Dróg;
- ustawa z 22.11.2018 r. o dokumentach publicznych;
- ustawa z 2.03.2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych;
- ustawa z 10.12.2020 r. o zawodzie farmaceuty;

- ustawa z 17.12.2020 r. o rezerwach strategicznych;
- ustawa z 21.01.2021 r. o służbie zagranicznej;
- ustawa z 24.06.2021 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z organizacją XI sesji Światowego Forum Miejskiego w Katowicach w roku 2022;
- ustawa z 2.12.2021 r. o szczególnych zasadach wynagradzania osób realizujących zadania z zakresu cyberbezpieczeństwa.

Uchylone zostały ustawy:

- ustawa z 21.04.1966 r. o ustanowieniu Medalu „Za udział w walkach o Berlin” i Medalu „Za zasługi dla obronności kraju”;
- ustawa z 21.11.1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej;
- ustawa z 17.12.1974 r. o uposażeniu żołnierzy niezawodowych;
- ustawa z 30.07.1992 r. o ustanowieniu Święta Wojska Polskiego;
- ustawa z 3.10.1992 r. o przysiędze wojskowej;
- ustawa z 14.12.1995 r. o ustanowieniu Medalu „Siły Zbrojne w Służbie Ojczyzny”;
- ustawa z 3.09.1999 r. o ustanowieniu Medalu Wojska Polskiego;
- ustawa z 25.05.2001 r. o odpowiedzialności majątkowej żołnierzy;
- ustawa z 25.05.2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- ustawa z 23.08.2001 r. o organizowaniu zadań na rzecz obronności państwa realizowanych przez przedsiębiorców;
- ustawa z 11.04.2003 r. o świadczeniach odszkodowawczych przysługujących w razie wypadków i chorób pozostających w związku ze służbą wojskową;
- ustawa z 11.09.2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych;
- ustawa z 28.11.2003 r. o służbie zastępczej;
- ustawa z 9.10.2009 r. o dyscyplinie wojskowej.

To, że wejście w życie ustawy o obronie Ojczyzny pociągnęło za sobą zmiany w treści 79 innych ustaw i uchylenie 14 wcześniej obowiązujących, dobrze ilustruje, że sprawy obrony Ojczyzny, obrony państwa, obrony narodowej są nie tylko obowiązkiem sił zbrojnych, ale silnie oddziałują na wiele innych domen funkcjonowania państwa.

USTAWA

z dnia 11 marca 2022 r.

o obronie Ojczyzny

(Dz.U. poz. 2305)

W trosce o bezpieczeństwo naszej Ojczyzny, kierując się konstytucyjnym obowiązkiem Jej obrony nałożonym na każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej oraz pragnąc zagwarantować wszystkim, którzy realizują ten obowiązek, jak najlepsze warunki, w szczególności żołnierzom, którzy pełnią służbę wojskową dla dobra Rzeczypospolitej Polskiej, a od których służba ta wymaga zdyscyplinowania, lojalności i poświęcenia, stanowi się, co następuje:

Preambuła do ustawy o obronie Ojczyzny wskazuje, że u podstaw regulacji leży potrzeba stworzenia ram prawnych realizacji konstytucyjnego obowiązku obrony Ojczyzny, który jest nałożony na każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej. W preambule wskazano na konieczność stworzenia warunków, w szczególności żołnierzom, którzy pełnią służbę wojskową. Ustawodawca podkreślił też, że służba wojskowa wymaga zdyscyplinowania, lojalności i poświęcenia.

DZIAŁ I

Przepisy ogólne

Art. 1. [Zakres przedmiotowy ustawy]

Ustawa określa:

- 1) zakres przedmiotowy i podmiotowy obowiązku obrony Ojczyzny;
- 2) rodzaje i skład Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, zwanych dalej „Siłami Zbrojnymi”, oraz ich zadania;
- 3) organy właściwe w sprawach obrony państwa i ich zadania;
- 4) zasady programowania i finansowania rozwoju Sił Zbrojnych;
- 5) sposób prowadzenia rejestracji i kwalifikacji wojskowej oraz ewidencji wojskowej;
- 6) sposób prowadzenia rekrutacji do służby wojskowej;
- 7) zasady kształcenia kandydatów do służby wojskowej oraz żołnierzy;
- 8) zasady współpracy z organizacjami proobrońnymi;
- 9) rodzaje służby wojskowej;
- 10) zasady powoływania do służby wojskowej, jej przebieg i zasady zwalniania z tej służby;
- 11) uprawnienia i obowiązki służbowe żołnierzy;
- 12) zasady i sposób wyróżniania żołnierzy oraz ponoszenia przez nich odpowiedzialności dyscyplinarnej;
- 13) zasady otrzymywania uposażenia i innych świadczeń przez żołnierzy;
- 14) zakres odpowiedzialności majątkowej żołnierzy;
- 15) zakres świadczeń odszkodowawczych pozostających w związku ze służbą wojskową;
- 16) zasady pełnienia służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji, stanu wojennego i w czasie wojny;
- 17) inne formy spełniania obowiązku obrony Ojczyzny;
- 18) sposób ustalania jednostek przewidzianych do militaryzacji, właściwość organów w tym zakresie oraz zasady pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych;

- 19) właściwość organów w sprawach wnioskowania o uznanie obiektu za szczególnie ważny dla bezpieczeństwa lub obronności państwa;
- 20) zakres świadczeń na rzecz obrony;
- 21) zasady realizacji przez przedsiębiorców zadań na rzecz Sił Zbrojnych.

Tekst art. 1 u.o.O. opisuje zakres poddany regulacji przez ustawę. Ustawa o obronie Ojczyzny koncentruje się na następujących obszarach: ogólna organizacja SZ RP, system kierowania i dowodzenia SZ RP, rozwój SZ RP, rekrutacja do SZ RP, służba (w tym kwestie dyscyplinarne) w SZ RP, ochrona i zaspokojenie potrzeb SZ RP głównie w relacjach z administracją oraz przez przedsiębiorców.

Art. 2. [Definicje]

Ileć w ustawie jest mowa o:

- 1) **cyberprzestrzeni – należy przez to rozumieć cyberprzestrzeń, o której mowa w art. 2 ust. 1b ustawy z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1932 oraz z 2022 r. poz. 655);**

Cyberprzestrzeń w ustawie o obronie Ojczyzny jest zdefiniowana poprzez odwołanie do art. 2 ust. 1b u.s.w., gdzie przez cyberprzestrzeń rozumie się: „przestrzeń przetwarzania i wymiany informacji tworzoną przez systemy teleinformatyczne, określone w art. 3 pkt 3 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne [...], wraz z powiązaniem między nimi oraz relacjami z użytkownikami”.

- 2) **czasie wojny – należy przez to rozumieć czas działań wojennych prowadzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, których początek i koniec jest określany w trybie postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wydanego na wniosek Rady Ministrów;**

Według M. Surmańskiego podstawowym aktem prawnym, w którym występuje termin „czas wojny”, jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, a w szczególności jej art. 134 ust. 4, odnoszący się do mianowania naczelnego dowódcy Sił Zbrojnych, oraz art. 175 ust. 2, warunkujący możliwość ustanowienia sądów wyjątkowych i trybu doraźnego od zaistnienia czasu wojny. Innym, ważnym aktem prawnym w omawianym zakresie była ustawa o powszechnym obowiązku obrony, która posługiwała się terminem „czas wojny” kilkadziesiąt razy. Należy wskazać również na przepisy ustawy o Straży Granicznej. Zgodnie z jej art. 33a w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny Straż Graniczna może być objęta militaryzacją, a ponadto funkcjonariusze pozostający w stosunku służbowym w chwili ogłoszenia mobilizacji lub wybuchu wojny stają się z mocy prawa funkcjonariuszami

pełniącymi służbę w czasie wojny i pozostają w tej służbie do czasu zwolnienia. Równie istotne regulacje odnoszące się do czasu wojny zawiera ustawa z 3.07.2002 r. – Prawo lotnicze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1235 ze zm.), która w art. 4 ust. 3 upoważnia Radę Ministrów do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków i sposobu przekazywania Ministrowi Obrony Narodowej funkcji zwierzchnictwa w polskiej przestrzeni powietrznej na czas wojny, stanu wojennego lub stanu wyjątkowego¹.

W kwestii doprecyzowania terminu „czas wojny” spotykamy odmienne poglądy co do jego znaczenia. Według P. Sarneckiego czas wojny rozpoczyna się od podjęcia przez Sejm (lub prezydenta) decyzji o stanie wojny, na warunkach i w trybie określonym w art. 116 Konstytucji RP, i kończy się zawarciem pokoju zadecydowanym przez Sejm, również na podstawie tego samego przepisu². Spotykany jest też pogląd, w myśl którego czas wojny utożsamiany jest z rzeczywistymi działaniami wojennymi, bez precyzowania, jakie działania możemy nazwać wojennymi. Oczywiście takie rozumienie tego pojęcia jest dopuszczalne i w pewnych sytuacjach nawet uzasadnione. Należy jednak zauważyć, że jest to przede wszystkim pojęcie prawne, które powinno posiadać ściśle określone znaczenie, zwłaszcza gdyby brać pod uwagę jego wpływ na funkcjonowanie państwa w warunkach zagrożenia jego bezpieczeństwa i podwyższania gotowości obronnej³.

W prawie międzynarodowym termin „czas wojny” występuje w Konwencji dotyczącej rozpoczęcia kroków nieprzyjacielskich⁴. Dokument ten nie definiuje stanu wojny, wskazuje natomiast w art. 1, że: „kroki wojenne między niemi [państwami uznającymi Konwencję] nie powinny się rozpoczynać bez uprzedniego i niedwuznacznego zawiadomienia, które będzie mieć formę bądź umotywowanego wypowiedzenia wojny, bądź formę ultimatum z warunkowem wypowiedzeniem wojny”.

3) decyzji – należy przez to rozumieć decyzję wydawaną przez właściwy organ wojskowy oraz rozkaz personalny;

Do pojęcia decyzji wydanej przez tzw. organ odnosi się rozdział 7 działu II (art. 104–113) k.p.a.

Termin „rozkaz personalny” był definiowany w art. 6 ust. 2 pkt 2 u.s.w.ż.z. Rozkaz personalny został tam zdefiniowany jako rodzaj decyzji: „[...] należy przez to rozumieć również rozkaz personalny. Decyzje i rozkazy personalne wydaje się w formie indywidualnej lub

¹ M. Surmański, *Pojęcie „czas wojny” oraz problemy wynikające z jego niedookreśloności w polskim systemie prawnym*, „Bezpieczeństwo Narodowe. Kwartalnik wydawany przez Biuro Bezpieczeństwa Narodowego” II-2014/30, s. 99–100.

² P. Sarnecki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. 1, red. L. Garlicki, Warszawa 1999, s. 3, cyt. za: M. Surmański, *Pojęcie...*, s. 99–100.

³ M. Surmański, *Pojęcie...*, s. 100–101.

⁴ Sporządzona w Hadze 18.10.1907 r. (Dz.U. z 1927 r. Nr 21, poz. 159).

zbiorowej. W przypadku sporządzenia decyzji lub rozkazu personalnego w formie zbiorowej, wyciąg z tej decyzji lub rozkazu jest z nimi równoznaczny”.

- 4) dowódcy jednostki wojskowej – należy przez to rozumieć osobę kierującą lub dowodzącą jednostką wojskową, w której żołnierz zajmuje stanowisko służbowe lub do której został skierowany w ramach pełnienia zawodowej służby wojskowej w dyspozycji;

Definicja dowódcy jednostki wojskowej zawarta w ustawie o obronie Ojczyzny ujednolica pojęcia występujące wcześniej w rozporządzeniach i decyzjach Ministra Obrony Narodowej.

- 5) drodze do miejsca i z miejsca wykonywania czynności, drodze z miejsca zamieszkania do jednostki wojskowej i z powrotem albo drodze na urlop lub przepustkę i z powrotem – należy przez to rozumieć najkrótszy czas dojazdu lądowym środkiem publicznego transportu zbiorowego, łącznie z przesiadkami, licząc od stacji (przystanku) najbliższej miejsca pełnienia służby do stacji (przystanku) najbliższej miejsca zamieszkania, bez uwzględnienia czasu dojazdu do i od stacji (przystanku) w obrębie miejscowości, z której żołnierz dojeżdża, oraz miejscowości, w której wykonuje obowiązki służbowe;

Przytoczona powyżej definicja zastąpiła definicję zawartą w art. 3 pkt 2 u.s.o.

- 6) drodze służbowej – należy przez to rozumieć wnoszenie wystąpień (wniosków, skarg, prośb, zażaleń i pytań) za pośrednictwem kolejnych przełożonych, aż do właściwego do rozpatrzenia sprawy, który sprawę ostatecznie rozpatrzy;

Zawarta wyżej definicja terminu „droga służbowa” jest kopią zapisu zawartego w art. 6 ust. 1 pkt 22 u.s.w.ż.z.

- 7) dzieciach pozostających na utrzymaniu żołnierza zawodowego – należy przez to rozumieć dzieci własne żołnierza zawodowego, dzieci jego małżonka, dzieci przysposobione i dzieci przyjęte na wychowanie, do czasu zawarcia przez nie związku małżeńskiego, które:
- a) nie przekroczyły 18 roku życia, a w przypadku uczęszczania do szkoły lub odbywania studiów w szkole wyższej 25 roku życia, albo
 - b) stały się całkowicie niezdolne do pracy lub niezdolne do samodzielnej egzystencji przed osiągnięciem wieku określonego w lit. a;

Podobnie zawarte tutaj pojęcie dzieci pozostających na utrzymaniu żołnierza zawodowego jest kopią zapisu zawartego w art. 6 ust. 1 pkt 20 u.s.w.ż.z.

- 8) etacie – należy przez to rozumieć dokument określający cechy i charakterystykę jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanej lub komórki organizacyjnej urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej, jej wewnętrzną strukturę organizacyjną, liczbę, rodzaje i rangę wszystkich stanowisk służbowych ujętych w tym dokumencie oraz liczbę i rodzaje uzbrojenia, sprzętu wojskowego, środków transportu i innego wyposażenia należnego jednostce (komórce) organizacyjnej;

Wcześniej obowiązująca definicja etatu była zawarta w § 2 pkt 8 decyzji nr 323/MON Ministra Obrony Narodowej z 11.08.2015 r. w sprawie działalności kompetencyjnej i organizacyjno-etatowej w resorcie obrony narodowej (Dz.Urz. MON poz. 245 ze zm.).

- 9) interesie bezpieczeństwa i obronności – należy przez to rozumieć całokształt potrzeb państwa mających na celu zapewnienie ochrony podstawowych wartości, takich jak: suwerenność, niepodległość, nienaruszalność terytorium, pozycja międzynarodowa oraz ład i porządek konstytucyjny;

Filozoficznie pojęcie interesu bezpieczeństwa i obronności mieści się w ramach pojęcia interesu narodowego rozumianego jako zespół ogólnych i stałych celów, na których rzecz działa naród. Cele te mogą obejmować potrzebę zjednoczenia się dla zabezpieczenia przed agresją, podnoszenia standardu życia czy utrzymanie stabilności w granicach państwa i poza nimi⁵. Interesy narodowe zostały też zdefiniowane w *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, gdzie: „Interesy narodowe w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego obejmują:

1. Strzeżenie niepodległości, nienaruszalności terytorialnej, suwerenności oraz zapewnienie bezpieczeństwa państwa i obywateli.
2. Kształtowanie porządku międzynarodowego, opartego na solidarnej współpracy i poszanowaniu prawa międzynarodowego, dającego gwarancje bezpiecznego rozwoju Polski.
3. Umacnianie tożsamości narodowej i strzeżenie dziedzictwa narodowego.
4. Zapewnienie warunków do trwałego i zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego oraz ochronę środowiska naturalnego”⁶.

Jednak w przypadku ustawy o obronie Ojczyzny pojęcie interesu bezpieczeństwa i obronności ma wymiar nie tylko filozoficzny, lecz także pragmatyczny, związany z możliwością wyłączeń Prawa zamówień publicznych przy zamówieniach na uzbrojenie, zamówieniach objętych tajemnicą państwową oraz jeżeli wymaga tego istotny interes bezpieczeństwa państwa, które wymagają uzasadnienia w postaci występowania szczególnego interesu bezpieczeństwa państwa. Interpretacji występowania szczególnego interesu bezpieczeństwa państwa powinien dokonywać zamawiający w procesie stosowania prawa, mając na

⁵ O interesie narodowym zob. np. *Polityka zagraniczna państwa*, red. J. Kukulka, R. Zięba, Warszawa 1992.

⁶ *Strategia...*, s. 11.

uwadze okoliczności faktyczne danej sprawy. Ważne w procesie stosowania pojęć nieostrych jest to, aby miały one podstawę aksjologiczną, z której wynika konkretny normatywny imperatyw. Pojęcie nieostre nie może być traktowane jak pojęcie, które stwarza możliwość traktowania go w sposób dowolny. Na organach stosujących prawo ciąży więc obowiązek identyfikacji ich treści z uwzględnieniem wartości i standardów konstytucyjnie chronionych. W opinii Urzędu Zamówień Publicznych z zamówieniem dotyczącym istotnego interesu bezpieczeństwa państwa będziemy mieli do czynienia w szczególności, gdy dotyczy ono takich wartości jak suwerenność, międzynarodowa pozycja, niepodległość, nienaruszalność terytorium, obronność państwa⁷.

10) jednostce organizacyjnej – należy przez to rozumieć jednostkę podległą Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowaną, finansowaną z budżetu resortu obrony narodowej, z wyłączeniem urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej;

Pojęcie jednostki organizacyjnej odnosi się do podmiotów funkcjonujących zgodnie art. 34 ust. 1 ustawy z 8.08.1996 r. o Radzie Ministrów (Dz.U. z 2022 r. poz. 1188). Lista jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej zawarta jest w obwieszczeniu Ministra Obrony Narodowej z 8.08.2022 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanych (M.P. poz. 835).

11) jednostce przewidzianej do militaryzacji – należy przez to rozumieć podmiot lub przedsiębiorcę, na które nałożono zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa oraz umieszczono w wykazie jednostek przewidzianych do militaryzacji prowadzonym przez Ministra Obrony Narodowej;

Militaryzacja to działania w zakresie kompleksowych przygotowań obronnych w państwie prowadzone w czasie ogłoszenia mobilizacji, stanu wojennego lub w czasie wojny, polegające na przeniesieniu form i metod organizacji wojskowej do działów administracji państwowej i wybranych podmiotów gospodarki państwa (np. przedsiębiorców wytwarzających uzbrojenie) oraz do określonych jednostek organizacyjnych, a także na stosowaniu w nich wojskowych przepisów i dyscypliny oraz nadaniu im wojskowego charakteru poprzez powołanie do służby w jednostkach zmilitaryzowanych. W polskim ustawodawstwie militaryzacja ukształtowała się przede wszystkim jako szczególna forma wykonywania zadań obronnych przewidzianych do realizacji w czasie mobilizacji i wojny.

⁷ Urząd Zamówień Publicznych, *Wyłączenie ustawy przy zamówieniach na uzbrojenie, objętych tajemnicą państwową oraz jeżeli wymaga tego istotny interes bezpieczeństwa państwa*, <https://www.uzp.gov.pl/baza-wiedzy/interpretacja-przepisow/opinie-archiwalne/opinie-dotyczace-ustawy-pzp/inne/wylaczenie-ustawy-pry-zamowieniach-na-uzbrojenie,-objetych-tajemnica-panstwowa-oraz-jezeli-wymaga-tego-istotny-interes-bezpieczenstwa-panstwa> (dostęp: 3.10.2022 r.).

Głównym celem militaryzacji jest zabezpieczenie – w drodze szczególnego obowiązku pracy i odpowiednich form organizacji jego spełnienia – sprawnego funkcjonowania działów administracji państwowej i gospodarki narodowej oraz jednostek organizacyjnych wykonujących wyjątkowo ważne zadania z punktu widzenia obronności państwa.

Osoby przeznaczone do służby w jednostkach zmilitaryzowanych nie mogą jednostronnie rozwiązać stosunku służbowego. Osoby pełniące tę służbę mogą być wyznaczone z urzędu na inne stanowiska pracy lub przenoszone do innych jednostek, a także mogą być skoszarowane, umundurowane i uzbrojone. Podlegają one odpowiedzialności karnej według przepisów odnoszących się do żołnierzy w czynnej służbie wojskowej w czasie wojny⁸.

12) jednostce wojskowej – należy przez to rozumieć jednostkę organizacyjną Sił Zbrojnych funkcjonującą na podstawie nadanego przez Ministra Obrony Narodowej etatu oraz posługującą się pieczęcią urzędową z godłem Rzeczypospolitej Polskiej i nazwą (numerem) jednostki;

Przyjęta w ustawie o obronie Ojczyzny definicja jednostki wojskowej została uproszczona w stosunku do definicji przyjętej w art. 3 ust. 5 u.p.o.o. oraz w art. 6 ust. 2 pkt 1 u.s.w.ż.z., dokonano jednocześnie ujednolicenia pewnych rozbieżności w zakresie zbioru desygnatów tej nazwy.

13) komórce organizacyjnej – należy przez to rozumieć komórki organizacyjne tworzące urząd obsługujący Ministra Obrony Narodowej;

W skład ministerstw wchodzi następujące typy komórek organizacyjnych: departamenty – odpowiadają za realizację merytorycznych zadań ministerstwa; biura – odpowiadają za realizację zadań obsługowych; sekretariaty – do obsługi ministra oraz komitetów czy rad; wydziały, referaty, zespoły – jako komórki organizacyjne wewnątrz departamentów i biur. W każdym ministerstwie tworzone są w szczególności następujące komórki organizacyjne: gabinet polityczny ministra oraz departamenty, biura lub wydziały, referaty, zespoły do spraw: prawnych, informacji, budżetu, finansów, kadr, szkolenia, organizacji, integracji europejskiej, współpracy z zagranicą, informatyki, zamówień publicznych, administracyjno-gospodarczych, kontroli, skarg, wniosków, ochrony informacji niejawnych, audytu wewnętrznego. W strukturze organizacyjnej każdego ministerstwa tworzy się również stanowisko dyrektora generalnego urzędu. Odpowiada on za sprawne funkcjonowanie urzędu oraz gotowość urzędu do wykonywania zadań ministerstwa w przypadku przyjęcia dymisji rządu przez Prezydenta RP. Dyrektor generalny urzędu sprawuje nadzór nad komórkami organizacyjnymi ministerstwa oraz zapewnia prawidłowe wykonywanie zadań określonych przez ministra, sekretarza stanu i podsekretarza stanu. Prawa

⁸ M. Kuliczkowski, *Militaryzacja szczególną formą realizacji zadań obronnych – wybrane problemy przygotowań do militaryzacji*, „Wiedza Obronna. Kwartalnik Towarzystwa Wiedzy Obronnej” 2011/2, s. 67–98.

i obowiązki dyrektora generalnego urzędu określają odrębne przepisy, w szczególności o służbie cywilnej. Najważniejszym aktem prawnym o charakterze wewnętrznym regulującym strukturę ministerstwa jest statut, nadawany przez Prezesa Rady Ministrów aktem o randze zarządzenia. Jest on podstawą do wydania regulaminu organizacyjnego (zarządzenie ministra), określającego zakres zadań i tryb pracy komórek organizacyjnych ministerstwa oraz, o ile przepisy szczególne nie stanowią inaczej, jednostek podległych i nadzorowanych przez ministra⁹.

14) kwalifikacji wojskowej – należy przez to rozumieć proces ukierunkowany na określenie zdolności do pełnienia służby wojskowej;

Kwalifikacja wojskowa, potocznie nazywana komisją wojskową, to badanie, w trakcie którego jest wydawana ocena przydatności młodych obywateli państwa do służby wojskowej. Nazwa „kwalifikacja wojskowa” została przyjęta w 2009 r. w rozdziale 2 u.p.o.o. „Rejestracja i kwalifikacja wojskowa”. Początkowo kwalifikacja była nazywana poborem, co prowadziło do licznych nieporozumień. Termin „pobór” rozumiano jako obowiązek służby w wojsku, który jest obecnie zawieszony, dlatego zmieniono jego nazwę na kwalifikację wojskową. Ustawa z 9.01.2009 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 22, poz. 120 ze zm.) wprowadziła możliwość uregulowania stosunku do służby wojskowej poprzez przeniesienie do rezerwy bez odbywania czynnej służby wojskowej. Po podpisaniu przez ówczesnego Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego weszła w życie 11.02.2009 r. Ostatni pobór do wojska odbył się w 2008 r.

15) militaryzacji – należy przez to rozumieć narzędzie wspomagające organy państwa w realizacji nałożonych na nie zadań obronnych będące specyficzną formą zadań obronnych stanowiącą środek realizacji przedsięwzięć określonych w planach operacyjnych organów administracji rządowej w wymiarze organizacyjnym i osobowym;

Podstawę przygotowań obronnych państwa w zintegrowanym systemie bezpieczeństwa narodowego stanowią potrzeby obronne oraz wynikające z nich zadania obronne. Zakres tych zadań, realizowanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez wszystkie podmioty systemu obronnego państwa, jest niezwykle obszerny. Dzieje się to na mocy wielu źródeł prawa oraz decyzji administracyjnych upoważnionych organów administracji publicznej. Stosowany w obowiązujących ustawach, rozporządzeniach i dokumentach planistycznych termin „zadania obronne” definiuje się różnie, w zależności od zakresu regulacji aktu prawnego lub zakresu przedmiotowego dokumentu planistycznego. Można wyróżnić zadania obronne w zakresie kierowania obronnością państwa, zadania

⁹ K. Mroccka, *Ministerstwo* [w:] *Encyklopedia administracji publicznej*, red. J. Itrich-Drabarek, <http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Ministerstwo> (dostęp: 3.10.2022 r.).

o charakterze militarnym oraz zadania obronne niemilitarne. Określone w obowiązujących aktach prawnych oraz dokumentach planistycznych zadania obronne dla organów administracji rządowej i organów samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców, a także SZ RP, dotyczą wyłącznie zadań, które są realizowane w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny. Brak jest natomiast zadań odbudowy zmierzających do przywrócenia stanu normalnego funkcjonowania państwa po zażegnaniu kryzysu polityczno-militarnego, demobilizacji państwa¹⁰.

Aktami wykonawczymi regulującym kwestie militaryzacji są rozporządzenie Rady Ministrów z 28.04.2022 r. w sprawie militaryzacji (Dz.U. poz. 1198), odnoszące się do art. 602 u.o.O., rozporządzenie Rady Ministrów z 24.05.2022 r. w sprawie sposobu i trybu nadawania przydziałów organizacyjno-mobilizacyjnych oraz sporządzania zapotrzebowania na uzupełnienie potrzeb jednostek przewidzianych do militaryzacji i zmilitaryzowanych (Dz.U. poz. 1197), odnoszące się do art. 605 ust. 4 u.o.O., oraz rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 24.05.2022 r. w sprawie udzielania i rozliczania dotacji celowej na pokrycie kosztów ponoszonych przez przedsiębiorców realizujących zadania na rzecz Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.Urz. MON poz. 1187), odnoszące się do art. 659 ust. 14 u.o.O.

16) mobilizacji – należy przez to rozumieć proces przygotowania państwa, w tym Sił Zbrojnych, do osiągnięcia gotowości do przeciwdziałania bezpośredniemu zewnętrznemu zagrożeniu bezpieczeństwa państwa, uruchamiany zarządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;

O mobilizacji mówi art. 136 Konstytucji RP: „W razie bezpośredniego, zewnętrznego zagrożenia państwa Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, zarządza powszechną lub częściową mobilizację i użycie Sił Zbrojnych do obrony Rzeczypospolitej Polskiej”.

Mobilizacja to przejście sił zbrojnych państwa z etapu pokojowego na organizację stanu wojny, przekształcenie gospodarki pokojowej w gospodarkę wojenną oraz dostosowanie administracji państwowej dla potrzeb wojny. Od daty rozpoczęcia mobilizacji oblicza się czas na osiągnięcie całkowitej lub częściowej gotowości do działań. Ogłaszana zazwyczaj poprzez dekret głowy państwa lub specjalną ustawę, ma na celu przygotowanie wszystkich możliwych środków materialnych i ludzi do obrony kraju, w którym jest ogłaszana. Żołnierze rezerwy przechodzą w takim wypadku do służby czynnej, a na potrzeby wojska oddawane są m.in. pojazdy, a także niektóre budynki. Przeciwieństwem mobilizacji jest demobilizacja.

W Polsce ostatnia mobilizacja powszechna została ogłoszona 30.08.1939 r. przez Prezydenta RP Ignacego Mościckiego.

¹⁰ M. Kulickowski, *Przygotowania obronne państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego RP – podział i charakterystyka zadań obronnych*, „Zeszyty Naukowe AON” 2013/4, s. 193–210.

Można wyróżnić następujące rodzaje mobilizacji:

- powszechna – jednoczesne rozwinięcie całości sił zbrojnych w wypadku nagłego wybuchu wojny lub zaistnienia sytuacji wskazującej na nieuchronność wybuchu wojny;
- częściowa – obejmuje część sił zbrojnych, przeprowadzana jest wtedy, gdy do wykonania zadań stojących przed siłami zbrojnymi wystarcza mobilizacja jednego lub kilku związków operacyjnych (taktycznych); mobilizacja częściowa przeprowadzana jest w zasadzie w razie lokalnego zagrożenia;
- skryta – mobilizacyjne rozwijanie pojedynczych jednostek wojskowych lub ich grup, rodzajów sił zbrojnych; uruchomienie mobilizacji następuje na rozkaz Szefa Sztabu Generalnego, przekazany do dowództw sił zbrojnych przez techniczne środki łączności lub łączników; mobilizacja skryta może nastąpić jako reakcja na narastające zagrożenie konfliktem lokalnym z określonego kierunku i ma służyć ukryciu liczby rozwijanych wojsk oraz celu ich rozwijania;
- jawna – podanie do publicznej wiadomości terminu uruchomienia mobilizacji dla części sił zbrojnych lub zarządzenia w państwie mobilizacji powszechnej uruchamianej za pomocą komunikatów podanych przez środki masowego przekazu i obwieszczeń o mobilizacji; w określonych warunkach mobilizacja jawna może być zarządzona przed wybuchem wojny jako demonstracja siły; siły zbrojne po uruchomieniu mobilizacji jawnej realizują zadania stanu pełnej gotowości bojowej¹¹.

17) mocach produkcyjnych, naprawczych lub usługowych – należy przez to rozumieć składniki materialne i niematerialne przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę i niezbędne do realizacji przez niego zadań na rzecz obronności państwa w zakresie zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych;

Z punktu widzenia dziedziny nauk ekonomicznych zdolność (moc) produkcyjna (wydajność) oznacza maksymalną ilość produktu, jaka może zostać wytworzona w określonym czasie. Wydajność procesu produkcji jest to ilość produktu, jaką może wytworzyć przedsiębiorstwo w danym czasie. Przedsiębiorstwo może wykorzystać prognozy zapotrzebowania na określone dobro w celu ustalenia potrzebnej zdolności produkcyjnej, niemniej jednak ilość wytworzonych produktów w trakcie procesu produkcyjnego może znacznie odbiegać od zaplanowanej wysokości wytworzenia dóbr. Zależy to m.in. od zakłóceń tego procesu, poziomu jakości, efektywności wyposażenia oraz wielu innych czynników mających związek z procesem wytwórczym. Wynika z tego, że produktywność jako wielkość produkcji w stosunku do ilości zużywanych zasobów jest zmienna. Jednym z podstawowych mierników wyników osiąganych przez przedsiębiorstwa jest zdolność produkcyjna¹².

¹¹ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, red. B. Zdrodowski, Warszawa 2008, s. 30 i 72.

¹² M. Jędrzejczyk, J. Polak, *Zdolność produkcyjna* [w:] *Encyklopedia zarządzania*, https://mfiles.pl/pl/index.php/Zdolno%C5%9B%C4%87_produkcyjna (dostęp: 3.10.2022 r.).

Aktem wykonawczym odnoszącym się do zabezpieczenia potrzeb SZ RP jest rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej w sprawie opracowania Planu zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców, odnoszące się do art. 653 u.o.O.

- 18) objęciu stanowiska służbowego – należy przez to rozumieć określony w rozkazie dziennym dowódcy jednostki wojskowej dzień przystąpienia żołnierza zawodowego do wykonywania obowiązków służbowych na stanowisku służbowym, na które żołnierz ten został wyznaczony decyzją uprawnionego organu;**

Stanowisko służbowe określa pozycję w hierarchii zawodowej, służbowej, określa też wyrażnie pozycję w środowisku politycznym, zawodowym, społecznym, lokalnym (np. dowódca jednostki wojskowej). Określone stanowiska służbowe tworzą strukturę hierarchiczną w SZ RP, rozumianą jako układ wielu szczebli w strukturze organizacyjnej, na którego szczycie znajduje się najwyższy rangą dowódca.

- 19) organie wojskowym – należy przez to rozumieć podmiot resortu obrony narodowej realizujący zgodnie ze swoją właściwością zadania z zakresu obronności państwa określone w ustawie;**

W odniesieniu do administracji w państwie organ to osoba (lub osoby), która została powołana na określoną funkcję (np. minister), z którą wiąże się wypełnianie funkcji organu, a nie jednostka organizacyjna (np. określone ministerstwo), która jest traktowana tylko jako urząd wspomagający jednostkę w wypełnianiu jego kompetencji jako organu administracji publicznej. Jednakże nie wszyscy ludzie piastujący określone stanowiska w administracji publicznej są organami tejże administracji, a tylko specjalnie nazwanymi i dla określonych potrzeb wyróżnionymi pracownikami danego urzędu (np. sekretarza stanu w ministerstwie)¹³. W przypadku resortu obrony narodowej organami wojskowymi będą np. Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, dowódca rodzaju Sił Zbrojnych, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Dowódca Garnizonu Warszawa, szefowie wojskowych centrów rekrutacji oraz inni dowódcy jednostek wojskowych zajmujący stanowisko służbowe zaszeregowane do stopnia etatowego co najmniej pułkownika (komandora).

- 20) organizacji proobronnej – należy przez to rozumieć organizację pozarządową, z którą Minister Obrony Narodowej zawarł partnerską umowę proobronną;**

Organizacje pozarządowe to wszystkie podmioty, które nie są organami lub jednostkami podległymi administracji publicznej (rządowej i samorządowej) oraz których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku. Czasami o organizacjach pozarządowych mówi

¹³ L. Graniszewski, *Organ administracji publicznej [w:] Słownik pojęć w administracji publicznej*, red. I. Wieczorek, J. Szymanek, Łódź 2018, s. 147–148.

się jako o trzecim sektorze, w odróżnieniu od sektora publicznego oraz sektora przedsiębiorstw. Takie rozumienie organizacji pozarządowej jest zbliżone do definicji prawnej, jednakże zakresy tych pojęć się nie pokrywają.

Definicję organizacji pozarządowej można znaleźć w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Jest to definicja uniwersalna w tym sensie, że inne akty prawne często odwołują się do pojęcia organizacji pozarządowej w rozumieniu tej ustawy (np. art. 2 pkt 2 ustawy z 13.06.2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz.U. z 2020 r. poz. 176 ze zm.)).

W art. 3 ust. 2 u.d.p.p.w. możemy przeczytać, że: „organizacjami pozarządowymi są:

1) niebędące jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytucjami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi;

2) niedziałające w celu osiągnięcia zysku

– osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, z zastrzeżeniem ust. 4”

Organizacjami pozarządowymi są więc nie tylko podmioty, które mają osobowość prawną, ale także jednostki, które tej osobowości nie mają (np. stowarzyszenia zwykłe, uczelniane organizacje studenckie, koła gospodyń wiejskich).

Jeśli chcemy ocenić, czy dana instytucja należy do sektora organizacji pozarządowych, należy wziąć pod uwagę dwa kryteria: fakt, czy dany podmiot nie należy do sektora finansów publicznych, oraz jego niekomercyjny charakter. Powyższa definicja ustawowa jest szeroka. Jej zapisy obejmują także takie podmioty jak: partie polityczne, fundacje tworzone przez partie polityczne, związki zawodowe i organizacje pracodawców, samorządy zawodowe (np. samorząd lekarski, adwokatów, radców prawnych itp.). Ponieważ nie było intencją ustawodawcy, by tego typu podmioty mogły korzystać z wszystkich możliwości, które wprowadza ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, zostały one wprost wskazane (art. 3 ust. 4 u.d.p.p.w.) jako te, do których nie stosuje się przepisów działu II u.d.p.p.w., dotyczącego działalności pożytku publicznego. Skoro więc nie stosuje się do nich działu II u.d.p.p.w., to logiczne jest, że stosuje się pozostałe przepisy ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a więc działów I i III. Gdyby przyjąć, że wymienione podmioty nie są organizacjami pozarządowymi, nie stosowałoby się do nich w ogóle przepisów ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a więc zastrzeżenie odnośnie do działu II u.d.p.p.w. byłoby zbędne. Ponadto wymienione wyżej podmioty odpowiadają ogólnej definicji organizacji pozarządowej, ponieważ nie należą do sektora finansów publicznych i nie działają w celu osiągnięcia zysku.

Tak więc, mimo że partie polityczne i tworzone przez nie fundacje, związki zawodowe i organizacje pracodawców, samorządy zawodowe mieszczą się w definicji organizacji pozarządowej, to jednak nie mogą one uzyskać statusu organizacji pożytku publicznego oraz nie mogą otrzymywać dotacji w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (zgodnie z art. 3 ust. 4 u.d.p.p.w. nie stosuje się do nich działu II u.d.p.p.w., w którym jest mowa o zasadach uzyskiwania tego statusu oraz o zlecaniu organizacjom realizacji zadań publicznych)¹⁴.

Przed wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny współpracę resortu obrony narodowej z organizacjami proobrońnymi reguluje szczegółowo decyzja nr 168/MON Ministra Obrony Narodowej z 7.12.2020 r. w sprawie wprowadzenia zasad współpracy resortu obrony narodowej z organizacjami pozarządowymi i innymi partnerami społecznymi (Dz.Urz. MON poz. 194). Obecnie kwestie współpracy z organizacjami proobrońnymi są zawarte w rozporządzeniu Ministra Obrony Narodowej z 5.05.2022 r. w sprawie wsparcia organizacji proobrońnych (Dz.U. poz. 977), odwołującym się do art. 118 u.o.O.

21) planach operacyjnych – należy przez to rozumieć dokumenty planistyczne wykonywane w ramach planowania polegającego na ustalaniu czynności dotyczących przygotowania i działania organów administracji rządowej, organów samorządu terytorialnego i przedsiębiorców oraz innych podmiotów, w tym podmiotów niebędących przedsiębiorcami, w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny;

Plan operacyjny określa sposób realizowania planów strategicznych. Jest to szczegółowy opis konkretnych zadań i działań, który określa m.in. skład osobowy, czas potrzebny na wykonanie planu, warunki zewnętrzne czy wymagane środki. Rola planu to nie tylko instrument wspomagający realizację celów ustalonych przez plan wyższego szczebla, ale również wyznaczanie celów do osiągnięcia przez plany niższego szczebla¹⁵.

22) potrzebach Sił Zbrojnych – należy przez to rozumieć celowość:

- a) powołania do służby wojskowej,
- b) wyznaczenia na stanowisko służbowe,
- c) zwolnienia ze stanowiska służbowego,
- d) przeniesienia do dyspozycji albo do innego korpusu osobowego,
- e) zwolnienia ze służby wojskowej,
- f) realizacji zadań służbowych przez żołnierzy,
- g) realizacji innych zadań zabezpieczających interes bezpieczeństwa państwa;

¹⁴ Najważniejsze informacje o tym, czym są organizacje pozarządowe, przydatne pracownikom administracji publicznej, zob. portal organizacji pozarządowych ngo.pl, a zwłaszcza: *Co to są organizacje pozarządowe? Czym jest stowarzyszenie, a czym fundacja?*, <https://poradnik.ngo.pl/co-to-sa-organizacje-pozarzadowe-czym-jest-stowarzyszenie-a-czym-fundacja> (dostęp: 3.10.2022 r.).

¹⁵ D. Waters, *Zarządzanie operacyjne. Towary i usługi*, Warszawa 2001, s. 31–39.

Zdefiniowane tutaj potrzeby Sił Zbrojnych odnoszą się przede wszystkim do realizacji polityki personalnej i kadrowej w resorcie obrony narodowej. Pominięte zostały tutaj m.in. aspekty dotyczące modernizacji technicznej czy infrastrukturalnej, jak też edukacji. Aspekty te można uznać za zawarte w pojęciu interesu bezpieczeństwa i obronności oraz art. 2 pkt 22 lit. g u.o.O., tj. „realizacji innych zadań zabezpieczających interes bezpieczeństwa państwa”.

- 23) pracowniczym przydziale mobilizacyjnym – należy przez to rozumieć imienne wyznaczenie pracownika resortu obrony narodowej albo pracownika zatrudnionego u innego pracodawcy na stanowisko określone etatem czasu wojennego;**

Termin „pracowniczy przydział mobilizacyjny” definiuje zobowiązanie pracownika do wykonywania zadań wynikających z planów mobilizacji.

- 24) pracowniku resortu obrony narodowej – należy przez to rozumieć pracownika albo członka korpusu służby cywilnej zatrudnionego w jednostce wojskowej, jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowanej oraz członka korpusu służby cywilnej i pracownika zatrudnionego w urzędzie obsługującym Ministra Obrony Narodowej;**

Wykazy jednostek organizacyjnych podległych i nadzorowanych przez Ministra Obrony Narodowej oraz informacje o strukturze urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej są dostępne na stronie internetowej MON: <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/>.

- 25) programach obronnych – należy przez to rozumieć dokumenty planistyczne wykonywane w ramach programowania polegającego na ustalaniu zadań obronnych realizowanych w czasie pokoju w celu utrzymania i rozwoju potencjału obronnego państwa oraz przygotowania Sił Zbrojnych, organów administracji rządowej, organów samorządu terytorialnego i przedsiębiorców oraz innych podmiotów do działania w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny, a także sposób projektowania środków budżetowych przeznaczonych na ten cel;**

Programy obronne służą realizacji planów obronnych rozumianych jako ustalanie sposobów wykonywania zadań obronnych przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego oraz wykorzystania w tym celu niezbędnych sił i środków, obejmujące planowanie operacyjne i programowanie obronne.

Realizatorzy planów obronnych, ze względu na charakter i obszar ich działania czy też merytorycznej odpowiedzialności, włączani są, zgodnie z polskim ustawodawstwem, do różnych grup podmiotów uczestniczących bezpośrednio lub pośrednio w procesie

zapewniania możliwości realizowania przez państwo jego funkcji wewnętrznej i zewnętrznej w obszarze zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego. Będą to m.in.: organy administracji wszystkich szczebli, podmioty o szczególnym znaczeniu gospodarczo-obronnym, podmioty o istotnym znaczeniu dla gospodarki państwa, podmioty wchodzące w skład systemów infrastruktury krytycznej, podmioty, we właściwości których znajdują się obiekty szczególnie ważne dla bezpieczeństwa i obronności państwa.

- 26) prokuratorach do spraw wojskowych – należy przez to rozumieć prokuratorów powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury pełniących czynności w Departamencie do Spraw Wojskowych w Prokuraturze Krajowej, w wydziałach do spraw wojskowych prokuratur okręgowych i w działach do spraw wojskowych prokuratur rejonowych;**

Zadania i ulokowanie w strukturze prokuratury prokuratorów do spraw wojskowych określa Prawo o prokuraturze w art. 3 § 2–6, art. 14 § 3, art. 15 § 2–3, art. 19 § 3, art. 23 § 2, art. 24 § 2, art. 27, 29 § 3, art. 31 § 3, art. 35 § 2, art. 36 § 1 i 2, art. 42 § 1 pkt 2, art. 55 § 1 i 3, art. 62, 65 § 2, art. 69 § 2, art. 72 § 2, art. 74 § 3, art. 75 § 1 pkt 7, art. 94 § 2 pkt 3, art. 106 § 4 i 7, art. 125, 128, 131, 133 § 3.

- 27) przedsiębiorcy – należy przez to rozumieć przedsiębiorcę, o którym mowa w art. 4 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r. poz. 162 i 2105 oraz z 2022 r. poz. 24, 974 i 1570), z wyłączeniem osoby zagranicznej oraz przedsiębiorcy zagranicznego;**

Przepis art. 4 pr. przedś. ma następujące brzmienie:

- „1. Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą.
2. Przedsiębiorcami są także wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej”.

- 28) przedsiębiorcy zagranicznym – należy przez to rozumieć osobę, o której mowa w art. 3 pkt 7 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2022 r. poz. 470);**

Według przywołanego tu przepisu przez przedsiębiorcę zagranicznego należy rozumieć „osobę zagraniczną wykonującą działalność gospodarczą za granicą oraz obywatela polskiego wykonującego działalność gospodarczą za granicą”.

- 29) przydziale mobilizacyjnym – należy przez to rozumieć imienne wyznaczenie żołnierza zawodowego, osoby będącej w rezerwie, na stanowisko służbowe określone etatem czasu wojennego, zgodnie z wymaganiami kwalifikacyjnymi oraz predyspozycjami określonymi dla tego stanowiska;**

Działania związane z uzupełnieniem potrzeb mobilizacyjnych w zakresie kadry obejmują wiele płaszczyzn i są obwarowane wieloma przepisami prawnymi, które w ostatnim okresie uległy wielu modyfikacjom. Proces mobilizacyjnego uzupełniania Sił Zbrojnych RP stanem osobowym (w szczególności kadrą zawodową i rezerwy) realizowany jest poprzez szereg czynności administracyjnoprawnych, a organy i podmioty je realizujące opierają się wprost na ustawowych przepisach prawnych oraz innych aktach normatywnych. Podstawą kreowania całego spektrum zadań obronnych, w tym umożliwiających mobilizacyjne uzupełnianie Sił Zbrojnych RP, jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która w art. 26 nakłada na Siły Zbrojne RP zadanie ochrony niepodległości i niepodzielności terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności granic, a jej art. 85 mówi wprost, że obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona ojczyzny.

- 30) resorcie obrony narodowej – należy przez to rozumieć urząd obsługujący Ministra Obrony Narodowej, jednostki wojskowe oraz jednostki organizacyjne podległe Ministrowi Obrony Narodowej lub przez niego nadzorowane;**

Resort w odniesieniu do administracji publicznej to element struktury administracyjnej, który składa się z wyodrębnionego organizacyjnie zespołu organów zajmujących się daną dziedziną życia, katalogiem jednorodnych lub pokrewnych spraw. W ramach resortu funkcjonuje system organów i innych jednostek tworzących część administracji, a w jego skład wchodzi centralne organy administracji rządowej, urzędy centralne, terenowe organy administracji rządowej, a także zakłady administracyjne, jak szpitale, uczelnie wyższe, urzędy administracyjne, organy doradcze, opiniodawcze, konsultacyjne oraz przedsiębiorstwa państwowe. Na czele resortu stoi naczelny organ administracji publicznej (minister) lub centralny organ administracji publicznej. W państwach, w których decentralizuje się zadania i silną pozycję ma samorząd terytorialny, struktura resortowa istnieje w obszarach scentralizowanych (administracja rządowa) oraz wewnątrz innych urzędów, jak np. urzędy gmin czy powiatów. Nie jest to jednak jednolita struktura ze względu na brak podległości między samorządem a rządem. Dlatego też bardziej trafne jest pojęcie działu administracji rządowej¹⁶.

- 31) rezerwach strategicznych – należy przez to rozumieć zgłoszone przez Ministra Obrony Narodowej, w ramach rezerw strategicznych, o których mowa w art. 4 ustawy z dnia 17 grudnia 2020 r. o rezerwach strategicznych (Dz. U. z 2022 r.**

¹⁶ A. Jarosz, Resort [w:] *Encyklopedia administracji publicznej*, red. J. Itrich-Drabarek, <http://encyklopediaap.uw.edu.pl/index.php/Resort> (dostęp: 3.10.2022 r.).

poz. 1513 i 1695), surowce i materiały niezbędne do zabezpieczenia realizacji zadań przez przedsiębiorców, określonych w Planie zabezpieczenia potrzeb Sił Zbrojnych realizowanych przez przedsiębiorców, w warunkach zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny;

W rozumieniu art. 4 u.r.s.: „Rezerwy strategiczne mogą stanowić surowce, materiały, urządzenia, maszyny, konstrukcje, elementy infrastruktury krytycznej, moc produkcyjna, moc usługowa, zwierzęta gospodarskie, produkty naftowe, produkty rolne i rolno-spożywcze, środki spożywcze i ich składniki, wyroby medyczne, produkty lecznicze, produkty lecznicze weterynaryjne oraz substancje czynne w rozumieniu ustawy z dnia 6 września 2001 r. – Prawo farmaceutyczne (Dz.U. z 2021 r. poz. 1977 i 2120 oraz z 2022 r. poz. 830, 974 i 1095), materiały wybuchowe, broń, amunicja oraz ich istotne części, ładunki miotające oraz wyroby i technologie o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym w rozumieniu ustawy z dnia 13 czerwca 2019 r. o wykonywaniu działalności gospodarczej w zakresie wytwarzania i obrotu materiałami wybuchowymi, bronią, amunicją oraz wyrobami i technologią o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 268 i 275), produkty biobójcze, a także inne produkty – niezbędne do realizacji celów, o których mowa w art. 3”.

32) równorzędnym stanowisku służbowym – należy przez to rozumieć stanowisko służbowe, którego stopień etatowy jest równy stopniowi etatowemu stanowiska służbowego zajmowanego poprzednio przez żołnierza, a w przypadku oficerów młodszych stopniowi wojskowemu posiadanemu przez oficera;

Przykłady równorzędnych stanowisk służbowych dla dowódcy kompanii to m.in.: dowódca baterii i klucza, dowódca jednostki wojskowej lub szef, komendant, kierownik innej jednostki organizacyjnej, jeżeli dla tego stanowiska służbowego przewidziano w etacie stopień etatowy kapitana.

33) sędziach sądów wojskowych – należy przez to rozumieć żołnierzy zawodowych pełniących zawodową służbę wojskową na stanowiskach sędziów w sądach wojskowych;

Funkcjonowanie sądów wojskowych reguluje Prawo o ustroju sądów wojskowych.

34) stanowisku służbowym – należy przez to rozumieć usytuowanie żołnierza oraz pracownika w hierarchii służbowej jednostki organizacyjnej;

Hierarchiczna struktura organizacyjna jest rodzajem struktury przywódczej powszechnej w wielu różnych organizacjach (firma, administracja rządowa). Hierarchiczny model organizacyjny, czasem określany jako podejście odgórne, jest opisywany jako przypominający piramidę, z procesem podejmowania decyzji rozpoczynającym się od góry, a każda

kolejna warstwa ma władzę nad kolejną. Hierarchiczne struktury organizacyjne są powszechne w wielu społeczeństwach. Jeden z najbardziej odpowiednich przykładów tego rodzaju konstrukcji znajduje się w oddziałach wojska. W większości organizacji wojskowych istnieje bardzo zwięzły i określony łańcuch dowodzenia, z awansowaniem na wyższe poziomy w tym łańcuchu często wymagającym wykazania określonych talentów i umiejętności. Poza organizacjami wojskowymi firmy każdej wielkości, a nawet organizacje religijne, mogą stosować tego rodzaju podejście odgórne.

Aktem wykonawczym odnoszącym się do stanowisk służbowych jest rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 9.05.2022 r. w sprawie stanowisk służbowych o szczególnych właściwościach lub warunkach pełnienia służby (Dz.U. poz. 1013), odwołujące się do art. 287 ust. 6 u.o.O.

35) stopniu etatowym – należy przez to rozumieć stopień lub stopnie wojskowe określone dla danego stanowiska służbowego;

Stopień etatowy to stopień lub stopnie wojskowe, określone dla danego stanowiska służbowego. Bardziej szczegółowo zagadnienie to opisuje decyzja nr 302/MON Ministra Obrony Narodowej z 17.10.2013 r. w sprawie dostosowania zaszerogowania do stopni etatowych i grup uposażenia stanowisk służbowych oficerów młodszych, zmian kodów oznaczeń wymagań kwalifikacyjnych oraz zmieniająca decyzję w sprawie postępowania z dokumentami etatowymi i tabelami należności w resorcie obrony narodowej (Dz.U. poz. 268).

36) uregulowanym stosunku do służby wojskowej – należy przez to rozumieć:

- a) nadanie danej osobie kategorii zdolności do służby wojskowej i przeniesienie jej do rezerwy,
- b) odbycie obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej i przeniesienie do rezerwy osoby, która ją odbyła,
- c) odbycie służby zastępczej i przeniesienie do rezerwy osoby, która ją odbyła,
- d) pełnienie zawodowej służby wojskowej, terytorialnej służby wojskowej przez okres co najmniej 3 lat oraz służby w Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służbie Kontrwywiadu Wojskowego, Służbie Wywiadu Wojskowego, Policji, Straży Granicznej, Centralnym Biurze Antykorupcyjnym, Służbie Ochrony Państwa, Służbie Więziennej, Straży Marszałkowskiej, Służbie Celno-Skarbowej lub Państwowej Straży Pożarnej;

Uregulowany stosunek do służby wojskowej może być jednym z warunków przyjęcia kandydata do pracy, zwłaszcza do tzw. służb mundurowych, np. w Policji lub Straży Granicznej.

37) wyższym stanowisku służbowym – należy przez to rozumieć stanowisko służbowe, którego stopień etatowy jest wyższy od stopnia etatowego poprzednio zajmowanego przez żołnierza stanowiska służbowego;

Mianowanie, jak też wyznaczenie na wyższe stanowisko służbowe jest fakultatywne, a nie obligatoryjne, i jest rozpatrywane przez pryzmat potrzeb sił zbrojnych. Decyzję w tych sprawach podejmuje organ mający kompetencje w tym zakresie.

38) związku organizacyjnym – należy przez to rozumieć jednostki wojskowe zorganizowane przez Ministra Obrony Narodowej w określonej strukturę, w szczególności w korpus, dywizję lub brygadę, funkcjonującą samodzielnie albo w składzie rodzaju Sił Zbrojnych, na podstawie nadanych etatów;

W skład SZ RP wchodzi pięć rodzajów wojsk: Wojska Lądowe, Siły Powietrzne, Marynarka Wojenna, Wojska Specjalne i Wojska Obrony Terytorialnej. Każdy z nich dysponuje osobnym składem osobowym, uzbrojeniem oraz zakresem działania.

39) żołnierzu – należy przez to rozumieć osobę pełniącą czynną służbę wojskową;

Rozwijając nieco powyższą definicję, można stwierdzić, że żołnierz to osoba pełniąca służbę w siłach zbrojnych danego państwa i zobowiązana do obrony jego granic. Żołnierzem jest również osoba wykonująca zadania bojowe poza granicami własnego kraju, np. w przypadku uczestniczenia sił zbrojnych danego państwa w misjach pokojowych, stabilizacyjnych czy operacjach reagowania kryzysowego.

40) żołnierzu zawodowym – należy przez to rozumieć żołnierza pełniącego zawodową służbę wojskową.

Żołnierzem zawodowym może być zarówno kobieta, jak i mężczyzna. Żołnierze zawodowi stanowią kadrę zawodową SZ RP i tworzą trzy korpusy: korpus oficerów zawodowych, korpus podoficerów zawodowych, korpus szeregowych zawodowych. Korpusy osobowe dzielą się na grupy osobowe, w których występuje podział na specjalności wojskowe. Przyjęcie do służby wojskowej następuje w drodze powołania, w następstwie dobrowolnego zgłoszenia się do jej pełnienia.

DZIAŁ II

Obowiązek obrony

Art. 3. [Osoby podlegające obowiązkowi obrony Ojczyzny;
zakres obowiązku obrony Ojczyzny]

1. Obowiązkowi obrony Ojczyzny podlegają obywatele polscy zdolni ze względu na wiek i stan zdrowia do wykonywania tego obowiązku. Obywatel polski będący równocześnie obywatelem innego państwa nie podlega obowiązkowi obrony, jeżeli stale zamieszkuje poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W ramach obowiązku obrony Ojczyzny obywatele polscy są obowiązani do:

- 1) pełnienia służby wojskowej, z wyłączeniem osób, o których mowa w art. 5 ust. 2 i 3,**
- 2) wykonywania obowiązków wynikających z nadanych przydziałów mobilizacyjnych i pracowniczych przydziałów mobilizacyjnych,**
- 3) pełnienia służby w jednostkach zmilitaryzowanych,**
- 4) wykonywania świadczeń na rzecz obrony**

– na zasadach i w zakresie określonych w ustawie.

Obowiązek obrony Ojczyzny wprost wywodzi się z przepisu art. 85 ust. 1 Konstytucji RP: „Obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny”. „Jego źródło poszukiwać trzeba już w konstytucyjnej preambule oraz postanowieniach określających podstawowe zasady ustrojowe. Instytucji tej nie da się rozpatrywać w oderwaniu od kształtowania się państwa polskiego w toku wieków, ale także bez odniesienia się do współczesności, kiedy to kwestie strzeżenia niepodległości oraz nienaruszalności terytorium są równie istotne. Pozostają one niebagatelne również dlatego, że konstrukcja współczesnych zagrożeń, głównie o hybrydowym charakterze, czyni istotne przeszkody aplikacyjne w stanowieniu i stosowaniu przepisów dotyczących bezpieczeństwa. Ustawa zasadnicza wiąże obowiązek obrony z instytucją obywatelstwa. Jest to czynnik, który bardzo silnie, na zasadach wyłączności, definiuje węzeł obywatelstwa. Trudne jest także zdefiniowanie zakresu przedmiotowego przepisu. Do końca bowiem nie wiadomo, jakie działanie jest obroną państwa, a jakie stanowi wyraz ponoszenia ciężarów i świadczeń

publicznych. Obie powinności stanowią jednak realizację dobra wspólnego i pojmowania państwa w takich też kategoriach”¹.

Art. 4. [Sposoby spełniania obowiązku obrony Ojczyzny]

- 1. Podstawowym sposobem spełniania obowiązku obrony Ojczyzny jest pełnienie służby wojskowej.**
- 2. Spełnianie obowiązku służby wojskowej może nastąpić również przez odbywanie służby zastępczej.**
- 3. Spełnianie obowiązku służby wojskowej ma pierwszeństwo przed innymi rodzajami obowiązku obrony Ojczyzny.**

Przepis powyższy jest konsekwencją zapisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, a konkretnie art. 85 ust. 3: „Obywatel, któremu przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na odbywanie służby wojskowej, może być obowiązany do służby zastępczej na zasadach określonych w ustawie”.

Art. 5. [Osoby podlegające obowiązkowi obrony Ojczyzny – wiek, stan zdrowia, inne ograniczenia]

- 1. Obowiązkowi pełnienia służby wojskowej, w zakresie określonym w niniejszej ustawie, podlegają obywatele polscy, poczynawszy od dnia, w którym kończą 18 lat życia, do końca roku kalendarzowego, w którym kończą 60 lat życia, a posiadający stopień podoficerski lub oficerski – 63 lat życia.**
- 2. Obowiązkowi służby wojskowej nie podlegają osoby wymienione w ust. 1, które zostały uznane ze względu na stan zdrowia za trwale niezdolne do tej służby.**
- 3. Obowiązkowi służby wojskowej nie podlegają kobiety w ciąży oraz w okresie 6 miesięcy po porodzie, a także osoby:**
 - 1) sprawujące opiekę nad dziećmi do lat 8;**
 - 2) sprawujące opiekę nad:**
 - a) dziećmi od lat 8 do 18,**
 - b) osobami obłożnie chorymi,**
 - c) osobami, wobec których orzeczono trwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2022 r. poz. 933 i 1155),**
 - d) osobami, wobec których orzeczono całkowitą niezdolność do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504 i 1504),**

¹ K. Kozłowski, *Obywatelski obowiązek „obrony Ojczyzny” w świetle postanowień Konstytucji RP z 1997 r.*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020/7–8, s. 196.

- e) osobami zaliczonymi do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2021 r. poz. 573 i 1981 oraz z 2022 r. poz. 558 i 1700)
- jeżeli osoby te wspólnie z nimi zamieszkują i opieki tej nie można powierzyć innym osobom.

Przepis dotyczący obowiązku pełnienia służby wojskowej przez osoby w wieku pomiędzy 18. a 63. rokiem życia nie jest wyjątkowy na tle regulacji obowiązujących w innych państwach. W Szwecji każda osoba w wieku od 16 do 70 lat, która mieszka w Szwecji, podlega obowiązkowi służby wojskowej, nawet jeśli nie jest obywatelem szwedzkim. Jeśli mieszkaniec Szwecji należy do tej grupy, ma obowiązek zgłoszenia się i odbycia określonego rodzaju służby, jeśli zostanie do niej powołany. W Niemczech mężczyźni, którzy ukończyli 18. rok życia, mogą być zobowiązani do służby w siłach zbrojnych, Federalnej Służbie Ochrony Granic lub w jednostkach obrony cywilnej².

Powyższy zapis odnosi się do art. 21 ust. 5 i 6 u.u.s.r.: „5. Za całkowicie niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym uważa się ubezpieczonego, który z powodu naruszenia sprawności organizmu utracił zdolność do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym. 6. Całkowitą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym uznaje się za trwałą, jeżeli ubezpieczony nie rokuje odzyskania zdolności do osobistego wykonywania pracy w gospodarstwie rolnym”.

Całkowicie niezdolna do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiejkolwiek pracy. Niezdolność do samodzielnej egzystencji orzeka się w przypadku stwierdzenia naruszenia sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych³.

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z 27.08.1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 573 ze zm.): „Do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji”.

² Szwecja – Każda osoba podlega obowiązkowi służby wojskowej, <https://skandynawiainfo.pl/szwecja-każda-osoba-podlega-obowi%C4%99zkowi-s%C5%82u%C5%BCzy-wojskowej/> (dostęp: 3.10.2022 r.); *Ustawa Zasadnicza dla Republiki Federalnej Niemiec*, Niemiecki Bundestag, Berlin 2021, art. 12a ust. 1.

³ Zakład Ubezpieczeń Społecznych, *Definicje*, <https://www.zus.pl/lekarze/orzekanie-o-niezdolnosci-do-pracy/pojecie-niezdolnosci-do-pracy/definicje> (dostęp: 3.10.2022 r.).

Art. 6. [Obowiązek osobistego stawienia się na wezwanie organów wojskowych]

1. Osoby podlegające obowiązkowi obrony są obowiązane do osobistego stawienia się na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących tego obowiązku.
2. Pracownikom oraz osobom zatrudnionym na podstawie umowy cywilnoprawnej, wezwanym do osobistego stawienia się przed właściwy organ w sprawach dotyczących obowiązku obrony, którzy nie otrzymali wynagrodzenia za czas opuszczony z powodu wezwania, przysługuje, na ich żądanie, zryczałtowana rekompensata za utracone zarobki. Rekompensata przysługuje za każdy dzień w wysokości 1/30 minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2020 r. poz. 2207). Rekompensatę wypłaca organ wzywający na podstawie zaświadczeń wydanych przez pracodawców.
3. Osobom wezwanym przez właściwy organ do osobistego stawienia się w sprawach dotyczących obowiązku obrony przysługuje, na ich żądanie, zwrot kosztów przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca pobytu stałego albo pobytu czasowego trwającego ponad 3 miesiące. Koszty te organ wzywający zwraca na podstawie udokumentowanego oświadczenia osoby wezwanej, według zasad określonych w przepisach tytułu III działu 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1125).
4. Jeżeli wezwanie do stawienia się następuje wskutek niespełnienia lub nienależytego spełnienia, z winy osoby wezwanej, obowiązków określonych w ustawie, przepisów ust. 2 i 3 nie stosuje się.

Jednym z konstytucyjnie określonych zadań Rzeczypospolitej Polskiej jest zapewnienie bezpieczeństwa jej obywatelom. Jednak aby to było możliwe, obywatele muszą wypełniać swoje obowiązki względem państwa. Przepisy ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej też przewidywały obowiązek osobistego stawienia się na wezwanie właściwych organów w sprawach dotyczących obowiązku obrony.

Przywołana tutaj ustawa z 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz.U. z 2020 r. poz. 2207) odnosi do ustalania wysokości wynagrodzenia minimalnego w sposób następujący:

- „Art. 5. 1. Wysokość minimalnego wynagrodzenia, o której mowa w art. 2, jest ustalana w taki sposób, aby przeciętna wysokość minimalnego wynagrodzenia w danym roku wzrastała w stopniu nie niższym niż prognozowany na dany rok wskaźnik cen, z zastrzeżeniem ust. 4.
2. Jeżeli w roku poprzednim prognozowany wskaźnik cen różni się od wskaźnika cen, przy ustalaniu wysokości minimalnego wynagrodzenia w roku następnym uwzględnia się wysokość minimalnego wynagrodzenia w roku poprzedzającym rok, na który jest ustalane

minimalne wynagrodzenie, skorygowaną wskaźnikiem weryfikacyjnym, o którym mowa w ust. 3.

3. Wskaźnik weryfikacyjny otrzymuje się przez podzielenie wskaźnika cen w roku poprzednim przez prognozowany wskaźnik cen w roku poprzednim, w oparciu o który została określona propozycja wysokości minimalnego wynagrodzenia, o której mowa w art. 2 ust. 2 pkt 1.

4. Jeżeli w roku, w którym odbywają się negocjacje, wysokość minimalnego wynagrodzenia będzie niższa od połowy wysokości przeciętnego wynagrodzenia, o którym mowa w art. 2 ust. 2 pkt 4, stopień wzrostu, o którym mowa w ust. 1, zwiększa się dodatkowo o 2/3 wskaźnika prognozowanego realnego przyrostu produktu krajowego brutto.

Art. 5a. Końcowy wynik obliczeń, o których mowa w art. 5, zaokrągla się do pełnych dziesiątek groszy w ten sposób, że końcówki kwot wynoszące mniej niż 5 groszy pomija się, a końcówki kwot wynoszące 5 i więcej groszy podwyższa się do pełnych dziesiątek⁴.

Ustawa o obronie Ojczyzny nie zawiera własnej regulacji w zakresie zasad ustalania zwrotu kosztów osobom wezwanym przez właściwy organ do osobistego stawienia się w sprawach dotyczących obowiązku obrony, odsyłając w tym zakresie do przepisów odrębnych, regulujących zagadnienie kosztów w postępowaniu sądowym, tj. do ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Przywołana w tym punkcie ustawa odnosi się do zwrotu kosztów przejazdu do miejsca stawienia się i powrotu do miejsca pobytu stałego albo pobytu czasowego trwającego ponad 3 miesiące w sposób następujący:

„Art. 85. 1. Świadcowi przysługuje zwrot kosztów podróży – z miejsca jego zamieszkania do miejsca wykonywania czynności sądowej na wezwanie sądu – w wysokości rzeczywiście poniesionych, racjonalnych i celowych kosztów przejazdu własnym samochodem lub innym odpowiednim środkiem transportu.

2. Górną granicę należności, o których mowa w ust. 1, stanowi wysokość kosztów przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju”

i dalej:

„4. Wysokość kosztów, o których mowa w ust. 1 i 3, świadek powinien należycie wykazać”. W odniesieniu do niespełnienia lub nienależytego spełnienia obowiązków z winy osoby wezwanej można odwołać się do wykładni dotyczącej zobowiązań cywilnoprawnych⁴.

⁴ Analiza tego zagadnienia zob. np. M. Chrostowska, *Niewykonanie a nienależyte wykonanie zobowiązania – wybrane uwagi*, „Studia Prawnoustrojowe” 2019/46, s. 35–49.

Art. 7. [Podmioty realizujące zadania z zakresu obronności państwa]

Realizacja zadań z zakresu obronności państwa należy do wszystkich organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i innych podmiotów, a także do każdego obywatela, w zakresie określonym w ustawach.

Jak wynika z art. 5 Konstytucji RP, jednym z podstawowych zadań Rzeczypospolitej Polskiej jest strzeżenie niepodległości i nienaruszalności terytorium. W świetle tego przepisu, któremu – patrząc na systematykę Konstytucji – została nadana najwyższa ranga, nie może budzić wątpliwości, że zapewnienie bezpieczeństwa państwa jest celem, który usprawiedliwia ograniczenia wszelkich praw i wolności obywatelskich, a zatem i nakładanie realizacji zadań z zakresu obronności państwa. Istnieje przekonanie, że ochrona bezpieczeństwa państwa jest szczególną wartością, w zderzeniu z którą prawa jednostki, nawet prawa podstawowe, mogą być, w niezbędnym zakresie, ograniczane. Dopuszczalność ograniczeń podyktowanych tego rodzaju względami jest powszechnie przyjęta w państwach demokratycznych. Artykuł 5 Konstytucji RP określa też ogólne zadania państwa, które powinny być realizowane przez wszystkie organy władzy publicznej i instytucje publiczne, o ile pozwalają im na to przyznane kompetencje. Analiza przepisów konstytucyjnych prowadzi do wniosku, że zadania różnych organów mogą się na siebie nakładać. Ochrona niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienie bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic są konstytucyjnymi zadaniami Prezydenta RP, Rady Ministrów oraz innych organów władzy publicznej⁵.

Artykuł 7 u.o.O. koresponduje z zapisami *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2020*, gdzie w rozdziale „Odporność państwa i obrona powszechna” możemy znaleźć następujący zapis:

„2. Podniesienie odporności państwa na zagrożenia, poprzez tworzenie systemu obrony powszechnej, opartego na wysiłku całego narodu oraz budowanie zrozumienia dla rozwoju odporności i zdolności obronnych Rzeczypospolitej Polskiej:

2.1. Budować system obrony powszechnej w pełni wykorzystujący potencjał instytucji państwowych i samorządowych, podmiotów systemu edukacji i szkolnictwa wyższego, społeczności lokalnych, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych oraz obywateli, który będzie stanowił kompleksową odporność państwa na zagrożenia niemilitarne i militarne”⁶.

⁵ M. Czuryk, *Bezpieczeństwo jako dobro wspólne*, „Zeszyty Naukowe KUL” 2018/3, s. 17–18.

⁶ *Strategia...*, s. 15.

Art. 8. [Delegacja ustawowa – sposób wykonywania zadań w ramach obowiązku obrony]

Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, sposób wykonywania zadań w ramach obowiązku obrony przez ministrów, wojewodów, marszałków województw, starostów i wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) oraz przedsiębiorców i inne jednostki organizacyjne, a także organizacje pozarządowe, biorąc pod uwagę potrzebę zapewnienia odpowiedniego poziomu obronności państwa.

Artykuł 8 u.o.O. jest konsekwencją delegowania przez Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej w art. 146 ust. 4 pkt 11 na Radę Ministrów sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju. Artykuł ten ilustruje też, że chociaż projekt ustawy o obronie Ojczyzny był przygotowywany przez Ministra Obrony Narodowej, to jednak przygotowania obronne dotyczą praktycznie wszystkich obszarów funkcjonowania państwa.

Aktem wykonawczym odnoszącym się do realizacji zadań obronnych jest rozporządzenie Rady Ministrów z 21.04.2022 r. w sprawie sposobu wykonywania zadań w ramach obowiązku obrony (Dz.U. poz. 875).

Art. 9. [Obowiązek udzielania pomocy organom wojskowym wykonującym zadania w zakresie obronności państwa]

Organy wojskowe w toku wykonywania zadań w zakresie obronności państwa mogą żądać niezbędnej pomocy od instytucji państwowych, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego, przedsiębiorców oraz innych podmiotów. Wymienione instytucje, organy i przedsiębiorcy oraz podmioty są obowiązani, w zakresie swojego działania, do udzielania tej pomocy.

Podobne zapisy zawierają też inne ustawy⁷, jednak dotyczą one zasadniczo wykonywania czynności przez funkcjonariuszy, a nie przez organ.

⁷ Można wymienić: art. 15 ust. 1 pkt 6 u.P, art. 23 ust. 1 pkt 7 i 8 oraz art. 24 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z 24.05.2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2022 r. poz. 557 ze zm.), art. 28 ust. 1 u.SKW, art. 21 pkt 6 i 7 ustawy z 8.12.2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz.U. z 2021 r. poz. 575 ze zm.), art. 11 ust. 1 pkt 11 i 12 u.SG, art. 21 ust. 3 pkt 1 ustawy z 24.08.1991 r. o Państwowej Straży Pożarnej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1969), art. 12 ust. 1 pkt 8 i 9 ustawy z 29.08.1997 r. o strażach gminnych (Dz.U. z 2021 r. poz. 1763), art. 12 ust. 1 pkt 5 i 6 ustawy z 26.01.2018 r. o Straży Marszałkowskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 1727), art. 14 ust. 1 pkt 7 i 8 ustawy z 9.06.2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2022 r. poz. 1900).

Art. 10. [Zasady przetwarzania informacji przez organy wojskowe]

1. Organy wojskowe w zakresie swojej właściwości przetwarzają informacje, w tym dane osobowe, uzyskane ze zbiorów danych prowadzonych przez inne służby, instytucje państwowe oraz organy władzy publicznej. Przetwarzanie informacji, w tym danych osobowych, przez organy wojskowe może mieć charakter niejawnny, odbywać się bez zgody i wiedzy osoby, której dane dotyczą. Służby, instytucje państwowe oraz organy władzy publicznej są obowiązane do nieodpłatnego udostępnienia organom wojskowym informacji, w tym danych osobowych. W szczególności organy wojskowe są uprawnione do uzyskiwania informacji, w tym danych osobowych gromadzonych w administrowanych przez te służby, instytucje państwowe oraz organy władzy publicznej zbiorach danych lub rejestrach.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, mogą wyrazić pisemną zgodę na udostępnianie danych zgromadzonych w zbiorach danych organom wojskowym w drodze teletransmisji, bez konieczności składania wniosku w postaci papierowej lub elektronicznej, jeżeli organy te spełniają łącznie następujące warunki:

- 1) posiadają urządzenia umożliwiające odnotowanie w systemie, kto, kiedy, w jakim celu oraz jakie dane uzyskał;
- 2) posiadają zabezpieczenia techniczne i organizacyjne zapewniające poufność, integralność, dostępność i autentyczność zgromadzonych danych;
- 3) jest to uzasadnione specyfiką lub zakresem wykonywanych zadań albo prowadzonej działalności.

3. Do danych, o których mowa w ust. 1, ma zastosowanie przepis art. 2 ust. 2 lit. a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.⁸), zwanego dalej „RODO”.

4. Komórki organizacyjne i jednostki organizacyjne, które na mocy decyzji Ministra Obrony Narodowej realizują zadania w zakresie nieobjętym bezpieczeństwem państwa i obronnością na rzecz Ministra Obrony Narodowej oraz innych jednostek resortu obrony narodowej, posiadają przy przetwarzaniu danych osobowych dla realizacji takich zadań status administratora w rozumieniu art. 4 pkt 7 RODO.

Dane, o których mowa w ust. 1 art. 10 u.o.O., są wyłączone z regulacji RODO.

Zgodnie z art. 4 pkt 7 RODO administrator oznacza osobę fizyczną lub prawną, organ publiczny, jednostkę lub inny podmiot, który samodzielnie lub wspólnie z innymi ustala cele i sposoby przetwarzania danych osobowych; jeżeli cele i sposoby takiego przetwarzania są

⁸ Zmiany wymienionego rozporządzenia zostały ogłoszone w Dz.Urz. UE L 127 z 23.05.2018 r., s. 2 oraz Dz.Urz. UE L 74 z 4.03.2021 r., s. 35.

określone w prawie Unii lub w prawie państwa członkowskiego, to również w prawie Unii lub w prawie państwa członkowskiego może zostać wyznaczony administrator lub mogą zostać określone konkretne kryteria jego wyznaczania.

Warto zwrócić uwagę, że kompetencje do przetwarzania danych osobowych przez organy wojskowe zostały zakreślone w art. 10 u.o.O. dość szeroko. Regulacja ta wyraźnie nawiązuje do motywu 16 RODO: „Niniejsze rozporządzenie nie ma zastosowania do kwestii ochrony podstawowych praw i wolności ani do swobodnego przepływu danych osobowych w związku z działalnością nieobjętą zakresem prawa Unii, taką jak działalność dotycząca bezpieczeństwa narodowego”.

DZIAŁ III

Siły Zbrojne

Art. 11. [Status i zadania Sił Zbrojnych]

1. Siły Zbrojne stoją na straży suwerenności i niepodległości państwa oraz jego bezpieczeństwa i pokoju.
2. Siły Zbrojne są zhierarchizowaną, umundurowaną formacją uzbrojoną, stanowiącą wyodrębnioną organizacyjnie część systemu obronnego państwa.
3. Siły Zbrojne mogą brać udział w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działaniach antyterrorystycznych, działaniach z zakresu ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych, akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, ochronie i obronie cyberprzestrzeni, oczyszczaniu terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwianiu, a także w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.
4. Siły Zbrojne, realizując zadania konstytucyjne, w zakresie ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnienia bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic, mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia, z uwzględnieniem konieczności i celu wykonania tych zadań, w sposób adekwatny do zagrożenia oraz w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym.
5. Siły Zbrojne użyte w celu określonym w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 396 oraz z 2022 r. poz. 655) mają prawo stosowania środków przymusu bezpośredniego, użycia broni i innego uzbrojenia na warunkach określonych w tej ustawie, w granicach zasad określonych w wiążących Rzeczpospolitą Polską ratyfikowanych umowach międzynarodowych oraz międzynarodowym prawie zwyczajowym, a także z uwzględnieniem celu użycia Sił Zbrojnych poza granicami państwa.

1. **Zadania podstawowe SZ RP.** Zapis ten jest wprost konsekwencją zapisów art. 26 ust. 1 Konstytucji RP: „Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości

państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic” i definiuje podstawowe zadanie SZ RP.

Warto jednak zwrócić uwagę, że ustawodawca wprowadził pojęcie suwerenności, które nie występuje w art. 26 ust. 1 Konstytucji RP. Suwerenność jest często utożsamiana z niepodległością, jednak dyskurs akademicki rozróżnia oba pojęcia. Zgodnie z konwencją z Montevideo z 1933 r., by państwo zyskało legalny byt, konieczne jest spełnienie czterech warunków: musi posiadać terytorium, ludność, władzę zwierzchnią oraz utrzymywać relacje z innymi państwami¹. Natomiast suwerenność według definicji L. Ehrlicha to: „samowładność, czyli prawna niezależność od jakichkolwiek czynników zewnętrznych” oraz „całowładność, czyli kompetencja normowania wszystkich stosunków wewnątrz państwa”².

2. **Definicja SZ.** Wcześniej w polskim systemie prawnym definicja Sił Zbrojnych nie funkcjonowała.
3. **Zadania SZ powiązane z ustawą o zarządzaniu kryzysowym, ustawą o działaniach antyterrorystycznych i ustawą o krajowym systemie cyberbezpieczeństwa.** Katalog zadań, w stosunku do art. 3 ust. 2 u.p.o.o., został uzupełniony o ochronę i obronę cyberprzestrzeni. Wyszczególnione w art. 11 ust. 3 u.o.O. zadania są zbieżne z zadaniami z zakresu zarządzania kryzysowego, w których mogą uczestniczyć oddziały SZ RP zgodnie z art. 25 ust. 3 u.z.k., oraz działaniami antyterrorystycznymi i kontrterrorystycznymi z art. 19 ust. 2 i art. 22 u.d.a. Zadania Ministra Obrony Narodowej w zakresie ochrony i obrony cyberprzestrzeni definiuje rozdział 10 u.KSC. Pojawienie się powyższego zapisu jest konsekwencją szerokiego zakresu zadań nałożonych na SZ RP, które są realizowane w okresie pokoju i nie mają charakteru działań *stricte* militarnych. Wykorzystanie wojska do wsparcia władz publicznych w utrzymaniu (lub do przywrócenia) pożądanego poziomu bezpieczeństwa publicznego ma dosyć długą tradycję, także w Polsce. Dzieje się tak pomimo tego, że żołnierze poza formacjami żandarmerii generalnie nie są szkoleni do wykonywania tego typu zadań, a sprzęt użytkowany przez siły zbrojne raczej przeznaczony jest do sprawnego wykonywania zadań o charakterze militarnym. Jednak z punktu widzenia władz publicznych wojsko to poważny wymiar instytucjonalny, do tego zorganizowany hierarchicznie, zdyscyplinowany i w znacznej mierze dyspozycyjny. Wyposażenie sił zbrojnych zawiera wyspecjalizowane środki techniczne oraz różnorodne uzbrojenie, którego zazwyczaj nie posiadają inne funkcjonujące w państwie formacje zmilitaryzowane. Posiadanie zaś możliwości użycia tego sprzętu może niekiedy pozwolić na podjęcie reakcji wobec występujących w obecnych czasach zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego, którym nie byłoby w stanie przeciwstawić się

¹ Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, <https://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/01/1-02/rights-duties-states.xml> (dostęp: 28.09.2022 r.).

² L. Ehrlich, *Prawo Narodów*, Lwów 1927, s. 107.

inny podmiot organizacyjny (np. atak o charakterze terrorystycznym za pomocą statku powietrznego)³.

Wydaje się, że zapisy dotyczące użycia środków przymusu są rozłączne w stosunku do regulacji z art. 18 u.P oraz art. 11b u.SG i nie powinny mieć zastosowania do wsparcia władz publicznych w działaniach w stosunku do własnych obywateli. Zakres jego zastosowania zdaje się ograniczony do ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz bezpieczeństwa i nienaruszalności granic.

- 4. Użycie środków przymusu bezpośredniego przez SZ RP na terenie kraju.** Kwestie użycia środków przymusu bezpośredniego przez SZ RP uszczegóławia art. 22 ust. 6 i 7 u.d.a., jak też rozdział 4 u.ŻW „Stosowanie środków przymusu bezpośredniego i broni palnej przez Żandarmerię Wojskową” oraz art. 28a, 30, 30a i 30b u.SKW. Do zagadnienia tego odnosi się też art. 18 ust. 7 u.P oraz art. 11b ust. 5 u.SG.

Analizy wymaga relacja ust. 4 art. 11 u.o.O. do zapisów ustawy o Policji oraz art. 11b u.SG. Można przyjąć, że zapis ten nie powinien mieć zastosowania do wsparcia władz publicznych w działaniach w stosunku do własnych obywateli. Zakres jego zastosowania zdaje się ograniczony do ochrony niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz bezpieczeństwa i nienaruszalności granic.

- 5. Użycie środków przymusu bezpośredniego przez SZ RP poza granicami Polski.** Kwestie użycia środków przymusu bezpośredniego przez SZ RP poza granicami państwa regulują art. 7a, 7b i 7c u.z.u.p.

Zapisy art. 11 u.o.O. znajdują odzwierciedlenie w misjach SZ RP:

- zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji w ramach zobowiązań sojuszniczych (tj. utrzymania zdolności użycia wojsk w zakresie obrony i ochrony nienaruszalności granic RP, a także w działaniach antyterrorystycznych oraz w rozwiązywaniu lokalnego lub regionalnego konfliktu zbrojnego, jak również w operacji obronnej – w kraju, jak też poza nim);
- stabilizacji sytuacji międzynarodowej oraz reagowania kryzysowego i humanitarnych (tj. utrzymania sił i zdolności do uczestniczenia w operacjach pokojowych i reagowania kryzysowego prowadzonych przez NATO, UE, ONZ, jak również w innych operacjach wynikających z porozumień międzynarodowych oraz w operacjach humanitarnych prowadzonych przez organizacje międzynarodowe, rządowe i inne);
- wspierania bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu (poprzez m.in. monitorowanie i ochronę przestrzeni powietrznej oraz wsparcie ochrony granicy

³ Szersza analiza tego zagadnienia zob. P. Hac, *Uprawnienia przysługujące żołnierzom Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa publicznego* [w:] *Środki przymusu bezpośredniego. Zakres i sposoby użycia na przykładzie wybranych podmiotów bezpieczeństwa*, red. T. Kośmider, Warszawa 2020, s. 133–160.

lądowej i wód terytorialnych, a także prowadzenie działalności rozpoznawczej i wywiadowczej, a poza tym: monitorowanie skażeń promieniotwórczych, chemicznych i biologicznych na terytorium kraju, oczyszczanie terenu z materiałów wybuchowych i przedmiotów niebezpiecznych pochodzenia wojskowego, prowadzenie działań poszukiwawczo-ratowniczych i pomoc władzom państwowym, administracji publicznej oraz społeczeństwu w reagowaniu na zagrożenia)⁴.

Art. 12. [Przysięga wojskowa]

1. **Żołnierz Sił Zbrojnych składa przysięgę wojskową według następującej roty: „Ja, żołnierz Wojska Polskiego, przysięgam służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, bronić jej niepodległości i granic. Stać na straży Konstytucji, strzec honoru żołnierza polskiego, sztandaru wojskowego bronić. Za sprawę mojej Ojczyzny w potrzebie krwi własnej ani życia nie szczędzić. Tak mi dopomóż Bóg.”**
2. **Żołnierz składający przysięgę wojskową, o której mowa w ust. 1, może w zależności od własnego uznania odstąpić od wypowiedzenia ostatniego zdania roty.**
3. **Złożenie przysięgi wojskowej następuje w formie uroczystej, ustalonej w ceremoniale wojskowym.**

Artykuł 12 u.o.O. konsumuje zapisy ustawy z 3.10.1992 r. o przysiędze wojskowej (Dz.U. Nr 77, poz. 386). Uroczysty akt przysięgi wojskowej jest składany na sztandar, banderę lub działo po ukończeniu przez żołnierzy szkolenia podstawowego. Przysięga jest najwyższym zobowiązaniem żołnierza wobec państwa i narodu.

Art. 13. [Święto Wojska Polskiego]

Dzień 15 sierpnia ustanawia się Świętem Wojska Polskiego.

Święto Wojska Polskiego – święto Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, obchodzone 15 sierpnia na pamiątkę zwycięskiej Bitwy Warszawskiej w 1920 r., stoczonej w czasie wojny polsko-bolszewickiej. Wprowadzone ustawą z 30.07.1992 r. o ustanowieniu Święta Wojska Polskiego (Dz.U. Nr 60, poz. 303), obowiązującą od 13.08.1992 r.

Art. 14. [Inne święta wojskowe; sposób obchodzenia w Siłach Zbrojnych Święta Wojska Polskiego oraz innych świąt wojskowych]

1. **W rodzajach Sił Zbrojnych, wojsk i służb, w jednostkach wojskowych i ich związkach organizacyjnych mogą być obchodzone również inne święta wojskowe, ustanowione dla nich przez Ministra Obrony Narodowej.**

⁴ *Siły Zbrojne RP*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/sily-zbrojne-rp> (dostęp: 3.10.2022 r.).

2. Obchody Święta Wojska Polskiego i innych świąt wojskowych organizuje się w formie uroczystej, ustalonej w ceremoniale wojskowym.

3. Sposób obchodzenia w Siłach Zbrojnych Święta Wojska Polskiego oraz innych świąt wojskowych określa Minister Obrony Narodowej.

Święta wojskowe w Polsce to ustalone określonymi przepisami wojskowymi dni w roku będące dniami świątecznymi Wojska Polskiego, jego poszczególnych rodzajów sił zbrojnych, wojsk, instytucji lub jednostek wojskowych. W Wojsku Polskim zasady obchodzenia świąt wojskowych, w tym świąt jednostek, określone zostały w ceremoniale wojskowym (załącznik do decyzji nr 392/MON Ministra Obrony Narodowej z 30.09.2014 r. w sprawie wprowadzenia do użytku służbowego „Ceremoniału Wojskowego Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej”, Dz.Urz. MON poz. 317 ze zm.). Szczegółowy wykaz uroczystości i rocznic zawiera *Ramowy plan obchodów świąt państwowych, wojskowych i rocznic historycznych wydarzeń z udziałem przedstawicieli najwyższych władz państwowych, Parlamentu Rzeczypospolitej Polskiej, kierownictwa Ministerstwa Obrony Narodowej, Sztabu Generalnego Wojska Polskiego i wojskowej asysty honorowej*, przygotowywany na dany rok kalendarzowy. Tworzenie *Ramowego planu obchodów...* reguluje przywołany wyżej załącznik do decyzji nr 392/MON.

Art. 15. [Rodzaje Sił Zbrojnych]

1. W skład Sił Zbrojnych wchodzi jako ich rodzaje:

- 1) Wojska Lądowe;
- 2) Siły Powietrzne;
- 3) Marynarka Wojenna;
- 4) Wojska Specjalne;
- 5) Wojska Obrony Terytorialnej.

2. Siły Zbrojne składają się z jednostek wojskowych i związków organizacyjnych.

3. Dowódcami rodzajów Sił Zbrojnych są Dowódca Generalny Rodzajów Sił Zbrojnych, zwany dalej „Dowódcą Generalnym”, Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych, zwany dalej „Dowódcą Operacyjnym”, i Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej.

4. W skład Sił Zbrojnych wchodzi również:

- 1) Żandarmeria Wojskowa jako ich wyodrębniona i wyspecjalizowana służba;
- 2) Wojska Obrony Cyberprzestrzeni jako specjalistyczny komponent Sił Zbrojnych są właściwe do realizacji pełnego spektrum działań w cyberprzestrzeni, w szczególności w zakresie proaktywnej ochrony oraz aktywnej obrony elementów i zasobów cyberprzestrzeni kluczowych z punktu widzenia Sił Zbrojnych.

5. W przypadku ogłoszenia powszechnej lub częściowej mobilizacji oraz w czasie wojny Służba Kontrwywiadu Wojskowego i Służba Wywiadu Wojskowego stają się z mocy prawa częścią Sił Zbrojnych.

6. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, tryb i sposób przygotowania Służby Kontrwywiadu Wojskowego i Służby

Wywiadu Wojskowego do włączenia w skład Sił Zbrojnych, w przypadku, o którym mowa w ust. 5, mając na uwadze zapewnienie sprawnego włączenia tych służb w skład Sił Zbrojnych, w tym przebiegu operacyjnego i mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych oraz koniecznych rezerw osobowych dla tych służb.

1. **Rodzaje SZ.** Jest to kopia zapisu art. 3 ust. 3 u.p.o.o. Rodowód Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych i Marynarki Wojennej jako odrębnych rodzajów sił zbrojnych sięga w Polsce roku 1918. Najmłodszymi rodzajami SZ są Wojska Specjalne i Wojska Obrony Terytorialnej. Wojska Specjalne powołane zostały ustawą z 24.05.2007 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 107, poz. 732). Wojska Obrony Terytorialnej zostały utworzone 1.01.2017 r. na podstawie ustawy z 16.11.2016 r. o zmianie ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2138).
 - 1) **Wojska Lądowe.** Wojska Lądowe stanowią trzon Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Zapewniają obronę przed atakiem lądowo-powietrznym w dowolnym rejonie kraju w obliczu każdej formy zagrożenia militarnego. W strukturze Wojsk Lądowych wyróżnia się związki taktyczne, oddziały i pododdziały. Bardzo dobre przygotowanie oraz wykorzystanie nowoczesnych technik prowadzenia walki pozwalają Wojskom Lądowym na działanie w wymagających warunkach współczesnych konfliktów zbrojnych⁵.
 - 2) **Siły Powietrzne.** Siły Powietrzne zapewniają obronę przestrzeni powietrznej kraju. Są także przygotowane do prowadzenia operacji mających na celu utrzymanie przewagi w powietrzu oraz wspierania innych rodzajów wojsk w operacjach połączonych. Ponadto odpowiadają za polski wkład do zintegrowanego systemu obrony powietrznej NATO – NATINADS. Polscy lotnicy uczestniczą również w misjach poza granicami kraju, takich jak operacja „Inherent Resolve” w Kuwejcie, Iraku oraz Katarze, a także sojuszniczych misjach „Air Policing” w obszarze państw bałtyckich. Żołnierzy służących w lotnictwie wyróżnia mundur w kolorze stalowym⁶.
 - 3) **Marynarka Wojenna.** Marynarka Wojenna broni interesów państwa na polskich obszarach morskich. Powierzono jej także morską obronę wybrzeża. Jest również formacją przygotowaną do udziału w lądowej obronie wybrzeża we współdziałaniu z innymi rodzajami sił zbrojnych w ramach strategicznej operacji obronnej. Zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi utrzymuje także zdolność do realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa zarówno w obszarze Morza Bałtyckiego, jak i poza nim⁷.
 - 4) **Wojska Specjalne.** Wojskom Specjalnym stawiany jest szeroki zakres zadań, co wpływa na ich zróżnicowanie organizacyjne i różnorodność działań, do jakich prowadzenia są przystosowane (od działań szturmowych, poprzez rozpoznanie, aż do działań

⁵ *Wojska Lądowe*, <https://www.wojsko-polskie.pl/wojska-ladowe/> (dostęp: 3.10.2022 r.).

⁶ *Siły Powietrzne*, <https://www.wojsko-polskie.pl/sily-powietrzne/> (dostęp: 3.10.2022 r.).

⁷ *Marynarka Wojenna*, <https://www.wojsko-polskie.pl/marynarka-wojenna/> (dostęp: 3.10.2022 r.).

psychologicznych). Porównując i analizując definicje oraz zadania stawiane Wojskom Specjalnym zawarte w dokumentach doktrynalnych Stanów Zjednoczonych i NATO, można wskazać kilka ważnych elementów charakteryzujących Wojska Specjalne:

- wyznaczanie celów wynikających z polityki i strategii bezpieczeństwa państwa;
- realizacja zadań krytycznych dla polityki i strategii bezpieczeństwa państwa;
- możliwość działania w prawnie szerszym zakresie niż siły zbrojne;
- zdolność do działania samodzielnego poza strukturami sił zbrojnych⁸.

5) **Wojska Obrony Terytorialnej.** Wojska Obrony Terytorialnej to obok Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Wojsk Specjalnych i Marynarki Wojennej piąty rodzaj Sił Zbrojnych RP. Stanowią one komplementarną część potencjału obronnego Polski. Służba w WOT umożliwia zachowanie równowagi pomiędzy życiem prywatnym, zawodowym a służbą Ojczyźnie. Ponadto kształtuje ona takie wartości jak odpowiedzialność i bezinteresowność. Uczy również szacunku dla państwa i symboli narodowych. Misją WOT (tzw. terytorialsów) jest obrona i wspieranie lokalnych społeczności. W czasie pokoju to m.in. przeciwdziałanie skutkom klęsk żywiołowych i zwalczanie ich oraz prowadzenie działań ratowniczych w sytuacjach kryzysowych. Natomiast w czasie wojny – wsparcie wojsk operacyjnych w strefie działań bezpośrednich, a poza nią – bycie siłą wiodącą⁹.

2. **Skład SZ.** Zapis: „Siły Zbrojne składają się z jednostek wojskowych i związków organizacyjnych” jest kopią zapisu art. 3 ust. 4 u.p.o.o.
3. **Dowódcy rodzajów SZ.** Zapisy te to kopia tekstu art. 3 ust. 4a u.p.o.o.

Stanowisko Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych zostało utworzone z dniem 1.01.2014 r. na podstawie ustawy z 21.06.2013 r. o zmianie ustawy o urzędzie Ministra Obrony Narodowej oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 852). Dowódca Generalny podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej. Dowódca Generalny jest dowódcą rodzajów sił zbrojnych, którego zadania, obowiązki i uprawnienia zostały określone w ustawie o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznikom i organizacjom międzynarodowym, w ustawie z 4.09.2008 r. o ochronie żeglugi i portów morskich (Dz.U. z 2019 r. poz. 692 ze zm.) oraz w ustawie o obronie Ojczyzny.

Stanowisko Dowódcy Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych zostało utworzone z dniem 1.01.2014 r. na podstawie ww. ustawy o zmianie ustawy o urzędzie Ministra Obrony Narodowej oraz niektórych innych ustaw z 21.06.2013 r. Dowódca Operacyjny podlega bezpośrednio Ministrowi Obrony Narodowej. Dowódca Operacyjny jest dowódcą Rodzaju

⁸ Na podstawie: H. Królikowski, *Geneza i rozwój polskich operacji oraz sił specjalnych*, Warszawa 2013.

⁹ Na podstawie: *Wojska Obrony Terytorialnej*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/wojska-obrony-terytorialnej> (dostęp: 3.10.2022 r.); *Wojska Obrony Terytorialnej*, <https://www.wojsko-polskie.pl/wojska-obrony-terytorialnej/> (dostęp: 3.10.2022 r.).

Sił Zbrojnych RP, którego zadania, obowiązki i uprawnienia zostały określone w ustawie o zasadach pobytu wojsk obcych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, zasadach ich przemieszczania się przez to terytorium oraz zasadach udzielania pomocy wojskom sojusznikom i organizacjom międzynarodowym, ustawie o bezpieczeństwie morskim oraz w ustawie o obronie Ojczyzny.

4. **Żandarmeria Wojskowa.** Żandarmeria Wojskowa została sformowana z dniem 1.09.1990 r. na podstawie rozkazu nr Pf-42/Org. Ministra Obrony Narodowej z 18.04.1990 r. i zarządzenia nr 062/Org. Szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego z 15.06.1990 r. Na bazie rozformowywanych organów prewencyjno-porządkowych Wojskowej Służby Wewnętrznej utworzone zostały terenowe jednostki organizacyjne ŻW (oddziały, wydziały i placówki), a organem dowodzącym została Komenda Główna ŻW. W dniu 24.08.2001 r. Sejm RP uchwalił ustawę o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych. Ustawa weszła w życie z dniem 1.01.2002 r.
5. **Wojska Obrony Cyberprzestrzeni.** Wojska Obrony Cyberprzestrzeni są specjalistycznym komponentem SZ RP utworzonym 8.02.2022 r. przez Ministra Obrony Narodowej. Dzień utworzenia, 8 lutego, jest symboliczny, ponieważ wtedy przypada Dzień Bezpiecznego Internetu. Nowy rodzaj wojska ma się zajmować cyberbezpieczeństwem RP w wymiarze militarnym.
6. **SKW i SWW.** Tekst art. 15 ust. 5 i 6 u.o.O. został przeniesiony z art. 3 ust. 8 i 9 u.p.o.o. Zgodnie z zapisami art. 3 u.SKW:
 - „1. Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, zwany dalej «Szefem SKW», i Szef Służby Wywiadu Wojskowego, zwany dalej «Szefem SWW», są centralnymi organami administracji rządowej, działającymi odpowiednio przy pomocy SKW i SWW, będącymi urzędami administracji rządowej.
 2. Szef SKW oraz Szef SWW podlegają Ministrowi Obrony Narodowej, z zastrzeżeniem określonych w ustawie uprawnień Prezesa Rady Ministrów lub Ministra Koordynatora Służb Specjalnych, w przypadku jego powołania.
 3. Działalność Szefa SKW oraz Szefa SWW podlega kontroli Sejmu”.

Art. 16. [Garnizony]

1. Jednostki wojskowe i ich związki organizacyjne są rozmieszczone w garnizonach.
2. Minister Obrony Narodowej powierza pełnienie funkcji dowódcy garnizonu żołnierzowi zawodowemu zajmującemu stanowisko służbowe w tym garnizonie, a także zwalnia z tej funkcji.
3. Minister Obrony Narodowej, w drodze rozporządzenia, tworzy, przekształca i znosi garnizony, określa zadania ich dowódców oraz ich siedziby i właściwość terytorialną, z uwzględnieniem podziału terytorialnego państwa.

Zapisy art. 16 u.o.O. to kopia tekstu art. 3a u.p.o.o. Garnizon to określenie grupy wojsk stacjonujących w określonym miejscu, dawniej – żeby tego miejsca pilnować i bronić, obecnie – najczęściej, żeby używać go jako bazy. Garnizon obejmuje więc żołnierzy (oddziały wojskowe), pracowników wojska oraz infrastrukturę w jednej lub kilku miejscowościach. Kwestie określone w tym przepisie szczegółowo reguluje rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 10.08.2022 r. w sprawie utworzenia, przekształcenia i zniesienia garnizonów oraz określenia zadań, siedzib i terytorialnego zasięgu właściwości ich dowódców (Dz.U. poz. 1868).

Art. 17. [Wojskowy system telekomunikacyjny]

1. Nadzorowanie i koordynowanie całokształtu zagadnień związanych z:

1) **rozwojem, organizacją, funkcjonowaniem oraz rozbudową i modernizacją systemu telekomunikacyjnego zapewniającego wykonywanie działalności telekomunikacyjnej na potrzeby:**

a) **komórek organizacyjnych i jednostek organizacyjnych, w tym również jednostek wojskowych w czasie ich użycia lub pobytu poza granicami państwa,**

b) **jednostek organizacyjnych sił zbrojnych państw obcych i jednostek organizacyjnych innych zagranicznych organów państwowych, przebywających czasowo na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie umów, których Rzeczpospolita Polska jest stroną – w przypadku posiadania możliwości technicznych,**

2) **wykorzystywaniem sieci telekomunikacyjnych przedsiębiorców telekomunikacyjnych – na potrzeby tego systemu, zwanego dalej „wojskowym systemem telekomunikacyjnym”**

– należy do organizatora wojskowego systemu telekomunikacyjnego.

2. Organizatora wojskowego systemu telekomunikacyjnego wskazuje Minister Obrony Narodowej.

3. Wykonywanie działalności telekomunikacyjnej w wojskowym systemie telekomunikacyjnym polega na eksploatacji urządzeń i linii telekomunikacyjnych, a także udostępnianiu w wojskowym systemie telekomunikacyjnym usług telekomunikacyjnych dostarczanych przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych. Wykonywanie działalności telekomunikacyjnej w wojskowym systemie telekomunikacyjnym nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu przepisów o podejmowaniu, wykonywaniu i zakończeniu takiej działalności.

4. Wojskowy system telekomunikacyjny nie stanowi elementu publicznej sieci telekomunikacyjnej.

5. Organizator wojskowego systemu telekomunikacyjnego współpracuje z przedsiębiorcami telekomunikacyjnymi oraz użytkownikami rządowymi prowadzącymi działalność telekomunikacyjną na potrzeby własne, z wykorzystaniem posiadanej infrastruktury telekomunikacyjnej – na podstawie umów i porozumień.

6. Wojskowy system telekomunikacyjny, w przypadku posiadania możliwości technicznych, może być wykorzystywany przez:

- 1) organizacje społeczne i kombatanckie, współpracujące z komórkami organizacyjnymi i jednostkami organizacyjnymi w zakresie obronności państwa,
- 2) organy administracji publicznej w celu umożliwienia współpracy w zakresie obronności lub bezpieczeństwa państwa, w sytuacjach szczególnych zagrożeń, w tym wojny, kryzysów oraz zwalczania klęsk żywiołowych

– na wniosek tych podmiotów.

7. Organizator wojskowego systemu telekomunikacyjnego w celu zapewnienia ciągłości działalności wojskowego systemu telekomunikacyjnego występuje do Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej o przekazanie danych dotyczących infrastruktury telekomunikacyjnej eksploatowanej lub używanej przez przedsiębiorców telekomunikacyjnych, niezbędnej do przygotowania systemów łączności na potrzeby obronne państwa, w tym systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w celu przeprowadzenia analizy potrzeb, warunków i sposobów udostępniania usług telekomunikacyjnych na rzecz obronności państwa, w tym realizacji zadań wynikających z obowiązku państwa-gospodarza (Host-Nation Support – HNS).

8. Podczas używania urządzeń radiowych komórki organizacyjne i jednostki organizacyjne oraz jednostki organizacyjne sił zbrojnych państw obcych i jednostki organizacyjne innych zagranicznych organów państwowych, o których mowa w ust. 1:

- 1) wykorzystują częstotliwości lub zakresy częstotliwości uzgodnione i przydzielone przez jednostkę organizacyjną właściwą w sprawach zarządzania częstotliwościami;
- 2) stosują się do wymagań eksploatacyjnych urządzeń lub systemu, w którym działają urządzenia.

9. Organizator wojskowego systemu telekomunikacyjnego, na podstawie wymagań technicznych i organizacyjnych Służby Kontrwywiadu Wojskowego, może zapewniać techniczne i organizacyjne warunki:

- 1) realizacji przez Służbę Kontrwywiadu Wojskowego czynności określonych w art. 31 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Służbie Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służbie Wywiadu Wojskowego (Dz. U. z 2022 r. poz. 502 i 655);
- 2) kontroli i utrwalania treści rozmów, o których mowa w art. 237 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2022 r. poz. 1375).

10. Organizator wojskowego systemu telekomunikacyjnego zapewnia warunki, o których mowa w ust. 1, przez przygotowanie, uruchomienie i eksploatację systemów technicznych.

11. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze rozporządzenia, sposób działania wojskowego systemu telekomunikacyjnego, uwzględniając konieczność zapewnienia prawidłowej realizacji zadań przez organizatora wojskowego systemu telekomunikacyjnego.

1. **Nadzorowanie i koordynowanie wojskowego systemu telekomunikacyjnego.** Artykuł 17 u.o.O. przenosi do ustawy o obronie Ojczyzny kwestie, które były wcześniej regulowane poprzez rozporządzenia (np. rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 12.10.2005 r. w sprawie szczegółowych warunków wykonywania działalności telekomunikacyjnej, Dz.U. poz. 1669) oraz decyzje Ministra Obrony Narodowej (np. decyzja nr 118/MON Ministra Obrony Narodowej z 2.08.2019 r. w sprawie organizatora wojskowego systemu telekomunikacyjnego, Dz.Urz. MON poz. 146).
2. **Zapewnienie możliwości realizacji zadań SKW przez organizatora wojskowego systemu telekomunikacyjnego.** Przepis art. 17 ust. 9 dotyczy tego, że w przypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli mogłoby to spowodować utratę informacji lub zatarcie albo zniszczenie dowodów przestępstwa, Szef SKW może zarządzić, po uzyskaniu pisemnej zgody Prokuratora Generalnego, kontrolę operacyjną, zwracając się jednocześnie do Wojskowego Sądu Okręgowego w Warszawie (czyli sądu, o którym mowa w art. 31 ust. 2 u.SKW), z wnioskiem o wydanie postanowienia w tej sprawie.
3. **Kontrola operacyjna.** Kontrola operacyjna prowadzona jest niejawnie i polega m.in. na uzyskiwaniu i utrwalaniu treści korespondencji, w tym korespondencji prowadzonej za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

Wymieniony w art. 17 ust. 9 pkt 2 art. 237 k.p.k. ma następujące brzmienie:

„§ 1. Po wszczęciu postępowania sąd na wniosek prokuratora może zarządzić kontrolę i utrwalanie treści rozmów telefonicznych w celu wykrycia i uzyskania dowodów dla toczącego się postępowania lub zapobieżenia popełnieniu nowego przestępstwa.

§ 2. W wypadkach niecierpiących zwłoki kontrolę i utrwalanie treści rozmów telefonicznych może zarządzić prokurator, który jest obowiązany zwrócić się w terminie 3 dni do sądu z wnioskiem o zatwierdzenie postanowienia. Sąd wydaje postanowienie w przedmiocie wniosku w terminie 5 dni na posiedzeniu bez udziału stron. W wypadku niezatwierdzenia postanowienia prokuratora sąd w postanowieniu wydanym w przedmiocie wniosku zarządza zniszczenie wszystkich utrwalonych zapisów. Zaskarżenie postanowienia wstrzymuje jego wykonanie.

§ 3. Kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych są dopuszczalne tylko wtedy, gdy toczące się postępowanie lub uzasadniona obawa popełnienia nowego przestępstwa dotyczy:

- 1) zabójstwa;
- 2) narażenia na niebezpieczeństwo powszechne lub spowodowania katastrofy;
- 3) handlu ludźmi;
- 4) uprowadzenia osoby;
- 5) wymuszania okupu;
- 6) uprowadzenia statku powietrznego lub wodnego;
- 7) rozboju, kradzieży rozbójniczej lub wymuszenia rozbójniczego;

- 8) zamachu na niepodległość lub integralność państwa;
- 9) zamachu na konstytucyjny ustroj państwa lub jego naczelne organy, albo na jednostkę Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 10) szpiegostwa lub ujawnienia informacji niejawnych o klauzuli tajności «tajne» lub «ściśle tajne»;
- 11) gromadzenia broni, materiałów wybuchowych lub radioaktywnych;
- 12) fałszowania oraz obrotu fałszywymi pieniędzmi, środkami lub instrumentami płatniczymi albo zbywalnymi dokumentami uprawniającymi do otrzymania sumy pieniężnej, towaru, ładunku albo wygranej rzeczowej albo zawierającymi obowiązek wpłaty kapitału, odsetek, udziału w zyskach lub stwierdzenie uczestnictwa w spółce;
- 12a) podrabiania lub przerabiania faktur lub używania faktur podrobionych lub przerobionych w zakresie okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym oraz wystawiania i używania faktur poświadczających nieprawdę co do okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie dla określenia wysokości należności publicznoprawnej lub jej zwrotu albo zwrotu innej należności o charakterze podatkowym;
- 13) wytwarzania, przetwarzania, obrotu i przemytu środków odurzających, prekursorów, środków zastępczych lub substancji psychotropowych;
- 14) zorganizowanej grupy przestępczej;
- 15) mienia znacznej wartości;
- 16) użycia przemocy lub groźby bezprawnej w związku z postępowaniem karnym;
- 16a) składania fałszywych zeznań oraz przedstawienia przez biegłego, rzeczoznawcę lub tłumacza fałszywej opinii, ekspertyzy lub tłumaczenia;
- 16b) fałszywego oskarżenia innej osoby o popełnienie przestępstwa, przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego;
- 16c) tworzenia fałszywych dowodów lub innych podstępnych zabiegów, kierujących przeciwko innej osobie ściganie o przestępstwo, przestępstwo skarbowe lub wykroczenie skarbowe albo podejmowania takich zabiegów w toku postępowania;
- 16d) zatajenia dowodów niewinności osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa, przestępstwa skarbowego lub wykroczenia skarbowego;
- 16e) zawiadomienia organu powołanego do ścigania o niepopelnionym przestępstwie lub przestępstwie skarbowym;
- 16f) poplecznictwa;
- 16g) niezawiadomienia o przestępstwie;
- 17) łapownictwa i płatnej protekcji;
- 18) stręczycielstwa, kuplerstwa i sutenerstwa;
- 19) przestępstw określonych w rozdziale XVI ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444 i 1517) oraz w art. 5–8 Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, sporządzonego w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r. (Dz.U. z 2003 r. poz. 708 oraz z 2018 r. poz. 1753), zwanego dalej «Statutem».

§ 3a. Kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych są dopuszczalne również w celu ujawnienia mienia zagrożonego przypadkiem, o którym mowa w art. 45 § 2 Kodeksu karnego albo art. 33 § 2 Kodeksu karnego skarbowego.

§ 4. Kontrola i utrwalanie treści rozmów telefonicznych są dopuszczalne w stosunku do osoby podejrzanej, oskarżonego oraz w stosunku do pokrzywdzonego lub innej osoby, z którą może się kontaktować oskarżony albo która może mieć związek ze sprawcą lub z grożącym przestępstwem.

§ 5. Urzędy i instytucje prowadzące działalność telekomunikacyjną oraz przedsiębiorca telekomunikacyjny w rozumieniu ustawy z dnia 16 lipca 2004 r. – Prawo telekomunikacyjne, obowiązani są umożliwić wykonanie postanowienia sądu lub prokuratora w zakresie przeprowadzenia kontroli rozmów telefonicznych oraz zapewnić rejestrowanie faktu przeprowadzenia takiej kontroli.

§ 6. Prawo odtwarzania zapisów ma sąd lub prokurator, a w wypadkach niecierpiących zwłoki, za zgodą sądu lub prokuratora, także Policja.

§ 7. Prawo zapoznawania się z rejestrem przeprowadzonych kontroli rozmów telefonicznych ma sąd, a w postępowaniu przygotowawczym – prokurator”.

4. **Rozporządzenie regulujące sposób działania wojskowego systemu telekomunikacyjnego.** Aktem wykonawczym dotyczącym kwestii systemu telekomunikacyjnego jest rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z 20.04.2022 r. w sprawie działania wojskowego systemu telekomunikacyjnego (Dz.U. poz. 870).

Art. 18. [Stanowiska służbowe dla żołnierzy i pracowników resortu obrony narodowej]

W jednostce wojskowej tworzy się stanowiska służbowe dla żołnierzy i pracowników resortu obrony narodowej.

Stanowiska służbowe dla żołnierzy i pracowników resortu obrony narodowej czasu wojny i czasu pokoju określone są w etacie jednostki wojskowej. Każda zmiana w postaci utworzenia lub likwidacji stanowiska służbowego wiąże się więc z koniecznością zmiany etatu.

Żołnierze mogą pełnić służbę wojskową w jednostce wojskowej na stanowisku służbowym lub w dyspozycji, pracownicy – tylko na stanowisku służbowym.

Art. 19. [Przeniesienie pracownika resortu obrony narodowej do innej jednostki]

1. Pracownika resortu obrony narodowej można przenieść do innej jednostki wojskowej, jednostki organizacyjnej albo do urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej.

2. Przeniesienie, o którym mowa w ust. 1, następuje na wniosek pracownika albo za jego pisemną zgodą, w drodze porozumienia między pracodawcami.
3. Pracownik przeniesiony w trybie, o którym mowa w ust. 1, do urzędu obsługującego Ministra Obrony Narodowej staje się członkiem korpusu służby cywilnej.
4. Do okresu zatrudnienia pracownika, o którym mowa w ust. 1, od którego są uzależnione uprawnienia u nowego pracodawcy, wlicza się staż pracy u dotychczasowego pracodawcy.
5. Pracownik resortu obrony narodowej, który był zatrudniony w resorcie obrony narodowej przez co najmniej 5 lat, korzysta z pierwszeństwa w zatrudnieniu w administracji publicznej na stanowiskach związanych z obronnością kraju.

1. **Pracownicy urzędów państwowych.** Warto przypomnieć, że niektórzy pracownicy resortu obrony narodowej mają status pracowników urzędów państwowych, których sytuację prawną kształtuje ustawa o pracownikach urzędów państwowych. Przewiduje ona w art. 10 ust. 2, że urzędnika państwowego można, na jego wniosek lub za jego zgodą, przenieść do pracy w innym urzędzie w tej samej lub innej miejscowości. Przeniesienia dokonuje kierownik urzędu, w którym urzędnik ten ma być zatrudniony, w porozumieniu z kierownikiem urzędu dotychczas zatrudniającego urzędnika.

Relacja pomiędzy przepisami art. 10 ust. 2 u.p.u.p. a art. 19 ust. 1 u.o.O. nie została określona, wydaje się jednak, że ustawa o pracownikach urzędów państwowych stanowi *lex specialis* w stosunku do ustawy o obronie Ojczyzny.

2. **Korpus Służby Cywilnej.** Korpus służby cywilnej stanowią pracownicy zatrudnieni na następujących stanowiskach urzędniczych: wyższych stanowiskach w służbie cywilnej, stanowiskach średniego szczebla zarządzania, stanowiskach koordynujących, samodzielnych, specjalistycznych oraz wspomagających.

Członek korpusu służby cywilnej to osoba, która jest pracownikiem służby cywilnej, urzędnikiem służby cywilnej lub jest zatrudniona na wyższym stanowisku w służbie cywilnej.

Pracownik służby cywilnej to osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o służbie cywilnej.

Urzędnik służby cywilnej to osoba zatrudniona na podstawie mianowania, zgodnie z zasadami określonymi w ustawie o służbie cywilnej.

Osoba zajmująca wyższe stanowisko w służbie cywilnej to osoba zatrudniona na podstawie powołania w służbie cywilnej¹⁰.

Funkcjonowanie korpusu służby cywilnej reguluje ustawa o służbie cywilnej.

¹⁰ Podstawowe informacje, <https://www.gov.pl/web/sluzbacywilna/podstawowe-informacje> (dostęp: 3.10.2022 r.).

3. **Pierwszeństwo w zatrudnieniu w administracji publicznej na stanowiskach związanych z obronnością kraju.** We wcześniej obowiązujących regulacjach, tj. ustawie o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych, pierwszeństwo w zatrudnieniu w administracji publicznej na stanowiskach związanych z obronnością kraju miał żołnierz zwolniony z zawodowej służby wojskowej¹¹, który pełnił zawodową służbę wojskową co najmniej przez dziesięć lat, ze względu na szczególny charakter wykształcenia, doświadczenia wojskowego i wiedzy specjalistycznej.

Art. 20. [Dowódca Generalny]

1. Dowódca Generalny jest właściwy w zakresie dowodzenia jednostkami wojskowymi i związkami organizacyjnymi Sił Zbrojnych, z wyłączeniem jednostek wojskowych lub związków organizacyjnych Sił Zbrojnych:

- 1) bezpośrednio podległych Ministrowi Obrony Narodowej;
- 2) bezpośrednio podporządkowanych Szefowi Sztabu Generalnego Wojska Polskiego;
- 3) podporządkowanych Dowódcy Operacyjnemu;
- 4) podporządkowanych Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej;
- 5) podporządkowanych Dowódcy Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni;
- 6) podporządkowanych innym organom lub podmiotom.

2. Do zakresu działania Dowódcy Generalnego należy w szczególności:

- 1) realizacja programu rozwoju Sił Zbrojnych;
- 2) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych;
- 3) organizowanie mobilizacyjnego rozwinięcia wojsk;
- 4) szkolenie rezerw osobowych na potrzeby użycia w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny oraz utrzymywanie ich w gotowości do tego użycia;
- 5) realizacja zadań dotyczących logistyki wojskowej w jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych;
- 6) współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
- 7) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli w podległych jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w przepisach ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224).

3. Dowódca Generalny wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, zwanego dalej „Dowództwem Generalnym”.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Generalnego.

¹¹ Z powodu, o którym mowa w art. 111 pkt 3, 8, pkt 9 lit. b i pkt 10 oraz art. 112 ust. 1 pkt 3–5 u.s.w.ż.z.

Art. 21. [Dowódca Operacyjny]

1. Dowódca Operacyjny jest właściwy w zakresie dowodzenia operacyjnego częścią Sił Zbrojnych podporządkowaną mu na podstawie decyzji Ministra Obrony Narodowej.
2. Do zakresu działania Dowódcy Operacyjnego należy w szczególności:
 - 1) wykonywanie zadań Ministra Obrony Narodowej w zakresie ochrony granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej w czasie pokoju, w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny;
 - 2) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia organów dowodzenia Sił Zbrojnych, zgodnie z wojennym systemem dowodzenia, a także zapewnienie ich współdziałania z dowództwami jednostek wojskowych i związków organizacyjnych, które mają zostać podporządkowane tym organom;
 - 3) określanie wymagań dla Sił Zbrojnych w zakresie planowania operacyjnego oraz programowania rozwoju Sił Zbrojnych;
 - 4) przygotowanie stanowiska dowodzenia Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
 - 5) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli w podległych jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w przepisach ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej;
 - 6) przewodniczenie Radzie SAR, o której mowa w art. 121 ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim (Dz. U. z 2022 r. poz. 515 i 1604).
3. Dowódca Operacyjny wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, zwanego dalej „Dowództwem Operacyjnym”.
4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Operacyjnego.

Art. 22. [Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej]

1. Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej jest właściwy w zakresie dowodzenia jednostkami wojskowymi i związkami organizacyjnymi jemu podległymi.
2. Do zakresu działania Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej należy w szczególności:
 - 1) realizacja programu rozwoju Sił Zbrojnych;
 - 2) planowanie, organizowanie i prowadzenie szkolenia podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych;
 - 3) planowanie oraz organizowanie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz użycia Wojsk Obrony Terytorialnej;
 - 4) szkolenie rezerw osobowych na potrzeby użycia w sytuacji kryzysowej lub w czasie wojny oraz utrzymywania ich w gotowości do tego użycia;
 - 5) przygotowanie sił i środków Wojsk Obrony Terytorialnej do działań bojowych;
 - 6) planowanie, koordynacja i wykonywanie zadań związanych z udziałem oddziałów i pododdziałów Sił Zbrojnych w zwalczaniu klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków, działań w zakresie ochrony mienia, akcjach poszukiwawczych oraz

- akcjach ratowania lub ochrony zdrowia i życia ludzkiego, a także udziału w realizacji zadań z zakresu zarządzania kryzysowego;
- 7) współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
 - 8) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli w podległych jednostkach wojskowych i związkach organizacyjnych, na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej.
3. Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej.
4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Wojsk Obrony Terytorialnej.

Art. 23. [Dowódca Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni]

1. Dowódca Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni jest właściwy w zakresie dowodzenia jednostkami wojskowymi i związkami organizacyjnymi Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni i podlega:
 - 1) Ministrowi Obrony Narodowej do czasu mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
 - 2) Naczelnemu Dowódcy Sił Zbrojnych z chwilą jego mianowania i przejęcia przez niego dowodzenia Siłami Zbrojnymi.
2. Do zakresu działania Dowódcy Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni należy w szczególności:
 - 1) realizacja programu rozwoju Sił Zbrojnych;
 - 2) programowanie, planowanie, organizowanie, prowadzenie oraz nadzorowanie prowadzenia szkoleń będących we właściwości Dowódcy Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni na rzecz podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych, komórek organizacyjnych i jednostek organizacyjnych, a także instytucji, organów i podmiotów, na podstawie zawartych porozumień;
 - 3) planowanie oraz organizowanie mobilizacyjnego i operacyjnego rozwinięcia oraz użycia Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni;
 - 4) budowa, utrzymanie oraz ochrona infrastruktury, a także ochrona informacji w cyberprzestrzeni;
 - 5) prowadzenie działań i operacji w cyberprzestrzeni;
 - 6) zapewnienie wsparcia operacji militarnych prowadzonych przez Siły Zbrojne oraz operacji w układzie sojuszniczym i koalicyjnym;
 - 7) współpraca z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
 - 8) zarządzanie i przeprowadzanie kontroli podległych jednostek wojskowych i związków organizacyjnych na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej.

3. Dowódca Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni wykonuje swoje zadania przy pomocy Dowództwa Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni.

4. Minister Obrony Narodowej określi, w drodze zarządzenia niepodlegającego ogłoszeniu, szczegółowy zakres działania, siedzibę i strukturę organizacyjną Dowództwa Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni oraz jednostek bezpośrednio podporządkowanych.

- 1. System kierowania i dowodzenia.** Artykuły 20, 21, 22 i 23 komentowanej ustawy dotyczą umiejscowienia i zakresu działania Dowódcy Generalnego Rodzajów Sił Zbrojnych, Dowódcy Operacyjnego Rodzajów Sił Zbrojnych, Dowódcy Wojsk Obrony Terytorialnej oraz Dowódcy Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni w systemie kierowania i dowodzenia SZ RP. System kierowania i dowodzenia SZ RP, wprowadzony 1.01.2014 r., nie spełnił wszystkich oczekiwań. Dlatego przez Prezydenta RP i rząd zostały podjęte prace celem przeprowadzenia w nim zmian. Punktem wyjścia do dyskusji była koncepcja systemu kierowania i dowodzenia SZ RP przedstawiona w maju 2017 r. w *Koncepcji obronnej Rzeczypospolitej Polskiej*¹², powstała w wyniku prac Strategicznego Przeglądu Obronnego zainicjowanych w lipcu 2016 r. Prezydent RP wskazał na konieczność wzmocnienia roli Szefa Sztabu Generalnego WP oraz przywrócenia poszczególnych dowództw rodzajów Sił Zbrojnych. Wyraził także oczekiwanie, że nowy system kierowania i dowodzenia powinien zapewnić zdolności do prowadzenia działań połączonych oraz będzie kompatybilny ze strukturą dowodzenia NATO. Kluczowe powinno być także rozdzielenie zadań o charakterze polityczno-strategicznym od zadań związanych z bezpośrednim dowodzeniem operacją obronną. W lutym 2018 r., w ślad za uzgodnieniami między Prezydentem RP a Ministrem Obrony Narodowej, powołany został wspólny zespół roboczy, w skład którego weszli przedstawiciele Ministerstwa Obrony Narodowej oraz Biura Bezpieczeństwa Narodowego. Jego celem było przygotowanie rozwiązań w systemie kierowania i dowodzenia opierających się na doświadczeniach, analizach i rekomendacjach zarówno strony prezydenckiej, jak i rządowej. Mając na uwadze podział kompetencji dotyczących zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi oraz kierowania obroną państwa, prowadzenie prac w ścisłej współpracy, porozumieniu oraz przy uwzględnieniu stanowisk wszystkich odpowiedzialnych w tym obszarze instytucji bezpośrednio przekłada się na usprawnienie mechanizmów współdziałania w sytuacjach ewentualnego kryzysu i zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa¹³. Ostatecznie zmiany w prawie, które uprościły system kierowania SZ RP, a także wyeliminowały dotychczasowy, oceniany jako dysfunkcyjny, system, zostały wprowadzone ustawą z 4.10.2018 r. o zmianie ustawy o urzędzie Ministra Obrony Narodowej oraz ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. poz. 2182), która została przygotowana w MON. Rozwiązania zakładały konsolidację funkcji planowania, przygotowania, użycia i zabezpieczenia Sił Zbrojnych RP, a także stworzenie takich

¹² *Koncepcja obronna kraju*, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/koncepcja-obronna-krajuu> (dostęp: 3.10.2022 r.).

¹³ P. Soloch, *Nowy system kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP. Obrona terytorium i współdziałanie z NATO*, „Bezpieczeństwo Narodowe. Kierowanie i dowodzenie siłami zbrojnymi” 2018/41, s. 15–19.

warunków i struktur organizacyjnych na czas pokoju, które będą maksymalnie zbliżone do tych przygotowanych na czas wojny. Przewidywały również skrócenie czasochłonnego procesu transformacji struktur kierowania i dowodzenia z czasu pokoju na czas wojny, wprowadzenie jednolitości w podziale kompetencji i zadań oraz klarowne rozgraniczenie poziomów dowodzenia. Oceniano, że system kierowania i dowodzenia wprowadzony w styczniu 2014 r. uniemożliwił skuteczny rozwój polskiego wojska i spowodował konieczność reorganizacji, dlatego głównym celem wprowadzanej reformy systemu kierowania i dowodzenia było wyeliminowanie chaosu kompetencyjnego i wprowadzenie jednoosobowej odpowiedzialności za dowodzenie. W nowym systemie została wzmocniona rola i rozszerzone kompetencje szefa Sztabu Generalnego Wojska Polskiego. Wprowadzone zmiany dostosowywały struktury dowodzenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej do modelu obowiązującego w NATO. Szefowi Sztabu Generalnego podlegają Dowódca Generalny i Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych, a także Szef Inspektoratu Wsparcia. Dowódca Wojsk Obrony Terytorialnej do czasu osiągnięcia pełnej zdolności do działania przez Wojska Obrony Terytorialnej będzie bezpośrednio podlegał Ministrowi Obrony Narodowej. Zapewni to dalszy rozwój Wojsk Obrony Terytorialnej i ich pełne zintegrowanie z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych na poziomie strategicznym i operacyjnym. Kształt reformy systemu kierowania i dowodzenia w SZ RP został uzgodniony pomiędzy Ministerstwem Obrony Narodowej a Biurem Bezpieczeństwa Narodowego¹⁴. Przyjęta 4.10.2018 r. nowelizacja ustaw o urzędzie Ministra Obrony Narodowej oraz o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej nie zawierała jeszcze zapisów dotyczących Dowódcy Komponentu Wojsk Obrony Cyberprzestrzeni.

2. Rada SAR. Funkcjonowanie Rady SAR reguluje art. 121 u.b.m., gdzie:

- „1. Przy ministrze właściwym do spraw gospodarki morskiej działa rada, będąca jego organem opiniodawczo-doradczym w sprawach związanych z poszukiwaniem i ratowaniem życia na morzu oraz zwalczaniem zagrożeń i zanieczyszczeń środowiska morskiego, zwana dalej «Radą SAR».
2. W skład Rady SAR wchodzi przedstawiciele jednostek organizacyjnych wymienionych w art. 118 ust. 1, przedstawiciel ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej, przedstawiciel ministra właściwego do spraw administracji publicznej, Przewodniczący Państwowej Komisji Badania Wypadków Morskich oraz dyrektor Służby SAR.
3. Członków Rady SAR, z wyjątkiem przewodniczącego, powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw gospodarki morskiej w porozumieniu z właściwymi ministrami.
4. Radzie SAR przewodniczy Dowódca Operacyjny Rodzajów Sił Zbrojnych.
5. Organizację i tryb działania Rady SAR określa regulamin ustalony przez ministra właściwego do spraw gospodarki morskiej.

¹⁴ Sejm uchwalił reformę systemu kierowania i dowodzenia Siłami Zbrojnymi RP, <https://www.gov.pl/web/obrona-narodowa/sejm-uchwalil-reforme-systemu-kierowania-i-dowodzenia-silami-zbrojnymi-rp> (dostęp: 3.10.2022 r.).

6. Do zadań Rady SAR należy:

- 1) opiniowanie propozycji rodzajów oraz ilości sił i środków przydatnych do akcji poszukiwawczych i ratowniczych podejmowanych we współdziałaniu ze Służbą SAR oraz opiniowanie projektów Planu SAR oraz krajowego planu zwalczania zagrożeń i zanieczyszczeń środowiska morskiego;
- 2) opiniowanie planów rozwoju Służby SAR;
- 3) inicjowanie przedsięwzięć zmierzających do podnoszenia efektywności działań Służby SAR.

7. Minister właściwy do spraw gospodarki morskiej zapewnia środki na prowadzenie działalności Rady SAR, w tym na jej obsługę administracyjną.”

DZIAŁ IV

Organy Obrony Narodowej

Art. 24. [Zadania Prezydenta RP]

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, stojąc na straży suwerenności i bezpieczeństwa państwa, nienaruszalności i niepodzielności jego terytorium:

- 1) przekazuje Radzie Ministrów rekomendacje do strategii bezpieczeństwa narodowego przed rozpoczęciem przez Radę Ministrów prac nad jej projektem;
- 2) zatwierdza, w drodze postanowienia, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, strategię bezpieczeństwa narodowego;
- 3) przekazuje Radzie Ministrów rekomendacje do przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) wydaje, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, w drodze postanowienia, Polityczno-Strategiczną Dyrektywę Obronną Rzeczypospolitej Polskiej oraz inne dokumenty wykonawcze do strategii bezpieczeństwa narodowego;
- 5) zatwierdza, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, plany krajowych ćwiczeń systemu obronnego, które są organizowane cyklicznie, nie rzadziej niż co 4 lata, przy udziale najwyższych władz państwowych, i kieruje ich przebiegiem;
- 6) postanawia, na wniosek Rady Ministrów, o wprowadzeniu albo zmianie określonego stanu gotowości obronnej państwa;
- 7) postanawia, w razie konieczności obrony państwa, na wniosek Rady Ministrów, o dniu, w którym rozpoczyna się czas wojny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz postanawia w tym samym trybie o dniu, w którym kończy się czas wojny na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 8) kieruje obroną państwa, we współdziałaniu z Radą Ministrów, z chwilą mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i przejęcia przez niego dowodzenia;
- 9) może zwracać się do wszystkich organów władzy publicznej, administracji rządowej i samorządowej, przedsiębiorców, kierowników innych jednostek organizacyjnych oraz organizacji społecznych o informacje mające znaczenie dla bezpieczeństwa i obronności państwa;

- 10) inicjuje i patronuje przedsięwzięciom ukierunkowanym na kształtowanie postaw patriotycznych i obronnych w społeczeństwie.
2. Postanowienia, o których mowa w ust. 1 pkt 7, niezwłocznie ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 9, są przekazywane bezzwłocznie.

Art. 25. [Zwierzchnictwo Prezydenta RP nad Siłami Zbrojnymi]

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, sprawując zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi, w szczególności:
 - 1) określa, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, główne kierunki rozwoju Sił Zbrojnych oraz ich przygotowań do obrony państwa;
 - 2) zatwierdza, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, w drodze postanowienia:
 - a) narodowe plany użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa,
 - b) organizację i zasady funkcjonowania wojennego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi;
 - 3) wskazuje, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, osobę przewidzianą do mianowania na stanowisko Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych;
 - 4) może uczestniczyć w odprawach kierowniczej kadry Ministerstwa Obrony Narodowej i Sił Zbrojnych.
2. Organem pomocniczym Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w procesie kierowania obroną państwa jest Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego.

Art. 26. [Biuro Bezpieczeństwa Narodowego]

1. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej wykonuje zadania w zakresie bezpieczeństwa i obronności przy pomocy Biura Bezpieczeństwa Narodowego.
2. Do pracowników Biura Bezpieczeństwa Narodowego stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 537, z 2021 r. poz. 2447 i 2448 oraz z 2022 r. poz. 1933). Przewidziane w tych przepisach uprawnienia właściwych organów przysługują odpowiednio Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej.
3. Biurem Bezpieczeństwa Narodowego kieruje sekretarz stanu wyznaczony przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.
4. Działalność Biura Bezpieczeństwa Narodowego jest finansowana ze środków budżetowych Kancelarii Prezydenta.
5. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określa organizację oraz zakres działania Biura Bezpieczeństwa Narodowego.
6. Prezes Rady Ministrów, przedstawiając wnioski, o których mowa w art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa, przekazuje Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, za pośrednictwem Szefa Biura Bezpieczeństwa Narodowego, informacje

dotyczące zakresu zadań jednostki wojskowej, systemu kierowania i dowodzenia jednostką wojskową oraz jej podporządkowania w okresie wykonywania zadań, uzbrojenia i sprzętu wojskowego oraz tras i czasu przemieszczania się jednostek wojskowych, w przypadku tranzytu.

Artykuły 24, 25 i 26 u.o.O. są konsekwencją zapisów art. 134 Konstytucji RP:

- „1. Prezydent Rzeczypospolitej jest najwyższym zwierzchnikiem Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.
2. W czasie pokoju Prezydent Rzeczypospolitej sprawuje zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi za pośrednictwem Ministra Obrony Narodowej.
3. Prezydent Rzeczypospolitej mianuje Szefa Sztabu Generalnego i dowódców rodzajów Sił Zbrojnych na czas określony. Czas trwania kadencji, tryb i warunki odwołania przed jej upływem określa ustawa.
4. Na czas wojny Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych. W tym samym trybie może on Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych odwołać. Kompetencje Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasady jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej określa ustawa.
5. Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Ministra Obrony Narodowej, nadaje określone w ustawach stopnie wojskowe.
6. Kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej, związane ze zwierzchnictwem nad Siłami Zbrojnymi, szczegółowo określa ustawa”.

Ustawą określającą kompetencje Prezydenta Rzeczypospolitej związane ze zwierzchnictwem nad Siłami Zbrojnymi jest ustawa o obronie Ojczyzny. W porównaniu do ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (art. 4a, 5 i 11) zapisy ustawy o obronie Ojczyzny dotyczące Prezydenta RP zostały „skonsolidowane”. Artykuły 24, 25 i 26 u.o.O. w znacznej części są kopią zapisów art. 4a, 5 i 11 u.p.o.o. Trzeba jednak wskazać, że ustawa o obronie Ojczyzny zawiera też w art. 24 ust. 1 pkt 1 i 3 nowe zapisy doprecyzowujące rolę Prezydenta RP w systemie obronnym państwa, które mówią o tym, że Prezydent RP przekazuje Radzie Ministrów rekomendacje do strategii bezpieczeństwa narodowego przed rozpoczęciem przez Radę Ministrów prac nad jej projektem oraz rekomendacje do przygotowań obronnych Rzeczypospolitej Polskiej. W wypadku rekomendacji do przygotowań obronnych RP chodzi o rekomendacje związane z przygotowaniem dokumentów wykonawczych do strategii bezpieczeństwa narodowego, głównie polityczno-strategicznej dyrektywy obronnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz planu reagowania obronnego Rzeczypospolitej Polskiej¹. Nowy jest też zapis art. 26 ust. 6 u.o.O., dotyczący wniosków i informacji kierowanych do Prezydenta RP, a dotyczących użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa.

¹ Do planu reagowania obronnego Rzeczypospolitej Polskiej odnosi się rozporządzenie Rady Ministrów z 15.06.2004 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach

Art. 27. [Zadania Rady Ministrów w zakresie obronności]

1. Zapewnianie bezpieczeństwa zewnętrznego państwa oraz sprawowanie ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju przez Radę Ministrów polega na:

- 1) opracowywaniu projektów strategii bezpieczeństwa narodowego;
- 2) planowaniu i realizacji przygotowań obronnych państwa zapewniających jego funkcjonowanie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny, w tym planowaniu przedsięwzięć gospodarczo-obronnych oraz zadań wykonywanych na rzecz Sił Zbrojnych i wojsk sojuszników;
- 3) przygotowywaniu systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, i warunków funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania;
- 4) utrzymywaniu stałej gotowości obronnej państwa, wnioskowaniu do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o jej podwyższanie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny oraz o jej obniżanie stosownie do zmniejszania stopnia zagrożenia;
- 5) określaniu obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz przygotowywaniu i prowadzeniu ich szczególnej ochrony;
- 6) przygotowaniu na potrzeby obronne państwa i utrzymywaniu w stałej gotowości jednolitych systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania;
- 7) przygotowaniu systemu stałych dyżurów na czas zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny;
- 8) określaniu zasad wykorzystania zasobów systemu ochrony zdrowia i infrastruktury technicznej państwa na potrzeby obronne, w tym sposobu zabezpieczania przestrzeni powietrznej i wód terytorialnych w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny;
- 9) zapewnianiu funkcjonowania systemu szkolenia obronnego w państwie;
- 10) prowadzeniu kontroli stanu przygotowań obronnych w państwie.

2. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) warunki i tryb planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa realizowanych przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego, sposób ich nakładania oraz właściwość organów w tych sprawach, w tym ujętych w planowaniu operacyjnym i programach obronnych,
- 2) organizację i tryb przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, oraz warunki funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania,

przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2020 r. poz. 1911 ze zm.).

- 3) stany gotowości obronnej państwa, ich rodzaje, warunki wprowadzania, zadania związane z podwyższaniem gotowości obronnej państwa i tryb ich realizacji, organizację i zadania w zakresie tworzenia systemu stałych dyżurów na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa oraz właściwość organów w tych sprawach,
 - 4) organizację i warunki przygotowania oraz sposób funkcjonowania systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwość organów w tych sprawach,
 - 5) warunki i sposób przygotowania i wykorzystania transportu morskiego, kolejowego, samochodowego, lotniczego, żeglugi śródlądowej oraz infrastruktury drogowej i kolejowej na potrzeby obronne państwa, a także ich ochrony w czasie wojny oraz właściwość organów w tych sprawach,
 - 6) warunki i sposób przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach,
 - 7) warunki i sposób przygotowania i wykorzystania podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach,
 - 8) organizację szkolenia obronnego w państwie, podmioty objęte tym szkoleniem, zadania w zakresie planowania i realizacji szkolenia obronnego oraz właściwość organów w tych sprawach,
 - 9) zakres i sposób prowadzenia przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego kontroli realizacji zadań obronnych wykonywanych przez ich jednostki organizacyjne i przedsiębiorców
- kierując się potrzebą zapewnienia zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności.
3. Do zadań Rady Ministrów wykonywanych w ramach zapewniania zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju należy również zapewnienie wsparcia przez państwo – gospodarza, polegającego na udzielaniu cywilnej i wojskowej pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym, które przebywają, wykonują zadania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przemieszczają się przez to terytorium, w ramach wypełniania zobowiązań międzynarodowych, na zasadach określonych w odrębnych przepisach.

Artykuł 27 u.o.O. jest konsekwencją zapisów art. 146 Konstytucji RP, gdzie możemy przeczytać, że w zakresie i na zasadach określonych w Konstytucji i ustawach Rada Ministrów w szczególności m.in.: zapewnia bezpieczeństwo wewnętrzne państwa oraz porządek publiczny, zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne państwa, sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju oraz określa corocznie liczbę obywateli powoływanych do czynnej służby wojskowej.

Zapisy art. 27 u.o.O. są w znacznej części kopią zapisów art. 6 u.p.o.o. Istnieją jednak pewne różnice. Ustęp 2 omawianego artykułu nie zawiera punktu dotyczącego określenia

przez RM w drodze rozporządzenia obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa i obronności państwa, ich kategorii, a także zadań w zakresie ich szczególnej ochrony oraz właściwości organów w tych sprawach – zapis ten znajdował się w art. 6 ust. 2 pkt 4 u.p.o.o. Przepis ten został przeniesiony do art. 617 u.o.O. Ukazało się też rozporządzenie w sprawie obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz ich szczególnej ochrony.

Wymienione w art. 27 ust. 2 pkt 2 u.o.O. przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym to planowanie, organizowanie i realizowanie przedsięwzięć zapewniających określonym organom władzy publicznej i jednostkom organizacyjnym oraz organom dowodzenia SZ RP wykonywanie zadań związanych z kierowaniem bezpieczeństwem narodowym w czasie pokoju, w razie wewnętrznego lub zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa narodowego, w tym w razie wystąpienia działań terrorystycznych lub innych szczególnych zdarzeń, a także w czasie wojny².

Kwestię stanów gotowości obronnej, o której mowa w art. 27 ust. 2 pkt 3 u.o.O., doprecyzowuje rozporządzenie w sprawie gotowości obronnej państwa. W lipcu 2022 r. został opracowany projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie gotowości obronnej państwa. Po wejściu w życie nowego rozporządzenia moc utraci poprzednie rozporządzenie Rady Ministrów z 21.09.2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa (Dz.U. Nr 219, poz. 2218). W projekcie rozporządzenia określono stany gotowości obronnej państwa, ich rodzaje i warunki wprowadzania, zadania związane z podwyższaniem gotowości obronnej państwa oraz tryb ich realizacji, organizację i zadania w zakresie tworzenia systemu stałych dyżurów na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa oraz właściwość organów w poszczególnych powyższych sprawach. W stosunku do obecnie obowiązującego prawa nowe rozporządzenie zmniejszy liczbę stanów gotowości obronnej państwa z trzech do dwóch:

- stan stałej gotowości obronnej państwa;
- stan pełnej gotowości obronnej państwa.

W rozporządzeniu w sprawie gotowości obronnej państwa z 2004 r. wyszczególniono trzy stany gotowości obronnej państwa:

- stan stałej gotowości obronnej państwa;
- stan gotowości obronnej państwa czasu kryzysu;
- stan gotowości obronnej państwa czasu wojny.

Proponowana redukcja ma na celu uproszczenie i ułatwienie procedur, w przypadku zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, wprowadzenia zadań przewidzianych w planie reagowania obronnego Rzeczypospolitej Polskiej. Stany te odnoszą się do

² Szerzej na ten temat zob. W. Kitler, *Przygotowanie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym RP: zadania i organizacja administracji rządowej szczebla centralnego*, „Wiedza Obronna” 2022/1, s. 11–34.

gotowości całego państwa i nie są tożsame ze stanami gotowości bojowej Sił Zbrojnych RP, które są określone w innych przepisach.

Stan stałej gotowości obronnej państwa utrzymuje się w czasie pokoju w celu przygotowania systemu obronnego państwa do reagowania na zewnętrzne zagrożenia bezpieczeństwa państwa. W tym czasie realizowane są zadania planistyczne, organizacyjne, szkoleniowe i kontrolne, mające na celu utrzymywanie w sprawności systemu obronnego państwa, w tym zapewnienie funkcjonowania systemu powiadamiania i alarmowania, oraz zadania przygotowawcze do podwyższenia gotowości obronnej państwa. W stanie stałej gotowości możliwe jest selektywne uruchamianie wybranych elementów systemu obronnego oraz przedsięwziąć przygotowawczych³.

Do art. 27 u.o.O. został też dodany ust. 3, dotyczący zadań Rady Ministrów wykonywanych w ramach zapewniania wsparcia przez państwo-gospodarza, polegającego na udzielaniu cywilnej i wojskowej pomocy wojskom sojusznicznym i organizacjom międzynarodowym, które przebywają, wykonują zadania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub przemieszczają się przez to terytorium, w ramach wypełniania zobowiązań międzynarodowych, na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Termin „państwo-gospodarz” dotyczy procedur współpracy pomiędzy państwami Sojuszu Północnoatlantyckiego. Wsparcie przez państwo-gospodarza (*host nation support* – HNS) jest cywilną i wojskową pomocą oferowaną przez państwo przyjmujące wobec sił znajdujących się lub przechodzących przez jego terytorium. Doktryna NATO definiuje HNS jako cywilną i wojskową pomoc świadczoną w czasie pokoju, w sytuacjach kryzysowych i podczas konfliktów przez państwo, na którego terytorium przemieszczają się (także w tranzycie) bądź są rozmieszczone lub działają siły NATO. Zakres realizowanych przedsięwzięć (pomocy) regulują zobowiązania wynikające z porozumień w ramach Sojuszu lub z dwustronnych czy wielostronnych umów zawartych między państwem-gospodarzem oraz organizacją NATO (dowódcami NATO) a państwem lub państwami wysyłającymi wojska. Celem HNS jest zatem zapewnienie dowódcy NATO oraz państwu wysyłającemu swe siły zaopatrzenia w formie materiałowej, instalacji i urządzeń oraz usług, włącznie z zapewnieniem bezpieczeństwa rejonu i wsparcia administracyjnego⁴. Na potrzebę ustawowych regulacji dotyczących kwestii HNS wskazywały wnioski wynikające z kontroli prowadzonych przez Najwyższą Izbę Kontroli⁵.

Kwestie wymienionych w art. 27 ust. 1 pkt 9 i ust 2 pkt 8 szkoleń obronnych reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z 31.10.2022 r. w sprawie szkolenia obronnego (Dz.U. poz. 2348)

³ Projekt rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie gotowości obronnej państwa, <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12364200/katalog/12911552#12911552> (dostęp: 29.09.2022 r.).

⁴ Ministerstwo Obrony Narodowej Sztab Generalny Wojska Polskiego, *Wsparcie przez państwo-gospodarza DD-4.5(B)*, Warszawa 2016; A. Miler, *Organizacja Host Nation Support*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2010/1, s. 111.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli, *Realizacja zadań wsparcia przez państwo-gospodarza w ramach zabezpieczenia ćwiczeń sił NATO na Terytorium Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2016, s. 3–4.

Art. 28. [Zadania Ministra Obrony Narodowej]

- 1. Minister Obrony Narodowej kieruje działem administracji rządowej obrona narodowa oraz jest organem, za którego pośrednictwem Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej sprawuje w czasie pokoju zwierzchnictwo nad Siłami Zbrojnymi.**
- 2. Minister Obrony Narodowej, realizując politykę Rady Ministrów w zakresie ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju i zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego państwa, kieruje obronnością kraju.**

Zapisy art. 28 u.o.O. definiują rolę Ministra Obrony Narodowej jako członka Rady Ministrów. Ustęp 1 art. 28 u.o.O. jest prawie jednobrzmiący z ust. 1 art. 1 u.u.MON.

Art. 29. [Przygotowania do pełnienia funkcji Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych]

- 1. Osoba, o której mowa w art. 25 ust. 1 pkt 3, przygotowuje się do realizacji zadań wynikających z kompetencji Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych, do czasu mianowania Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych lub wskazania przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej innej osoby przewidzianej do mianowania na to stanowisko.**
- 2. Przygotowania, o których mowa w ust. 1, obejmują w szczególności udział w strategicznych grach i ćwiczeniach obronnych, planowaniu użycia Sił Zbrojnych do obrony państwa oraz w przygotowywaniu wojennego systemu dowodzenia Siłami Zbrojnymi.**

W myśl art. 134 ust. 4 Konstytucji RP: „Na czas wojny Prezydent Rzeczypospolitej, na wniosek Prezesa Rady Ministrów, mianuje Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych. W tym samym trybie może on Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych odwołać. Kompetencje Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasady jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej określa ustawa”. Zapisy art. 29 u.o.O. są wprost przeniesieniem zapisów art. 5a u.p.o.o. Naczelny dowódca sił zbrojnych, zwany także w niektórych państwach naczelnym wodzem, to najwyższa funkcja wojskowa w siłach zbrojnych większości państw świata. Naczelny dowódca jest zwykle powoływany przez głowę państwa lub rząd do dowodzenia całością sił zbrojnych danego państwa w czasie wojny. Na stanowisko naczelnego dowódcy jest zwykle mianowany tzw. szef obrony (*chief of defence* – CHOD), który jest najwyższym rangą dowódcą sił zbrojnych danego państwa. Akronim CHOD jest powszechnie używany w NATO i Unii Europejskiej jako ogólny termin określający najwyższą krajową pozycję wojskową w państwach członkowskich NATO i UE. W 2018 r. postanowieniem Prezydenta RP⁶ Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego został wskazany jako osoba przewidziana do mianowania na stanowisko Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych.

⁶ Postanowienie nr 112.51.2018 Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 1.08.2018 r. o wskazaniu osoby przewidzianej do mianowania na stanowisko Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych (M.P. poz. 985).

Art. 30. [Zadania wojewody w zakresie obronności]

1. Kierowanie sprawami obronności w województwie należy do wojewody.
2. Wojewoda w ramach kierowania, o którym mowa w ust. 1, wykonuje zadania w zakresie i na zasadach określonych w ustawach, a w szczególności:
 - 1) określa szczegółowe kierunki działania dla kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży, organów administracji niezespolonej oraz jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań obronnych;
 - 2) kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z podwyższaniem gotowości obronnej państwa wykonywanych przez marszałków województw, starostów, wójtów (burmistrzów, prezydentów miast), przedsiębiorców oraz inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne mające swoją siedzibę na terenie województwa;
 - 3) koordynuje przedsięwzięcia niezbędne dla zabezpieczenia mobilizacji jednostek wojskowych i wykonywania świadczeń na rzecz obrony;
 - 4) kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z przygotowaniem stanowisk kierowania dla organów terenowych;
 - 5) organizuje wykorzystanie miejscowych sił i środków na potrzeby obronności państwa i obszaru województwa, w tym ochrony ludności oraz dóbr materialnych i kultury przed środkami rażenia, jak również niesienia pomocy poszkodowanym;
 - 6) kontroluje i ocenia wykonywanie zadań obronnych przez organy, podmioty, przedsiębiorców, jednostki organizacyjne i organizacje, o których mowa w pkt 1 i 2;
 - 7) organizuje edukację społeczeństwa dotyczącą przygotowania obronnego oraz prowadzi szkolenia i ćwiczenia obronne.

Zapisy art. 30 u.o.O. są przeniesieniem zapisów art. 20 u.p.o.o., z drobnymi zmianami redakcyjnymi. Województwo to największa jednostka podziału administracyjnego Polski oraz samorządu terytorialnego. Dokumenty normatywne nie określają jednoznacznie ani struktury systemu obronnego województwa, ani celów działania tego systemu. Jednak rola województwa w systemie obronnym państwa jest tym bardziej istotna, gdyż wynika z konieczności zapewnienia ochrony ludności oraz utrzymania ciągłości i sprawności funkcjonowania administracji rządowej i samorządowej na jego obszarze, a także z nadrzędnych potrzeb obronnych wynikających z planów obrony państwa polegających na działaniach wojska i wsparciu go przez sektor cywilny przez różne świadczenia. Czynniki te bezdyskusyjnie spajają obszar województwa oraz organy tam funkcjonujące z systemem obronnym państwa. Województwo, będąc jednostką organizacyjną w strukturze państwa, stanowi część składową jego systemu obrony. Od przygotowania i utrzymania na właściwym poziomie potencjału obronnego województwa tworzonego przez system niemilitarny w czasie pokoju zależy jego zdolność do funkcjonowania w sytuacjach kryzysowych i w czasie wojny⁷.

⁷ D. Nowak, *Rola wojewody w systemie obronnym państwa* [w:] *Przygotowania obronne w Policji. Wybrane zagadnienia i akty prawne*, red. A. Tryburska, Szczytno 2014, s. 44.

Art. 31. [Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji; szefowie wojskowych centrów rekrutacji]

1. Terenowymi organami wykonawczymi Ministra Obrony Narodowej w sprawach rekrutacji, operacyjno – obronnych i administracji niezespolonej są Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji oraz szefowie wojskowych centrów rekrutacji.
2. W imieniu Ministra Obrony Narodowej czynności nadzoru w sprawach operacyjno-obronnych realizuje Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji.
3. Minister Obrony Narodowej może upoważnić, w formie pisemnej, kierownika jednostki organizacyjnej albo kierownika komórki organizacyjnej do wykonywania w jego imieniu czynności nadzoru w sprawach operacyjno-obronnych, a w szczególności do wydawania decyzji administracyjnych, postanowień, zaświadczeń, a także do poświadczania za zgodność z oryginałem odpisów dokumentów przedstawionych przez stronę na potrzeby prowadzonych postępowań.

Szef Centralnego Wojskowego Centrum Rekrutacji i szefowie wojskowych centrów rekrutacji zastąpili, jako terenowe organy wykonawcze Ministra Obrony Narodowej w sprawach rekrutacji, operacyjno-obronnych i administracji niezespolonej, szefów wojewódzkich sztabów wojskowych i wojskowych komendantów uzupełnień.

Art. 32. [Zadania szefów wojskowych centrów rekrutacji]

1. Szefowie wojskowych centrów rekrutacji wykonują w szczególności zadania z zakresu:

- 1) zapewniania operacyjnego i mobilizacyjnego rozwinięcia jednostek wojskowych;
- 2) zapewniania uzupełnienia potrzeb osobowych jednostek wojskowych oraz innych jednostek wykonujących zadania na rzecz obronności lub bezpieczeństwa państwa;
- 3) koordynacji przedsięwzięć prowadzonych w ramach pomocy w zakresie aktywizacji zawodowej żołnierzy i osób zwolnionych z czynnej służby wojskowej oraz członków ich rodzin (rekonwersji);
- 4) organizowania szkoleń lub kursów dla żołnierzy rezerwy w celu nabywania przez nich kwalifikacji przydatnych w Siłach Zbrojnych, w tym wykorzystując również współpracę z pracodawcami zatrudniającymi tych żołnierzy;
- 5) planowania wykorzystania sił układu pozamilitarnego na potrzeby obronne;
- 6) administracji rezerw osobowych i świadczeń na rzecz obrony;
- 7) współpracy z innymi organami i podmiotami w sprawach związanych z obronnością państwa;
- 8) rekrutacji i naboru ochotników do czynnej służby wojskowej i aktywnej rezerwy;
- 9) organizacji badań psychologicznych kandydatów do służby wojskowej;